

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν

Πανεπιστήμιον Αθηνών

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Α' Τομέας Ιδιωτικού Δικαίου

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ

ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2012-2013

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της Ελένης Βασιλείου Καραγιαννοπούλου

ΑΜ: 1196 ΠΜΣ

ΤΙΤΛΟΣ «ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΛΛΗΛΟΧΡΕΟΥ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ»

Επιβλέποντες

Ανθή Πελλένη – Παπαγεωργίου

Γεώργιος Μεντής

Ζαφείριος Τσολακίδης

Αθήνα 2014

**«ΖΗΤΗΜΑΤΑ
ΑΛΛΗΛΟΧΡΕΟΥ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ»**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	Εισαγωγή.....	5
1.1	Έννοια	5
1.2	Ιστορικά.....	6
1.3	Ο αλληλόχρεος λογαριασμός στα ξένα δίκαια.....	7
1.4	Οικονομική σημασία	7
1.5	Νομική φύση	8
1.6	Νομοθετική ρύθμιση	9
1.7	Η σχέση του ανοικτού λογαριασμού που αναφέρεται στο άρθρο 1 § 1 Ν. 5638/1932 με τον αλληλόχρεο λογαριασμό	10
2	Λειτουργία του αλληλόχρεου λογαριασμού.....	11
2.1	Αντικείμενο του αλληλόχρεου λογαριασμού	12
2.1.1	Οι εισερχόμενες απαιτήσεις στον αλληλόχρεο λογαριασμό	12
2.1.2	Ζητήματα εισόδου χρηματογράφων.....	13
2.1.3	Αντιλογισμός.....	16
2.2	Κατάρτιση του αλληλόχρεου λογαριασμού	18
2.3	Είσοδος και αποβολή των απαιτήσεων από τον αλληλόχρεο λογαριασμό	18
3	Αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού.....	19
4	Κλείσιμο του αλληλόχρεου λογαριασμού	21
4.1	Περιοδικό κλείσιμο	21
4.2	Οριστικό κλείσιμο	22
4.3	Εκκαθάριση	24
5	Το κατάλοιπο του αλληλόχρεου λογαριασμού.....	24
5.1	Έννοια και νομική φύση.....	25
5.2	Αναγνώριση του καταλοίπου	25
5.3	Παραγραφή.....	28
6	Η τοκοφορία στον αλληλόχρεο λογαριασμό.....	29
7	Επιτόκια.....	30
7.1	Εξωτραπεζικά επιτόκια	30
7.2	Τραπεζικά επιτόκια	30
7.3	Διοικητικά καθορισμένο (τραπεζικό) επιτόκιο	31
7.4	Επιτόκιο (τραπεζικό) του οποίου προσδιορίζεται το ελάχιστο όριο	32
7.5	Επιτόκιο ελεύθερα διαπραγματεύσιμο	32

8	Ανατοκισμός.....	33
8.1	Επιδίκαση ανατοκισμού	36
9	Ασφάλεια στον αλληλόχρεο λογαριασμό.....	37
9.1	Ασφάλεια που αφορά στις απαιτήσεις που εισήλθαν στον αλληλόχρεο λογαριασμό.....	37
9.2	Ασφάλεια που αφορά στο κατάλοιπο στον αλληλόχρεο λογαριασμό.....	38
9.3	Εγγυητής.....	39
9.4	Εγγύηση για κατάλοιπο αλληλόχρεου λογαριασμού και διάρρηξη καταδολιευτικής δικαιοπραξίας	40
10	Ευθύνη για την πληρωμή του καταλοίπου	43
10.1	Πιστούχος.....	44
10.2	Η ευθύνη του ομόρρυθμου εταίρου.....	44
10.2.1	Η ευθύνη του αποχωρήσαντος ομόρρυθμου εταίρου.....	44
10.2.2	Η ευθύνη του εταίρου που εισέρχεται στην ομόρρυθμη εταιρεία.....	45
10.2.3	Η ευθύνη στην κοινοπραξία	45
10.2.4	Μετά τη λύση και εκκαθάριση της ΟΕ ή ΕΕ	46
10.2.5	Μετά τη μετατροπή της ΟΕ ή ΕΕ σε ΑΕ ή ΕΠΕ.....	46
10.3	Ευθύνη κληρονόμων	46
10.4	Πτώχευση	47
11	Αγωγή.....	48
11.1	Αρμοδιότητα.....	49
12	Διαταγή πληρωμής	49
12.1	Έκδοση διαταγής πληρωμής	49
12.1.1	Διαδικασία.....	50
12.1.2	Αρμοδιότητα.....	50
12.1.3	Στοιχεία αίτησης για έκδοση διαταγής πληρωμής	50
12.1.4	Περιεχόμενο διαταγής	51
12.2	Ανακοπή κατά της διαταγής πληρωμής	52
12.2.1	Διαδικασία.....	52
12.2.2	Αρμοδιότητα.....	52
13	Δικονομικές συμβάσεις	52
14	Η επιβολή κατάσχεσης στο καθ' ορισμένη χρονική στιγμή υπόλοιπο του αλληλόχρεου λογαριασμού.....	63
15	Συμπέρασμα	64

1 Εισαγωγή

1.1 Έννοια

Ο αλληλόχρεος λογαριασμός είναι η σύμβαση, δυνάμει της οποίας τα συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν οι εκατέρωθεν απαιτήσεις που προκύπτουν από τις μεταξύ τους συναλλαγές να μην επιδιώκονται ή διατίθενται μεμονωμένα, αλλά να φέρονται σε κοινό λογαριασμό, στον οποίο εισάγονται και οι αντίστοιχες καταβολές, με σκοπό να επέρχεται απόσβεσή τους, κατά δε το κλείσιμο του λογαριασμού το τυχόν κατάλοιπο να αποτελεί τη μοναδική πλέον μεταξύ τους απαίτηση¹. Από τον ορισμό αυτό συνάγεται ότι η ύπαρξη και η λειτουργία του αλληλόχρεου λογαριασμού προϋποθέτουν²:

α) Ύπαρξη βασικής συναλλακτικής σχέσης μεταξύ των συμβαλλομένων, στο πλαίσιο της οποίας γεννώνται απαιτήσεις και λαμβάνουν χώρα καταβολές, όπως η σύμβαση εμπορικής αντιπροσωπείας, η τραπεζική σύμβαση γύρου ή ανοίγματος πίστωσης κ.λπ. Η συναλλακτική αυτή σχέση μπορεί να είναι είτε έννομη σχέση είτε πραγματική κατάσταση και μπορεί να θεμελιώνεται σε περισσότερες έννομες σχέσεις ή τόσο σε έννομες σχέσεις όσο και σε πραγματικές καταστάσεις. Σκοπός των συμβαλλομένων πρέπει να είναι η διαρκής δέσμευση, έστω και αν η σχέση δεν διήρκεσε και δεν γεννήθηκαν πραγματικά αμοιβαίες απαιτήσεις. Εφόσον στον αλληλόχρεο λογαριασμό εντάσσεται η εξυπηρέτηση των συνολικών εν γένει οφειλών των συμβαλλομένων, πρόκειται για «καθολικό» αλληλόχρεο λογαριασμό, ενώ, σε περίπτωση που εξυπηρετείται μία και μόνο βασική σχέση πρόκειται για «ειδικό» αλληλόχρεο λογαριασμό.

β) Συμφωνία των μερών σχετικά με τη σύσταση της έννομης σχέσης του αλληλόχρεου λογαριασμού. Η ύπαρξη αμοιβαίων απαιτήσεων μεταξύ των μερών δεν οδηγεί από μόνη της στη σύσταση αλληλόχρεου λογαριασμού, αλλά προϋποθέτει σχετική συμφωνία των μερών.

γ) Αμοιβαιότητα των απαιτήσεων (αποστολών) που δύνανται να εισέλθουν στον αλληλόχρεο λογαριασμό. Κατά την ορθότερη άποψη, για να υπάρχει αλληλόχρεος λογαριασμός χρειάζεται να υφίσταται τουλάχιστον δυνατότητα αποστολών και από τις δύο πλευρές, ενώ δεν

¹ ΑΠ 192/2005 ΧρΙΔ Ε΄, 546· ΑΠ 1/2002 ΝοΒ 50, 1694· ΑΠ 79/1995 ΝοΒ 44, 628· ΕφΘεσ 80/1994 Αρμ 48, 815· ΕφΘεσ 144/1984 ΕΕμπΔ ΛΣΤ΄, 72

² Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ, 2-6, σελ. 637-639

ενδιαφέρει αν κατά τη διάρκεια του λογαριασμού έγιναν πράγματι αποστολές και από τις δυο πλευρές (αμοιβαίος αλληλόχρεος λογαριασμός) ή αν ένα μόνο από τα συμβαλλόμενα μέρη προέβη σε αποστολές (απλός ή ετεροσκελής αλληλόχρεος λογαριασμός). Έτσι αν δεν συντρέχει η απαραίτητη αυτή προϋπόθεση, μόνη η συμφωνία των συμβαλλομένων δεν μπορεί να προσδώσει σε κάποια σύμβαση τον εν λόγω νομικό χαρακτήρα³.

1.2 Ιστορικά

Οι ιστορικές πηγές του θεσμού, πρέπει μάλλον, να αναζητηθούν στις πρώτες τραπεζιτικές ή Τραπεζικές εργασίες, δηλαδή στις εργασίες των δημόσιων οργανισμών και ιδιωτών – εμπόρων (που ονομάστηκαν κατόπιν αργυραμοιβοί ή κολλυβιστές κ.λπ.) της αρχαίας Ελλάδας, αλλά και της Βαβυλώνας, που με την επινόηση – και καθιέρωση στις συναλλαγές – του νομίσματος στη Λυδία κατά τον 7^ο αιώνα π.Χ., ιδιαίτερα όμως, από τον 5^ο αιώνα και μετά, προέβαιναν σε κάθε είδους εμπορική πράξη, όπως σε χορήγηση δανείων, πληρωμές χρεών πελατών τους, φύλαξη διαφόρων αντικειμένων με αντάλλαγμα και κρατούσαν γι' αυτές Βιβλία, τα «Γραμματεία», όπως λέγονταν και στα οποία τηρούσαν τους λογαριασμούς των πελατών τους. Οι εργασίες αυτές, ιδιαίτερα από τους εμπόρους, συνεχίστηκαν στη ρωμαϊκή εποχή και στο Βυζάντιο. Για το ρωμαϊκό δίκαιο, κάποιοι επικαλούνται τη ρήση του Παύλου στους Πανδ. 19, 4, 5, παράγρ. 4 ή ορθότερα κατά μία άποψη⁴ 19, 4, 4, παράγρ. 5 και άλλες, ως ενδεικτικές, για το ότι ήταν γνωστός ο θεσμός του αλληλόχρεου λογαριασμού και στο ρωμαϊκό δίκαιο. Ωστόσο, υποστηρίζεται ότι πλησιέστερα στον θεσμό του αλληλόχρεου λογαριασμού στον καθαρά ιδιωτικό τομέα, ήταν οι συναπτόμενες *Litteris* συμβάσεις, οι οποίες συνδέονταν με την κρατούσα τότε συνήθεια των εύπορων Ρωμαίων, να τηρούν Οικιακά Βιβλία εσόδων και εξόδων (*Codex Accepti et Expensi*). Στο βιβλίο αυτό καταχωρίζονταν χρέη από διάφορες αιτίες και τηρούνταν όπως περίπου σήμερα τα λογιστικά βιβλία, ήτοι σε δύο σελίδες: «δούναι» και «λαβείν» με εικονικές χρεώσεις, εκτός από τα *Nomina Arcaria*, στα οποία είχαμε εγγραφές πραγματικών χρεών. Η ανάπτυξη του θεσμού του αλληλόχρεου λογαριασμού με τις ιδιομορφίες και τον προβληματισμό που παρουσιάζει σήμερα, παρατηρείται από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα στη Γαλλία και στη Γερμανία. Σε εμάς εισήχθη ο θεσμός αυτός με την εισαγωγή στη χώρα μας του Γαλλικού Εμπορικού Κώδικα⁵.

³ ΑΠ 79/1995 ΝοΒ 44, 628

⁴ Β. Σαμαρτζής, Περί αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕΕΝ 1982, 445

⁵ Β. Σαμαρτζής, Περί αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕΕΝ 1982, 445-446

1.3 Ο αλληλόχρεος λογαριασμός στα ξένα δίκαια

Ο θεσμός του αλληλόχρεου λογαριασμού είναι γνωστός στα δίκαια των οικονομικά αναπτυγμένων χωρών της Ευρώπης, αλλά και στο δίκαιο των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής. Στις περισσότερες εξ αυτών (Γαλλίας, Γερμανία, Αγγλία, ΗΠΑ) δεν υπάρχει συγκροτημένη νομοθετική ρύθμιση για τον αλληλόχρεο λογαριασμό (εξαιρουμένης της Ιταλίας, όπου υπάρχει). Ο θεσμός του αλληλόχρεου λογαριασμού έχει βαθιές χρονικά ρίζες στις χώρες αυτές, η δε εξέλιξη αυτού στηρίζεται στην πράξη, καθώς και στη θεωρητική και νομολογιακή επεξεργασία όσων θεμάτων αφορούν κυρίως τη λειτουργία του⁶.

1.4 Οικονομική σημασία

Ο αλληλόχρεος λογαριασμός είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος στις εμπορικές, και ειδικότερα στις τραπεζικές συναλλαγές. Τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από τη λειτουργία του αλληλόχρεου λογαριασμού ως παρεπόμενη σύμβασης με σκοπό την εξυπηρέτηση της βασικής σχέσης είναι τα ακόλουθα⁷, ήτοι:

α) Επιφέρει απλοποίηση των πληρωμών, καθότι αποφεύγονται οι συνεχείς καταβολές, διακανονισμοί, αποστολές χρημάτων, διαμεσολαβήσεις τραπεζών κ.λπ. και απλώς γίνονται λογιστικές εγγραφές, με σκοπό την οριστική εκκαθάριση των οικονομικών δοσοληψιών των μερών. Ειδικότερα, οι απαιτήσεις και οι αντίστοιχες καταβολές ενοποιούνται σε δύο κονδύλια χρεοπιστώσεων, τα οποία στο συμφωνημένο χρόνο συμψηφίζονται, οπότε το υπόλοιπο του μεγαλύτερου κονδυλίου καθίσταται απαιτητό.

β) Εξασφαλίζει τη δυνατότητα ικανοποίησης των απαιτήσεων που εισάγονται σε αυτόν, αφού ο αλληλόχρεος λογαριασμός αποκλείει τη διάθεση ή την κατάσχεση των απαιτήσεων που αποτελούν το περιεχόμενό του, με αποτέλεσμα να διατηρείται η περιουσία των συμβαλλόμενων μερών και να διασφαλίζεται η δυνατότητα συμψηφισμού, ώστε να ικανοποιηθεί ο τελικός δανειστής.

γ) Επιτελεί οιονεί πιστωτική λειτουργία με την έννοια ότι οι απαιτήσεις δεν καθίστανται άμεσα απαιτητές, αλλά η ικανοποίησή τους μετατίθεται στο κλείσιμο του λογαριασμού.

⁶ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, Έκδοση 2009 σελ. 33

⁷ ΕφΘεσ 1157/1993 ΕΤραπΔ 1993, 436

Χαρακτηριστικό παράδειγμα για τη σημασία της λειτουργίας του αλληλόχρεου λογαριασμού είναι η περίπτωση της σύμβασης ανοίγματος πίστωσης, την οποία και εξυπηρετεί ως παρεπόμενη έννομη σχέση. Με τη σύμβαση ανοίγματος πίστωσης η τράπεζα αναλαμβάνει την υποχρέωση, έναντι τόκου ή προμήθεια ή συνδυασμού και των δύο, να θέτει στη διάθεση του πελάτη της ορισμένη πίστωση, την οποία ο πελάτης δύναται να χρησιμοποιεί κατά βούληση μέχρι τη λήξη του χρόνου που ορίστηκε, εφόσον βέβαια δεν υπερβαίνει το ποσοτικό όριο της πίστωσης⁸. Συνεπώς, με τη σύσταση αλληλόχρεου λογαριασμού εξυπηρετείται η σύμβαση ανοίγματος πίστωσης, διότι παρέχει τη δυνατότητα στον πελάτη αφενός μεν να κάνει χρήση της πίστωσης, αφετέρου δε να μειώνει την οφειλή του, όταν έχει προσωρινά διαθέσιμα χρήματα, «κερδίζοντας» έτσι τον τόκο και «ανανεώνοντας» την πίστωση⁹, κάνοντας, έτσι, χρήση της πίστωσης περισσότερες φορές, εφόσον βέβαια δεν υπερβαίνει το ποσό που έχει οριστεί από τα μέρη¹⁰.

1.5 Νομική φύση

Ο αλληλόχρεος λογαριασμός συνιστά ιδιόρρυθμη ενοχική σύμβαση¹¹ (*sui generis* σύμβαση¹²), διότι το αντικείμενο των παροχών του δεν εμπίπτει σε κάποιον από τους επώνυμους συμβατικούς τύπους. Με τη σύμβαση του αλληλόχρεου λογαριασμού προσδιορίζεται ο τρόπος με τον οποίο θα εκπληρώνονται οι ενοχές που προκύπτουν ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη, ενώ παράλληλα ενσωματώνεται στο τυπικό της ως απαραίτητο παρακολούθημα η λεγόμενη ρήτρα «μη καταδίωξης» (*pactum de non petendo*)¹³, με βάση την οποία τα μέρη υπόσχονται να απέχουν από οποιαδήποτε μορφή εξώδικης ή δικαστικής επιδίωξης των απαιτήσεων που εισάγονται στον αλληλόχρεο λογαριασμό μέχρι το κλείσιμό του. Από τα εν λόγω χαρακτηριστικά του αλληλόχρεου λογαριασμού συνάγεται ότι αυτός συνιστά παρεπόμενη σύμβαση¹⁴ που εξυπηρετεί τις υποκείμενες βασικές συναλλακτικές σχέσεις, καθώς και «κανονιστική» σύμβαση¹⁵, καθότι εξαντλείται σε θέματα διαδικαστικά (πληρωμής), χωρίς να ιδρύει αυτοτελείς υποχρεώσεις των μερών προς παροχή, όπως συμβαίνει με τις υποκείμενες

⁸ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό μέρος, Τόμος Ι, Αθήνα 2004, § 41, αρ. 34

⁹ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό μέρος, Τόμος Ι, Αθήνα 2004, § 41, αρ. 41· ΕφΠατρ 146/1997 ΔΕΕ 3, 851

¹⁰ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 7-11, σελ. 640-641

¹¹ ΕφΠατρ 146/1997 ΔΕΕ 3, 851· Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 14-15, σελ. 641

¹² Ι. Βελέντζας, Τραπεζικό Δίκαιο (Θεωρία – Νομολογία), Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 169

¹³ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 14, σελ. 642

¹⁴ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 14-15, σελ. 642· Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 501· Σπ. Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, Τεύχος Ι, Γενικό Μέρος, Στ' Έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2008, σελ. 229· Ν. Ρόκας/Χρ. Γκόρτσος, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, Δημόσιο & Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο, Δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση, 2012, σελ. 201

¹⁵ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 14-15, σελ. 642

σχέσεις που καλείται να εξυπηρετήσει. Περαιτέρω, η σύμβαση του αλληλόχρεου λογαριασμού είναι υποσχετική και αμφοτεροβαρής σύμβαση με περιουσιακό χαρακτήρα¹⁶, καταρτιζόμενη συναινετικά με μόνη τη συμφωνία των μερών, η οποία προορίζεται κατ' αρχήν να λειτουργήσει σε βάθος χρόνου, οπότε και δημιουργεί ανάμεσα στα μέρη μία διαρκή έννομη σχέση¹⁷. Η εν λόγω σύμβαση δεν είναι αντικειμενικά εμπορική πράξη, αλλά αποκτά εμπορικό χαρακτήρα αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που τάσσει ο νόμος σχετικά με τις υποκειμενικά εμπορικές πράξεις¹⁸.

1.6 Νομοθετική ρύθμιση

Ο αλληλόχρεος λογαριασμός είναι δημιούργημα των συναλλαγών και γι' αυτό το λόγο τυγχάνει αποσπασματικής ρύθμισης από την έννομη τάξη μας. Σχετικές ρυθμίσεις περιλαμβάνονται στην διάταξη του άρθρου 112 ΕισΝΑΚ, η οποία αναφέρεται στον αλληλόχρεο λογαριασμό όπου τουλάχιστον το ένα μέρος είναι έμπορος και ρυθμίζει επιλεκτικά ορισμένα ζητήματα, στην διάταξη του άρθρου 874 ΑΚ, όπου συνδυάζεται η αφηρημένη υπόσχεση χρέους με την αναγνώριση του υπολοίπου αλληλόχρεου λογαριασμού, στο άρθρο 669 ΕμπΝ, όπου αναφέρεται στην αδυναμία διεκδίκησης τιμήματος εμπορευμάτων που παραδόθηκαν για μεταπώληση από έναν έμπορο σε άλλον που πτώχευσε στη συνέχεια, εάν αυτό καταχωρίστηκε στον τηρούμενο μεταξύ πτωχεύσαντος και αγοραστή αλληλόχρεο λογαριασμό, καθώς και στα άρθρα 47 και 64-67 του ν.δ. 17.7/13.8.1923, τα οποία αφορούν στο συνδυασμό ανοίγματος πίστωσης και τρέχοντος λογαριασμού και ρυθμίζουν θέματα εμπράγματων ασφαλειών, καθώς και άλλα ζητήματα που ανακύπτουν κατά το στάδιο της αναγκαστικής εκτέλεσης. Εφόσον ο δανειστής είναι τράπεζα και έχει δοθεί ενέχυρο ή υποθήκη για την εξασφάλιση της απαίτησής της από την παρασχεθείσα πίστωση μέσω αλληλόχρεου λογαριασμού, έχει τη δυνατότητα σύμφωνα με το άρθρο 47 Ν.Δ. 17-7/13-8-1923, προκειμένου να ικανοποιηθεί με εκτέλεση επί των ενεχυρασθέντων ή υποθηκευθέντων πραγμάτων, να εκτελέσει απευθείας – χωρίς δηλαδή την έκδοση διαταγής ή δικαστικής απόφασης και χωρίς την τριήμερη προθεσμία της εκούσιας συμμόρφωσης, την πιστωτική σύμβαση, η οποία αποτελεί εδώ τίτλο εκτελεστό εκ του νόμου, κοινοποιώντας την με επιταγή προς πληρωμή και κάτωθεν αυτής, αν έγινε αναγνώριση των περιοδικών ή/και του τελικού υπολοίπου, οπότε δεν είναι απαραίτητη η παράθεση του αποσπάσματος. Για το λόγο αυτό, το ως άνω άρθρο θεωρείται αναχρονιστικό και αντικείμενο

¹⁶ ΑΠ 1/2002 ΝοΒ 50, 1694

¹⁷ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 14-15, σελ. 641-642· ΑΠ 1/2002 ΝοΒ 50, 1694

¹⁸ Ι. Βελέντζας, Τραπεζικό Δίκαιο (Θεωρία – Νομολογία), Θεσσαλονίκη 1992, σελ.169· ΕφΘεσ 342/1968 ΕΕμπΔ 1969, 34· ΕφΑτγ 47/1959 ΕΕμπΔ 1960, 33

στο Σύνταγμα και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και εν γένει τις «σύγχρονες υπερνομοθετικές δικαιοϋκές αρχές» της έντιμης διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης και του κράτους δικαίου¹⁹. Οι τελευταίες ρυθμίσεις δεν εφαρμόζονται σε άνοιγμα πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, αν δεν είναι ασφαλισμένη η πίστωση με ενέχυρο ή υποθήκη. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται οι διατάξεις του ΚΠολΔ για την εκτέλεση²⁰. Τα ανακύπτοντα κενά κατά την εφαρμογή της ελλιπούς νομοθεσίας στον αλληλόχρεο λογαριασμό καλύπτονται με επίκληση της διάταξης του άρθρου 361 ΑΚ, καθώς και των εμπορικών ηθών και εθίμων, τα οποία συνέβαλαν στη διάπλαση του θεσμού αυτού²¹.

1.7 Η σχέση του ανοικτού λογαριασμού που αναφέρεται στο άρθρο 1 § 1 Ν. 5638/1932 με τον αλληλόχρεο λογαριασμό

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 1 § 1 Ν. 5638/1932, η κατάθεση γίνεται «εις ανοικτόν λογαριασμόν». Κατ' αρχήν, ο όρος «ανοικτός» λογαριασμός είναι συνώνυμος με αυτούς του «τρέχοντος», του «τρεχούμενου» και του «αλληλόχρεου» λογαριασμού. Ωστόσο, ενέκυψε το ζήτημα, αν ο τραπεζικός ανοικτός λογαριασμός, για τον οποίο κάνει λόγο το άρθρο 47 Ν.Δ. 17-7/13-8-1923 «περί διατάξεων των ανωνύμων εταιρειών» που κυρίως αναφέρεται στο συνδυασμό ανοίγματος πίστωσης και ανοικτού λογαριασμού είναι και αυτός αλληλόχρεος λογαριασμός, για τον οποίο κάνουν λόγο τα άρθρα 112 ΕισΝΑΚ και 874 ΑΚ.

Ο κατά κυριολεξία «ανοικτός» λογαριασμός είναι εκείνος, στον οποίο καταχωρίζονται οι απαιτήσεις του ενός πάντα μέρους, καθιστάμενες κονδύλια του λογαριασμού, που παραμένουν, όμως, ανοικτά, χωρίς ανάγκη καταβολών και συμψηφισμών, έως ότου εξαχθεί κατά τακτά χρονικά διαστήματα το συνολικό ποσό των απαιτήσεων που οφείλει να εξοφλήσει μερικά ή ολικά το άλλο μέρος. Σύμφωνα με το μονομερή χαρακτήρα του λογαριασμού, ο τραπεζικός ανοικτός λογαριασμός μπορεί να συνδυάζεται είτε με σύμβαση δανείου της τράπεζας προς τον πελάτη είτε με σύμβαση κατάθεσης.

Από την άλλη πλευρά, με τον όρο «αλληλόχρεος λογαριασμός» νοείται η σύμβαση με την οποία οι αμοιβαίες, έστω δυνητικά, χρηματικές απαιτήσεις που παράγονται από μια βασική σχέση που συνδέει τα μέρη (από τα οποία το ένα τουλάχιστον είναι έμπορος) και οι καταβολές έναντι των απαιτήσεων αυτών χάνουν την αυτοτέλειά τους καθιστάμενες μη απαιτητά κονδύλια

¹⁹ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 221-222

²⁰ ΑΠ 699/1984 ΝοΒ 33, 759

²¹ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 2-6, σελ. 641· ΑΠ 1524/1991 ΕΕμπΔ ΜΔ', 378· ΑΠ 394/1974 ΝοΒ 22, 1377

πιστώσεως και χρεώσεως ενός ενιαίου λογαριασμού, του οποίου μόνον το υπόλοιπο είναι απαιτητό. Παρά την αναφορά του στοιχείου της «αμοιβαιότητας» των απαιτήσεων στον ορισμό του αλληλόχρεου λογαριασμού, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, αρκεί να υπάρχει η δυνατότητα από τη βασική σχέση πραγματοποίησης πολλαπλών παροχών ή «αποστολών» μεταξύ των μερών. Η αποδοχή αυτής της άποψης σημαίνει ότι, παρά την έλλειψη του στοιχείου της αμοιβαιότητας, είναι δυνατόν ένας τραπεζικός ανοικτός λογαριασμός να θεωρηθεί ως αλληλόχρεος λογαριασμός, με συνέπεια να εφαρμόζεται και στην περίπτωση του ανοικτού λογαριασμού το άρθρο 112 ΕισΝΑΚ, βάσει του οποίου είναι δυνατός ο αυτοδίκαιος ανατοκισμός. Ωστόσο, έχει υποστηριχθεί και η άποψη ότι λόγω της έλλειψης του στοιχείου της αμοιβαιότητας των απαιτήσεων στον ανοικτό λογαριασμό, αυτός δεν είναι αλληλόχρεος, κατά κυριολεξία, λογαριασμός και επομένως, δεν υπόκειται στη ρύθμιση του άρθρου 112 ΕισΝΑΚ, όσον αφορά στον αυτοδίκαιο ανατοκισμό. Σύμφωνα με την εν λόγω άποψη, μόνο ο συμβατικός ανατοκισμός είναι επιτρεπτός, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 12 Ν. 2601/1998.

Περαιτέρω, ο «τρέχων» ή «τρεχούμενος» λογαριασμός παρέχει τη δυνατότητα πολλών επαναλαμβανόμενων από κάθε πλευρά καταχωρήσεων, όπως και ο αλληλόχρεος, όμως, δεν διαθέτει όλα τα στοιχεία του τελευταίου, όπως εμπορική ιδιότητα του ενός ή και των δύο μερών, αμοιβαιότητα καταχωρούμενων απαιτήσεων και ενδεχομένως αναγνώριση του υπολοίπου που έχει συμπεριλάβει τόκους προορισμένους για ανατοκισμό.

Από τα προεκτεθέντα συνάγεται ότι η διάταξη του άρθρου 1 § 1 Ν. 5638/1932 δεν αναφέρεται ούτε στον ανοικτό λογαριασμό του Ν.Δ. 1923, ο οποίος συνδυάζεται πάντοτε με άνοιγμα πιστώσεως, διότι από τη φύση του ο κοινός λογαριασμός δεν έχει πιστωτική λειτουργία, ούτε στον αλληλόχρεο λογαριασμό του άρθρου 112 ΕισΝΑΚ, ο οποίος καταρτίζεται με αφορμή τη σχέση εμπορικής συνεργασίας μεταξύ των δύο προσώπων. Ο «ανοικτός» λογαριασμός έχει την έννοια ότι δικαιούχος του υπολοίπου του λογαριασμού έχει δικαίωμα να απαιτήσει από την τράπεζα την άμεση εξόφληση της απαίτησής του. Πρόκειται για τις καταθέσεις όψεως και τις καταθέσεις απλού ταμειυτηρίου, ήτοι καταθέσεις των οποίων επιτρέπεται η άμεση ανάληψη²².

2 Λειτουργία του αλληλόχρεου λογαριασμού

²² Α. Πελλένη – Παπαγεωργίου, Η κατάθεση σε κοινό λογαριασμό, Τα ζητήματα αστικού & δικονομικού δικαίου, Αθήνα 2005, σελ. 11-13

2.1 Αντικείμενο του αλληλόχρεου λογαριασμού

2.1.1 Οι εισερχόμενες απαιτήσεις στον αλληλόχρεο λογαριασμό

Αντικείμενο του αλληλόχρεου λογαριασμού είναι οι πάσης φύσεως απαιτήσεις που δημιουργούνται και από τις δύο συμβαλλόμενες πλευρές, εφόσον αυτές αφενός μεν πληρούν κάποιες προϋποθέσεις, αφετέρου δε προορίζονται κατά τους όρους της συμφωνίας να ενταχθούν στον αλληλόχρεο λογαριασμό. Οι απαιτήσεις και οι καταβολές που υπάγονται στον αλληλόχρεο λογαριασμό προσδιορίζονται ελεύθερα από τους συμβαλλομένους (άρθρο 361 ΑΚ), οι οποίοι, συνήθως, υπάγουν σε αυτόν όλες τις απαιτήσεις και τις καταβολές που θα γεννηθούν ή θα πραγματοποιηθούν στο μέλλον, στα πλαίσια του συναλλακτικού τους δεσμού. Δεν αποκλείεται να υπαγάγουν σε αυτόν και απαιτήσεις προγενέστερες ή να εξαιρέσουν άλλες, όπως όταν για ορισμένες συμφωνούν άμεση πληρωμή²³. Περαιτέρω, αφού ο αλληλόχρεος λογαριασμός καταλήγει σε απόσβεση των απαιτήσεων με καθολικό συμψηφισμό και σε δημιουργία νέας απαίτησης για το κατάλοιπο, έπεται ότι δεν μπορούν να περιληφθούν σε αυτόν απαιτήσεις που δεν συμψηφίζονται (όπως, απαιτήσεις που προέρχονται από αδίκημα που διαπράχθηκε από δόλο²⁴, η απαίτηση του μισθού ως βιοποριστικού μέσου²⁵)· απαιτήσεις που δεν επιδιώκονται δικαστικά (όπως, οι απαιτήσεις από παίγνιο ή στοίχημα²⁶ ή από λαχείο του οποίου η σύσταση δεν προβλέπεται νομοθετικά²⁷)· απαιτήσεις που στηρίζονται σε δικαιοπραξίες που πάσχουν από ακυρότητα ή ακυρωσία, εκτός αν με την είσοδο στον λογαριασμό συνάγεται από τις περιστάσεις αντίστοιχη βούληση παραίτησης του αντισυμβαλλομένου, οφειλέτη της απαίτησης, από την επίκληση του σχετικού ελαττώματος· απαιτήσεις μη ληξιπρόθεσμες²⁸ ή απαιτήσεις που τελούν υπό αναβλητική αίρεση ή προθεσμία· απαιτήσεις που δεν είναι ομοειδείς κατά το αντικείμενο²⁹, πράγμα που σημαίνει κατ' αντιδιαστολή ότι τόσο οι απαιτήσεις όσο και οι καταβολές θα πρέπει να είναι κατ' αρχήν χρηματικές³⁰, χωρίς βέβαια να αποκλείεται και το ασύνηθες ενδεχόμενο οι εισφερόμενες απαιτήσεις να συνίστανται σε παροχή άλλου πράματος κατά γένος ορισμένου³¹. Περαιτέρω, υποστηρίζεται ότι τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν με ειδική συμφωνία τους να ορίσουν ότι στον αλληλόχρεο λογαριασμό θα καταχωρίζονται ως κονδύλια και απαιτήσεις μη ληξιπρόθεσμες, οι οποίες στην περίπτωση αυτή αποβάλλουν τη νομική τους αυτοτέλεια και

²³ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 501

²⁴ ΑΚ 450 § 1

²⁵ ΑΚ 664 § 1, βλ. και ΑΚ 451, ΚΠολΔ 982 § 2

²⁶ ΑΚ 844 εδ. α'

²⁷ ΑΚ 846

²⁸ πρβλ. ΑΚ 440

²⁹ ΑΚ 440

³⁰ ΑΠ 680/1986 ΝοΒ 35, 723

³¹ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 18-19, σελ. 643-644

μεταβάλλονται σε απλά λογιστικά στοιχεία χρεοπίστωσης ενός ενιαίου λογαριασμού³². Ομοίως υποστηρίζεται και για τις απαιτήσεις υπό αναβλητική αίρεση. Αρκεί να υπάρχει το ληξιπρόθεσμο ή, αντιστοίχως, να έχει επέλθει η πλήρωση της αίρεσης κατά το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού³³.

2.1.2 Ζητήματα εισόδου χρηματογράφων

Υπάρχουν δύο τρόποι εισόδου ενός πιστωτικού τίτλου, και δη χρηματογράφου, ήτοι επιταγής, συναλλαγματικής, γραμματίου εις διαταγήν, στο αλληλόχρεο λογαριασμό: η είσοδός του ως απαίτηση και η είσοδός του ως αξία. Στην πρώτη περίπτωση που εισέρχεται ως απαίτηση, εγγράφεται ως πίστωση υπέρ του λήπτη κομιστή του και αποσβέννυται η απαίτηση εκ του χρηματογράφου, στη δε, ως άνω δεύτερη περίπτωση που εισέρχεται ως αξία, εγγράφεται ως πίστωση υπέρ του μεταβιβάζοντος αποστολέως αυτού (και υποχρέου στον τίτλο), ο δε τίτλος κυκλοφορεί και επιδιώκεται δικαστικά ελεύθερα από τον λήπτη κομιστή³⁴.

Στην περίπτωση εισόδου του ως απαίτηση, η εκ του τίτλου απαίτηση του ενός μέρους – λήπτη έναντι του άλλου μέρους, εισέρχεται απ' ευθείας στον αλληλόχρεο λογαριασμό. Δηλαδή, αρκεί ο αντισυμβαλλόμενος του λήπτη να είναι ένας από τους αλληλέγγυους συνοφειλέτες του αξιογράφου, ο δε λήπτης να είναι ο νόμιμος κομιστής. Στην περίπτωση αυτή, απαιτείται ειδική συμφωνία, ρητή ή σιωπηρή, είτε εκ των προτέρων, είτε ταυτόχρονα, είτε και μεταγενέστερα της αποστολής αυτής από τους συμβαλλόμενους, καθότι απαιτήσεις υπό αναβλητική αίρεση ή προθεσμία δεν εισέρχονται κατά κανόνα στο λογαριασμό, παρά μόνον κατόπιν ειδικής συμφωνίας. Αποτέλεσμα της εισόδου θα είναι η απώλεια της αυτοτέλειας του χρηματογράφου, διακοπή της παραγραφής και η μη δυνατότητα άσκησης των εκ του τίτλου δικαιωμάτων του κομιστή, δηλαδή η απώλεια των δικαιωμάτων της περαιτέρω μεταβίβασης του τίτλου και της δικαστικής επιδίωξής του, είτε εναντίον του οφειλέτη, είτε κατά μία άποψη και εναντίον των τυχόν λοιπών αλληλεγγύως ευθυνόμενων από τον τίτλο, εκτός μάλλον εναντίον του τυχόν τριτεγγυητή, δικαιουμένου του αντισυμβαλλόμενου να προβάλει προσωπική ένσταση από τον αλληλόχρεο λογαριασμό³⁵.

Στη δεύτερη ως άνω περίπτωση, εισέρχεται στον αλληλόχρεο λογαριασμό, όχι η απαίτηση από τον τίτλο, η οποία θα δικαιολογούσε μια χρεωστική εγγραφή εις βάρος του

³² ΕφΘεσ 1528/2003 Αρμ 57, 1784

³³ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 502

³⁴ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 183

³⁵ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 183-186

αποστολέως, αλλά αντιθέτως η αξία εκ του τίτλου, ως πιστωτική υπέρ αυτού εγγραφή. Διακρίνεται: **α)** Η είσοδος της απαίτησης εκ του προεξοφλήματος, του αποστολέως έναντι του λήπτη, λόγω μεταβίβασης προς αυτόν, τίτλων κατά κυριότητα και προεξοφλήσεως αυτών. Η περίπτωση αυτή αφορά στην κλασσική τραπεζική εργασία, στην οποία εν πολλοίς στηρίχθηκε και η λειτουργία του αλληλόχρεου λογαριασμού κατά τον 19^ο αιώνα, κατά την οποία το ένα μέρος μεταβιβάζει κατά κυριότητα με οπισθογράφηση προς το άλλο μέρος, ένα χρηματόγραφο, λόγω προεξόφλησης. Η προεξόφληση πιστωτικών τίτλων θεωρείται στο ισχύον δίκαιο ως πιστωτική σύμβαση συναινετικού δανείου, υποστηριζομένης και της άποψης ότι πρόκειται και εν μέρει και για σύμβαση αγοραπωλησίας, με την οποία ο προεξοφλών (συνήθως τραπεζικό ίδρυμα) αναλαμβάνει την υποχρέωση να παραχωρήσει στον κομιστή του τίτλου πίστωση ποσού ίσου προς την αξία του τίτλου, κατόπιν της παρακράτησης του προεξοφλητικού τόκου και της προμήθειά του. Έτσι, ο μεταβιβάζων με οπισθογράφηση τον προεξοφλούμενο τίτλο, πιστώνεται από της μεταβίβασής του, με το ποσό της απαίτησής του (αποστολής) εκ του ως άνω προεξοφλήματος (δανείου), με αντίστοιχη υπέρ αυτού πιστωτική εγγραφή στο λογαριασμό, ο δε προεξοφλών αποκτά κατά πλήρη κυριότητα τον οπισθογραφηθέντα και μεταβιβασθέντα πιστωτικό τίτλο, τον οποίο δύναται να μεταβιβάσει ή εισπράξει κατά τη λήξη του, προς πρόσθετη ασφάλεια του χορηγηθέντος δανείου. Στην περίπτωση αυτή, ο πιστωτικός τίτλος και τα δικαιώματα εξ αυτού δεν εισέρχονται στον αλληλόχρεο λογαριασμό, αλλά παραμένουν εκτός και κυκλοφορούν και εισπράττονται ελεύθερα κατά τη λήξη του τίτλου. Η υπέρ τους αποστολέως γενόμενη πιστωτική υπέρ αυτού εγγραφή λόγω προεξόφλησης, θεωρείται ως αυτοδίκαιη και οριστική εγγραφή μη εξαρτώμενη από οποιαδήποτε αίρεση, ενώ στο παρελθόν θεωρείτο ως γενόμενη υπό την «διαλυτική αίρεση» της μη εισπραξής της. **β)** Η είσοδος των, ως καταβολών θεωρούμενων υπέρ του αποστολέως αξιών λόγω μεταβίβασης ή ανάληψης υποχρεώσεων από χρηματόγραφα, χωρίς προεξόφληση. Η περίπτωση αυτή είναι συνήθης στις συναλλαγές υπό τις εξής δύο παραλλαγές της πρακτικής: i) όταν ο ένας συμβαλλόμενος, έναντι οφειλής του εκ του προσωρινού ή μέλλοντος οριστικού καταλοίπου μεταβιβάζει κατά κυριότητα, με οπισθογράφηση προς τον αντισυμβαλλόμενο, ένα χρηματόγραφο, το οποίο περιέχει κάποια απαίτηση του μεταβιβάζοντος κατά τρίτου και ii) όταν το ένα μέρος, έναντι οφειλής του προς το άλλο μέρος από τις ως άνω αιτίες, παραδίδει προς αυτό, χρηματόγραφο το οποίο περιέχει την δική του ανάληψη υποχρέωσης προς αυτό (και όχι απαίτηση κατά τρίτου), δηλαδή όταν αποδέχεται συναλλαγματική έκδοσης του άλλου ή εκδίδει επιταγή ή γραμμάτιο εις διαταγήν του άλλου μέρους, τα οποία παραδίδει σε εκείνον ή οπισθογραφεί και μεταβιβάζει προς το άλλο μέρος, επιταγή εκδοθείσα εις διαταγήν του ιδίου του μεταβιβάζοντος. Στις ανωτέρω δύο περιπτώσεις, οι κατά κυριότητα μεταβιβάσεις των χρηματογράφων είναι δυνατόν να γίνουν κατόπιν σχετικής συμφωνίας των μερών κατά δύο τρόπους: i) Είτε «αντί καταβολής»,

όχι έναντι κάποιας συγκεκριμένης επιμέρους απαίτησης, αλλά έναντι της μόνης υπάρχουσας απαίτησης μεταξύ των μερών, η οποία συνίσταται σε εκείνη του προσωρινού καταλοίπου. Στην περίπτωση αυτή, το ποσό του χρηματογράφου θα καταχωρείται αμέσως στον λογαριασμό, ως οριστική καταβολή, ήτοι ως αποστολή, εις πίστωση του μεταβιβάζοντος. ii) Είτε, εφόσον δεν συμφωνηθεί ρητά το αντίθετο, σύμφωνα με το άρθρο 421 ΑΚ, «χάριν καταβολής» της οφειλής του προσωρινού ή/και του τελικού καταλοίπου, ως εξασφαλιστική, ουσιαστικά ανάληψη παράλληλης ενοχής προς εκείνη του ήδη οφειλόμενου ή μέλλοντος να προκύψει χρωστικού καταλοίπου, προσωρινού ή οριστικού. Στην εν λόγω περίπτωση, παραμένει σε ισχύ η οφειλή εκ του καταλοίπου και κατά την ορθότερη άποψη, καμία χρεοπιστωτική εγγραφή δεν γίνεται άμεσα υπέρ του μεταβιβάζοντος το αξιόγραφο. Αυτή θα γίνει ενδεχομένως, μόνον όταν εισπραχθεί τούτο από τον αντισυμβαλλόμενο λήπτη κατά τη λήξη του, οπότε θα πραγματοποιηθεί η μέσω αυτού του αξιογράφου, καταβολή, ενώ αν δεν εισπραχθεί, θα παραμείνει οριστικά εκτός του λογαριασμού. Υποστηρίζεται δε, και η άποψη, η οποία επηρεαζόμενη από τον λογιστικό τρόπο καταχώρισης των δοσοληψιών εν γένει στους τραπεζικούς λογαριασμούς, τάσσεται και υπέρ της υπό αίρεση εγγραφής στο λογαριασμό και απαιτήσεων υπό προθεσμία ή αναβλητική αίρεση, σύμφωνα με την οποία η μεταβίβαση αυτή των χρηματογράφων θα εγγραφεί αμέσως στον λογαριασμό ως πιστωτικό κονδύλιο λόγω καταβολής υπέρ του αποστέλλοντος, υπό την αναβλητική αίρεση της πληρωμής των χρηματογράφων κατά τη λήξη τους, η οποία θα οριστικοποιήσει την εν λόγω εγγραφή. Σε περίπτωση μη είσπραξης, θα γίνει αντιλογισμός, ήτοι ακύρωση της πίστωσης, με δικαίωμα του αντιλογίζοντος λήπτη να κρατήσει και να μην επιστρέψει τον τίτλο ασκώντας ελεύθερα όλα τα εξ αυτού δικαιώματα, ήτοι έκδοση διαταγής πληρωμής κ.λπ.³⁶ γ) Η, αρχικά, μη είσοδος αξίας χρηματογράφων, λόγω μεταβίβασής τους λόγω πληρεξουσιότητας ή λόγω ενεχύρου: Σε αυτή την αρκετά συνηθισμένη στις τραπεζικές συναλλαγές περίπτωση, μεταβιβάζονται χρηματογράφα με οπισθογράφηση λόγω: i) πληρεξουσιότητας προς είσπραξή τους από την τράπεζα για λογαριασμό του μεταβιβάζοντος πελάτη ανταποκριτή της, ii) ενεχύρου (λόγω ασφάλειας). Στις περιπτώσεις αυτές, υποστηρίζεται η άποψη ότι, επειδή δεν μεταβιβάζεται η κυριότητα των αξιογράφων προς την τράπεζα, δεν επέρχεται άμεσα στο λογαριασμό, καμία απαίτηση, ούτε δικαιολογείται οποιαδήποτε πιστωτική εγγραφή υπέρ του μεταβιβάζοντος λόγω πληρεξουσιότητας ή λόγω ενεχύρου, οπισθογράφου πελάτη, παρά μόνον ίσως κάποια σχετική λογιστική εγγραφή καθαρά για λογιστικούς λόγους της τράπεζας, σε ιδιαίτερο λογαριασμό του πελάτη της και όχι στον αλληλόχρεο λογαριασμό και μόνον σε περίπτωση είσπραξης του χρηματογράφου κατά τη λήξη του ή την εμφάνισή του (επιταγή) από την τράπεζα, θα γίνει πιστωτική εγγραφή υπέρ του οπισθογράφου. Ωστόσο, υποστηρίζεται και η δυνατότητα καταχώρισης, όχι όμως και πραγματικής εισόδου) παρόμοιων

³⁶ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 183-186-195

αξιών εκ των χρηματογράφων, ως πιστωτικών εγγραφών υπό αναβλητική αίρεση υπέρ του οπισθογράφου³⁷.

2.1.3 Αντιλογισμός

Ο λογιστικός όρος «αντιλογισμός» χρησιμοποιείται εν γένει στην περίπτωση κατά την οποία μία εγγραφή σε λογαριασμό ακυρώνεται για κάποιο νόμιμο λόγο, εν όλω ή εν μέρει, με αντίθετη διορθωτική εγγραφή. Ειδικά, στην περίπτωση των χρηματογράφων και της προηγηθείσας εισόδου αξίας χρηματογράφων στον αλληλόχρεο λογαριασμό ως πιστωτική εγγραφή υπέρ του αποστολέως, ο αντιλογισμός σημαίνει, κατά την παλαιότερα υποστηριζόμενη άποψη και την κρατούσα νομολογία, το προαιρετικό δικαίωμα της «ακύρωσης» εκ μέρους αποκλειστικά του λήπτη του χρηματογράφου, σχετικής πιστωτικής εγγραφής υπέρ του αποστολέως στο λογαριασμό «...δι' αντιθέτου εγγραφής...». Σύμφωνα με άλλη άποψη, ως αντιλογισμός θεωρείται όχι μόνον ο εκμηδενισμός της σχετικής πιστωτικής εγγραφής με αντίθετη εγγραφή, έστω και μεγαλύτερη, αλλά επιπλέον της «διαγραφής» αυτής του σχετικού υπέρ του αποστολέως του χρηματογράφου, πιστωτικού κονδυλίου και η «καταχώριση» αυτού «...μεταξύ των κονδυλίων της χρέωσης αυτού (του αποστολέως)...», με αποτέλεσμα στην τελευταία αυτή περίπτωση, την απώλεια του δικαιώματος άσκησης των δικαιωμάτων εκ του τίτλου. Υποστηρίζεται, επίσης, η άποψη, σύμφωνα με την οποία, σε περίπτωση μεταβιβασθέντων τίτλων έναντι οφειλής από τη βασική σχέση και του εξ αυτής προσωρινού υπολοίπου, χάριν δηλαδή καταβολής και μη εξοφληθέντων εν συνεχεία έως τη λήξη τους, διενεργείται αντιλογισμός, συνιστάμενος στη λογιστική διαγραφή, ήτοι ακύρωσης της υπέρ του αποστολέως σχετικής πιστωτικής εγγραφής υπό αναβλητική αίρεση, με δικαίωμα, ωστόσο, του αντιλογίζοντος λήπτη να κρατήσει το χρηματόγραφο και επιδιώξει, κατά προτεραιότητα έναντι της ισότιμης προς τη βασική απαίτησή του έναντι της οποίας εδόθη το χρηματόγραφο, απαίτησής τους εκ του καταλοίπου (προσωρινού ή οριστικού), την είσπραξή του με την άσκηση αγωγής ή την κατάθεση αίτησης για έκδοση διαταγής πληρωμής. Εάν τελικά πληρωθεί ο λήπτης κομιστής από άλλον υπόχρεο, θα πιστωθεί αντιστοίχως ο αλληλόχρεος λογαριασμός υπέρ του μεταβιβάσαντος³⁸.

Θα διακρίνουμε δύο είδη αντιλογισμού, και ειδικότερα, **(α)** τον αντιλογισμό στις περιπτώσεις προεξόφλησης χρηματογράφων ή προκαταβολής της αξίας τους από τον λήπτη, με πιστωτική εγγραφή τους στον λογαριασμό και μη πληρωμής τους κατά τη λήξη τους και **(β)** τον

³⁷ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 197-198

³⁸ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 200-202

αντιλογισμό στην περίπτωση καταχώρισης αξίας χρηματογράφων ως χρεοπιστωτικής εγγραφής υπό αναβλητική αίρεση.

Προϋποθέσεις του αντιλογισμού στην ως άνω υπό στοιχείο (α) περίπτωση: i) Λήξη του τίτλου και μη εξόφληση. Για να έχει δυνατότητα αντιλογισμού ο λήπτης, πρέπει να επέλθει η λήξη του τίτλου και ο τίτλος, εμφανισθείς προσηκόντως και εμπροθέσμως, να μην πληρωθεί. Αν, όμως, ο τίτλος έληξε σε χρονικό διάστημα μεταγενέστερο του οριστικού κλείσιματος του λογαριασμού, είναι αμφίβολο αν έχει πλέον το δικαίωμα τέτοιου αντιλογισμού ο λήπτης του χρηματογράφου, καθότι η αναγωγική απαίτησή του, άλλως η πλήρωση της διαλυτικής αίρεσης της μη είσπραξης του τίτλου, γεννιούνται μετά το κλείσιμο και επομένως καμία νέα μη διορθωτική εγγραφή δεν μπορεί να γίνει στο λογαριασμό. Η μόνη δυνατότητά του δε, θα είναι η επιδίωξη της ικανοποίησής του μέσω του τίτλου, ιδίως στρεφόμενος κατά των λοιπών συνυποχρέων εκ του τίτλου. Σύμφωνα με άλλη άποψη, η καταχώριση στο λογαριασμό μη ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων, τελεί υπό την εκ του νόμου αναβλητική αίρεση της πληρωμής αυτών έως το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού και ο λήπτης έχει το δικαίωμα του αντιλογισμού αμέσως με το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού. Επίσης, κατόπιν συμφωνίας των συμβαλλόμενων μερών, είναι δυνατό να συμφωνηθεί εγκύρως το άμεσο δικαίωμα αντιλογισμού κατά το οριστικό (ή και περιοδικό) κλείσιμο του λογαριασμού, μη ληξιπρόθεσμων τίτλων. ii) Μη αποκλεισμός του δικαιώματος αντιλογισμού. Το δικαίωμα αντιλογισμού του λήπτη των χρηματογράφων είναι δυνατό να αποκλεισθεί με σχετική συμφωνία των μερών. iii) Ποσό αντιλογισμού. Δεδομένου ότι ο αντιλογισμός αποτελεί την εγγραφή της γεννηθείσας απαίτησης του λήπτη-κομιστή, λόγω της μη πληρωμής του προεξοφληθέντος χρηματογράφου, το αντιλογιζόμενο ποσό θα περιλαμβάνει το ποσό της αντίθετης προηγούμενης πιστωτικής υπέρ του αποστολέως εγγραφής και κάθε τυχόν επιπλέον ποσό, προερχόμενο από έξοδα διαμαρτυρικού, προμήθειες κ.λπ. iv) Τύχη των τίτλων μετά τον αντιλογισμό. Υποστηρίζεται η άποψη ότι και μετά τον αντιλογισμό, η τράπεζα έχει δικαίωμα να κρατήσει τον τίτλο και επιδιώξει (δικαστικώς ή εξωδίκως) την είσπραξή του από άλλον, εκτός του αντισυμβαλλομένου, υπόχρεο. Ωστόσο, έχει υποστηριχθεί και η αντίθετη άποψη, έχοντας ως επιχείρημα ότι η απαίτηση του λήπτη εκ του τίτλου έχει ήδη εισέλθει στο λογαριασμό με τον αντιλογισμό και έχει αποσβεσθεί με τη συγχώνευσή της στο αυτομάτως διαμορφούμενο με κάθε αποστολή προσωρινό υπόλοιπο³⁹.

Περαιτέρω, όσον αφορά στην υπό στοιχείο (β) ανωτέρω περίπτωση, επειδή δεν είναι δυνατό να εγγραφεί και εισέλθει άμεσα στον αλληλόχρεο λογαριασμό απαίτηση υπό προθεσμία,

³⁹ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 206-211

λογιστικά μόνο γίνεται λόγος και εδώ για «αντιλογισμό», αφού δεν υπάρχει πραγματική οριστική πιστοχρεωστική εγγραφή στο λογαριασμό με έννομα αποτελέσματα, αλλά μόνον ενδεικτική λογιστική εγγραφή και επομένως, δεν μπορεί να αντιλογισθεί με έννομες συνέπειες. Υποστηρίζεται ότι ορθότερο θα ήταν να γίνεται λόγος για οριστικοποίηση της μη εισόδου του κονδυλίου αυτού στον λογαριασμό⁴⁰.

2.2 Κατάρτιση του αλληλόχρεου λογαριασμού

Για την κατάρτιση της σύμβασης του αλληλόχρεου λογαριασμού απαιτείται σύμπτωση των δηλώσεων βούλησης των συμβαλλόμενων μερών. Η εν λόγω συμφωνία είναι άτυπη (ΑΚ 158)⁴¹ και μπορεί να συναφθεί ρητώς ή σιωπηρώς, οπότε στην τελευταία περίπτωση η σύναψη του αλληλόχρεου λογαριασμού συνάγεται συμπερασματικά από τις πράξεις ή τις παραλείψεις των μερών ή ακόμη και από τις συντρέχουσες περιστάσεις⁴². Περαιτέρω, υποστηρίζεται η άποψη ότι δεν τίθενται περιορισμοί ως προς την ιδιότητα των προσώπων που μπορούν να συμβληθούν στη σύμβαση αλληλόχρεου λογαριασμού και συνεπώς μπορούν να καταρτίσουν αλληλόχρεο λογαριασμό οποιαδήποτε πρόσωπα, αρκεί βέβαια να έχουν δικαιοπρακτική ικανότητα⁴³. Ωστόσο, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη στη νομολογία, η οποία ερείδεται στο γράμμα της διάταξης της § 1 του άρθρου 112 ΕισΝΑΚ («αν υπάρχει αλληλόχρεος λογαριασμός μεταξύ προσώπων το ένα τουλάχιστον από τα οποία είναι έμπορος ...»), θα πρέπει τουλάχιστον ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη να είναι έμπορος, για να υπάρξει αλληλόχρεος λογαριασμός⁴⁴.

2.3 Είσοδος και αποβολή των απαιτήσεων από τον αλληλόχρεο λογαριασμό

Η είσοδος μίας απαίτησης στον αλληλόχρεο λογαριασμό δεν προϋποθέτει ειδική συμφωνία μεταξύ των μερών· στηρίζεται στην αρχική συμφωνία – πλαίσιο, δυνάμει της οποίας αποφασίσθηκε η σύσταση του αλληλόχρεου λογαριασμού ως μέσου εξυπηρέτησης των συναλλαγών ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη. Όταν γεννηθεί η απαίτηση, καταλαμβάνεται αυτοδικαίως από τον αλληλόχρεο λογαριασμό, εφόσον ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο της αρχικής συμφωνίας των μερών, ενώ η υλική λογιστική πράξη καταχώρισης των χρεοπιστώσεων σε ειδικά βιβλία έχει αποδεικτική ισχύ και δεν συνιστά όρο για τη νόμιμη είσοδο των κονδυλίων

⁴⁰ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 212

⁴¹ ΕφΛαρ 576/2003 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ

⁴² ΑΠ 688/1964 ΕΕμπΔ ΙΣΤ', 460· ΕφΑθ 4164/1996 ΔΕΕ 3, 183

⁴³ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 17, σελ. 643

⁴⁴ ΑΠ 1/2002 ΝοΒ 50, 1694· ΑΠ 630/1992 ΕΕΝ 60, 495· ΑΠ 630/1992 ΕλλΔνη 35, 85 ΑΠ 1393/1980 ΝοΒ 29, 688

στον αλληλόχρεο λογαριασμό⁴⁵. Περαιτέρω, ο χρόνος εισόδου των γεννημένων απαιτήσεων στον αλληλόχρεο λογαριασμό συμπίπτει με αυτόν της κατάρτισης της σύμβασης για την υπαγωγή τους σε αυτόν⁴⁶.

Σε κάθε περίπτωση, η καταχώριση της απαίτησης στα τηρούμενα για το λογαριασμό βιβλία, είναι πράξη καθαρώς υλική, δεν έχει έννομες συνέπειες και δεν συνιστά απαραίτητο στοιχείο για την είσοδό της. Οι έννομες συνέπειες της εισόδου της απαίτησης στον αλληλόχρεο λογαριασμό επέρχονται, έστω και αν παραλειφθεί η καταχώρισή της στα βιβλία, η οποία έχει μόνον αποδεικτική αξία⁴⁷.

Αντίθετα με τα ανωτέρω εκτεθέντα για την είσοδο μίας απαίτησης στον αλληλόχρεο λογαριασμό, η αποβολή της από αυτόν προϋποθέτει ειδική συμφωνία των μερών, εφόσον δεν συνάγεται το αντίθετο από την αρχική συμφωνία – πλαίσιο. Συνεπώς, δεν καθιερώνεται το αμετάκλητο της εισόδου μίας απαίτησης στο λογαριασμό. Σε περίπτωση αποβολής μίας απαίτησης από τον αλληλόχρεο λογαριασμό, αυτή ανακτά την αυτοτέλειά της και παύει να αποτελεί εσωτερικό κονδύλι του⁴⁸.

3 Αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού

Οι απαιτήσεις, με την είσοδό τους στον αλληλόχρεο λογαριασμό, αποβάλλουν την αυτοτέλειά τους, χωρίς, όμως, να χάνουν τον νομικό τους χαρακτήρα⁴⁹. Ήτοι, δεν επέρχεται ανανέωση των κατ' ιδίαν απαιτήσεων, εκτός αν ρητά συμφωνήθηκε από τα μέρη (άρθρα 436, 438 ΑΚ), αλλά αυτές συγχωνεύονται σε μία ενιαία απαίτηση, αποτελούμενη από το υπόλοιπο των τελικών προσθαφαιρέσεων (αρχή του αδιαιρέτου του αλληλόχρεου λογαριασμού)⁵⁰. Ειδικότερα, επέρχονται τα κάτωθι αποτελέσματα:

α) Αδυναμία διάθεσης της απαίτησης: Με την είσοδο της απαίτησης στον αλληλόχρεο λογαριασμό, αυτή καθίσταται απλό κονδύλι του τελευταίου και γι' αυτό το λόγο, χάνει την αυτοτέλειά της⁵¹, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η εκχώρησή της αυτοτελώς, ήτοι

⁴⁵ ΑΠ 680/1986 ΝοΒ 35, 723

⁴⁶ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 23, σελ. 645-646

⁴⁷ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 503

⁴⁸ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 24, σελ. 646· Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 503

⁴⁹ ΑΠ 630/1992 ΕΕΝ 60, 495

⁵⁰ ΕφΠατρ 146/1997 ΔΕΕ 3, 85

⁵¹ Α. Αργυριάδης, Γνωμοδότησις «Απώλεια Αυτοτελείας Κονδυλίων Αλληλοχρέου Λογαριασμού», Αρμενόπουλος 1977 (3), 177-178

δεν μπορεί να προταθεί σε συμψηφισμό έξω από το πλαίσιο λειτουργίας του αλληλόχρεου λογαριασμού, ούτε να ενεχυρασθεί. Το ανεκχώρητο της εισερχόμενης απαίτησης δεν προβλέπεται από το νόμο, αλλά η κατά τη διάταξη του άρθρου 466 εδ. α' ΑΚ συνυπολόγησή του από τα μέρη συνάγεται από την εικαζόμενη βούλησή τους, αφού αυτό επιβάλλεται από το σκοπό του αλληλόχρεου λογαριασμού, ήτοι απλοποίηση και εξασφάλιση. Εάν η συγκεκριμένη απαίτηση εκχωρηθεί σε τρίτο πρόσωπο (εκδοχέα), η εκχώρηση αυτή, είναι ισχυρή κατά το άρθρο 466 εδ. β' ΑΚ, εφόσον ο εκδοχέας απέκτησε την απαίτηση στηριζόμενος σε έγγραφο που δεν περιείχε όρο για την είσοδό της σε αλληλόχρεο λογαριασμό. Στην περίπτωση αυτή, είναι δυνατή η ανατροπή των δυσμενών έννομων αποτελεσμάτων με αντίθετη εγγραφή στη χρεωστική στήλη του εκχωρητή της απαίτησης. Από την άλλη πλευρά, αν θεωρηθεί με διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 112 ΕισΝΑΚ, ότι η εν λόγω διάταξη καθιερώνει το ανεκχώρητο της εισερχόμενης απαίτησης σε κάθε είδους αλληλόχρεο λογαριασμό, τότε τυγχάνει εφαρμογής αποκλειστικά το άρθρο 175 εδ. α' ΑΚ, οπότε ο εκδοχέας που δίδει πίστη στο έγγραφο που του εγχειρίζεται, δεν προστατεύεται⁵².

β) Αδυναμία δικαστικής ή εξώδικης επιδίωξης της απαίτησης: Ο δανειστής της εισερχόμενης στον αλληλόχρεο λογαριασμό απαίτησης, δεν μπορεί να επιδιώξει την ικανοποίησή της δικαστικά ή εξώδικα⁵³. Σε περίπτωση που απομονώσει και επιδιώξει δικαστικά την επιδίκαση ορισμένων κονδυλίων, ο οφειλέτης μπορεί να αποκρούσει την αγωγή προτείνοντας σχετική ένσταση⁵⁴. Πρέπει να αναμείνει το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού και, εφόσον το υπόλοιπο βαίνει υπέρ αυτού, να επιδιώξει την είσπραξή του με εξώδικες ή δικαστικές ενέργειες. Τυχόν καταψηφιστική αγωγή περί της απαίτησης αυτής, θα πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη, κατόπιν ενστάσεως του εναγομένου, ή και αυτεπαγγέλτως, αν το περιστατικό της υπαγωγής της απαίτησης στον αλληλόχρεο λογαριασμό ομολογείται με την αγωγή ή με τις προτάσεις του ενάγοντος⁵⁵. Αντίθετα, δεν υπάρχει λόγος να αποκλεισθεί η άσκηση αναγνωριστικής αγωγής, αν υπάρχει έννομο συμφέρον προς τούτο⁵⁶. Ωστόσο, δεν θίγεται ο χρόνος, κατά τον οποίο η απαίτηση καθίσταται ληξιπρόθεσμη. Τούτο έχει σημασία μόνο για την τυχόν υποχρέωση προς τοκοδοσία ή για τη δυνατότητα υπολογισμού της απαίτησης στο διακανονισμό κατά το προσεχές κλείσιμο του λογαριασμού⁵⁷.

⁵² Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 26, σελ. 647

⁵³ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 27, σελ. 647· Α. Αργυριάδης, Γνωμοδότησις «Απώλεια Αυτοτελείας Κονδυλίων Αλληλοχρέου Λογαριασμού», Αρμενόπουλος 1977 (3), 177-178

⁵⁴ ΑΠ 1291/2005 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ

⁵⁵ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 503-504

⁵⁶ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 504

⁵⁷ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 504

Εφόσον δεν είναι δυνατή η άσκηση της απαίτησης, δεν αρχίζει η παραγραφή της, σύμφωνα με το άρθρο 251 ΑΚ, ούτε ο οφειλέτης καθίσταται υπερήμερος. Μόνο η αξίωση του καταλοίπου του λογαριασμού μετά το οριστικό κλείσιμό του μπορεί να παραγραφεί. Η παραγραφή αυτή είναι εικοσαετής, κατ' άρθρο 249 ΑΚ. Ωστόσο, αν, για οποιονδήποτε λόγο, η απαίτηση εξέλθει από τον λογαριασμό, αποκτά πάλι τη δική της αρχική παραγραφή, η οποία θα θεωρείται ότι είχε ανασταλεί με την είσοδό της στον λογαριασμό⁵⁸.

Ό,τι ισχύει για τις απαιτήσεις, ισχύει *mutatis mutandis* και για τις καταβολές: ήτοι αναστέλλεται το αποσβεστικό τους αποτέλεσμα και μετατρέπονται σε απλά κονδύλια που θα συνυπολογισθούν στον καθολικό συμψηφισμό κατά το κλείσιμο του λογαριασμού, αποκλειομένης, συνεπώς, της εφαρμογής των άρθρων 422 και 423 ΑΚ⁵⁹.

γ) Αδυναμία κατάσχεσης της απαίτησης: Η δυνατότητα κατάσχεσης της απαίτησης ως αυτοτελούς και διακριτού κονδυλίου του αλληλόχρεου λογαριασμού θα πρέπει να αποκλεισθεί, διότι δεν συμβιβάζεται με τους σκοπούς του, λαμβανομένου υπόψη ότι με την κατάσχεση επέρχεται αδυναμία συμψηφισμού της απαίτησης κατά το κλείσιμό του. Υποστηρίζεται και η άποψη ότι είναι δυνατή η κατάσχεση οποτεδήποτε, όμως τα αποτελέσματά της επέρχονται κατά το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού και καταλαμβάνει το ύψος του υπάρχοντος τη στιγμή της κατάσχεσης καταλοίπου⁶⁰ (βλ. σελ. 63-64 της παρούσας).

4 Κλείσιμο του αλληλόχρεου λογαριασμού

4.1 Περιοδικό κλείσιμο

Ο αλληλόχρεος λογαριασμός μπορεί να κλείσει προσωρινά κατά περιόδους διάρκειας έξι μηνών, εκτός αν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, όχι όμως και σε διαστήματα μικρότερα από ένα τρίμηνο (άρθρ. 112 § 2 εδ. α' ΕισΝΑΚ) ή σταδιακά, ήτοι με κάθε νέα απαίτηση. Ωστόσο, παρά τη διατύπωση της ως άνω διάταξης, η τελευταία θεωρείται ως ενδοτικού δικαίου. Το τρίμηνο έχει σημασία για τον ανατοκισμό. Ήτοι, επιτρέπεται να συμφωνήσουν οι ενδιαφερόμενοι ότι ο λογαριασμός θα κλείνεται και σε συντομότερα του τριμήνου χρονικά διαστήματα, όμως, στην περίπτωση αυτή, αν στο κατάλοιπο περιλαμβάνονται τόκοι, δεν θα ανατοκίζονται⁶¹. Το προσωρινό κλείσιμο δεν επιφέρει τη λύση της σύμβασης. Γι' αυτό το λόγο, το προσωρινό

⁵⁸ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 27, σελ. 647-648

⁵⁹ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 504-505

⁶⁰ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 28, σελ. 648

⁶¹ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 507

κατάλοιπο δεν καθίσταται απαιτητό, εν αντιθέσει με το κατάλοιπο που προκύπτει κατά το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού⁶². Εφόσον αυτό αναγνωρισθεί, αποτελεί, αν οι συμβαλλόμενοι δεν όρισαν διαφορετικά, κονδύλιο του λογαριασμού της νέας περιόδου, με αποτέλεσμα, όταν ο λογαριασμός κλείσει οριστικά, να μην χρειάζεται να εκκαθαρισθεί για την περίοδο που αφορά η αναγνώριση⁶³. Περαιτέρω, το περιοδικό κλείσιμο δεν αποτελεί υποχρεωτικό στοιχείο του αλληλόχρεου λογαριασμού. Ήτοι, επιτρέπεται να συμφωνήσουν τα μέρη ότι ο λογαριασμός θα κλείσει μόνον οριστικά, κατά τη λήξη της σύμβασης⁶⁴.

4.2 Οριστικό κλείσιμο

Το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού επιφέρει τη λήξη του και επέρχεται στις ακόλουθες περιπτώσεις:

α) Λύση βασικής συναλλακτικής σχέσης: Εφόσον ο αλληλόχρεος λογαριασμός συνιστά παρεπόμενη σύμβαση, αυτός παύει να αναπτύσσει έννομα αποτελέσματα, όταν λήξει, ακυρωθεί κ.λπ. η βασική σχέση, την οποία εξυπηρετεί. Αν όμως η συναλλακτική σχέση που εξυπηρετεί ο λογαριασμός συνιστά πραγματική και όχι έννομη σχέση, η διακοπή της ως πραγματικό γεγονός δεν επιφέρει αυτοδίκαιη λήξη του λογαριασμού αλλά απαιτείται καταγγελία⁶⁵.

β) Λήξη του χρόνου διάρκειας: Στην περίπτωση που τα μέρη συνάψουν τον αλληλόχρεο λογαριασμό ως σύμβαση ορισμένου χρόνου, με την πάροδο του χρονικού διαστήματος που έχουν συμφωνήσει τα μέρη, επέρχεται αυτοδικαίως και το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού. Με τη λήξη του χρόνου διάρκειας εξομοιώνεται η περίπτωση, κατά την οποία ο επιδιωκόμενος σκοπός του αλληλόχρεου λογαριασμού πραγματοποιείται ή καθίσταται ανέφικτος ή επέρχεται πλήρωση της διαλυτικής αίρεσης, υπό την οποία τελούσε. Λήξη επέρχεται και με συμφωνία των μερών (πρβλ. άρθρ. 361 ΑΚ)⁶⁶.

γ) Θάνατος ή πτώχευση ενός από τους συμβαλλομένους: Επειδή ο αλληλόχρεος λογαριασμός θεωρείται σύμβαση εμπιστοσύνης με έντονα προσωπικό χαρακτήρα, λήγει με τον

⁶² ΑΠ 709/1994 ΕλλΔνη 36, 829

⁶³ ΕφΑθ 43/1999 ΝοΒ 47, 628· Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 30, σελ. 649

⁶⁴ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 507

⁶⁵ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 507· Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 32, σελ. 649

⁶⁶ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 506· Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 33, σελ. 649-650

θάνατο ενός από τα συμβαλλόμενα μέρη, καθώς και στην περίπτωση που ένα εξ αυτών τεθεί σε δικαστική συμπαράσταση, κηρυχθεί σε αφάνεια ή σε κατάσταση πτώχευσης⁶⁷. Σε αυτές τις περιπτώσεις το οριστικό κλείσιμο επέρχεται αυτοδίκαια. Κατ' άλλη άποψη⁶⁸, όμως, είναι θέμα ερμηνείας της συμβάσεως, αν ο θάνατος του ενός από τα μέρη ή άλλο γεγονός που επέρχεται στο πρόσωπό του επιφέρει τη λήξη του αλληλόχρεου λογαριασμού, ή αν αυτός θα συνεχισθεί με τους κληρονόμους του θανόντος κ.λπ., εφόσον βέβαια συνεχίζεται η συναλλακτική σχέση. Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση μεταβιβάσεως της επιχείρησης (ΑΚ 479). Όμως, σύμφωνα και με αυτή την άποψη, η κήρυξη του ενός των μερών σε κατάσταση πτώχευσης επάγεται πάντοτε αυτοδικαίως τη λήξη του αλληλόχρεου λογαριασμού, λόγω της ανάγκης διάκρισης της πτωχευτικής και της μεταπτωχευτικής περιουσίας, έστω και αν η συναλλακτική σχέση συνεχίζεται από το σύνδικο.

δ) Καταγγελία της σύμβασης: Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 112 § 2 εδ. β' ΕισΝΑΚ και 47 § 2, 65 § 2 του ν.δ. 17.7./13.8.1923, ο αλληλόχρεος λογαριασμός αορίστου χρόνου κλείνει οριστικά με τακτική καταγγελία ενός από τους συμβαλλομένους⁶⁹. Η καταγγελία αποτελεί μονομερή, άτυπη και αναιτιώδη δικαιοπραξία και αποκτά νομική ενέργεια αμέσως μόλις περιέλθει κατά νόμιμο τρόπο σ' αυτόν που απευθύνεται, χωρίς να είναι απαραίτητο να λάβει γνώση αυτής, αρκεί να ήταν δυνατό υπό κανονικές συνθήκες να λάβει γνώση⁷⁰. Όταν η καταγγελία γίνεται εγγράφως, αρκεί να εγχειρισθεί στον αντισυμβαλλόμενο το περί της καταγγελίας έγγραφο.

Η τακτική καταγγελία μπορεί να γίνει οποτεδήποτε (ΕισΝΑΚ 112 § 2 εδ. β'). Η άσκησή της, ωστόσο, υπόκειται στον έλεγχο της ΑΚ 281 περί καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος. Τυχόν άκαιρη καταγγελία δύναται να χαρακτηριστεί καταχρηστική⁷¹. Πιθανή νόμιμη βάση αξίωσης αποζημίωσης μπορεί να αποτελέσει, επίσης, ανάλογα με τις περιστάσεις και το άρθρο 919 ΑΚ⁷².

Περαιτέρω, η σύμβαση αλληλόχρεου λογαριασμού ορισμένου χρόνου, λύεται με έκτακτη καταγγελία, ήτοι με επίκληση σπουδαίου λόγου, αναλογικά εφαρμοζομένων των διατάξεων που διέπουν τις διαρκείς συμβάσεις (ΑΚ 672, 725 §1, 766). Σπουδαίο λόγο μπορεί να συνιστά η

⁶⁷ Πρβλ. ΑΠ 1260/1993 ΕλλΔνη 36, 135· ΑΠ 734/1994 ΕλλΔνη 36, 627· Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 34, σελ. 650

⁶⁸ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 506-507

⁶⁹ Πρβλ. ΑΠ 667/2001 ΕλλΔνη 42, 1543, 1578· ΕφΑθ 7358/1999 ΔΕΕ 6, 739

⁷⁰ ΕφΑθ 6450/1985 ΕΕμπΔ ΑΖ', 604

⁷¹ ΑΠ 1153/1976 ΕΕμπΔ ΚΗ', 552

⁷² Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 35, σελ. 650

μετοίκηση ενός από τα μέρη σε άλλη χώρα, η μείωση της περιουσίας του, η αθέτηση εκ μέρους του των υποχρεώσεων, η διάπραξη ποινικού αδικήματος σε βάρος του άλλου μέρους κ.ά.

4.3 Εκκαθάριση

Η εκκαθάριση συντελείται ταυτόχρονα με το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού. Συνιστά υλική πράξη και οδηγεί σε ένα λογιστικό αποτέλεσμα, σφάλματα του οποίου δύνανται να διορθωθούν χωρίς να απαιτείται η διενέργεια εξώδικων ή δικαστικών πράξεων, ήτοι αν κάποια απαίτηση, εκ παραδρομής, δεν περιληφθεί στη λογιστική εκκαθάριση, πρέπει από νομικής άποψης να θεωρηθεί ότι και αυτή έχει εκκαθαρισθεί, το δε εμφανιζόμενο στη λογιστική εκκαθάριση οριστικό κατάλοιπο δεν είναι το πραγματικό⁷³. Συγκεκριμένα, οι απαιτήσεις και οι καταβολές κάθε μέρους αθροίζονται ώστε να αποτελέσουν ένα ενιαίο κονδύλιο, το οποίο αντιπαραβάλλεται με το αντίστοιχο χρεοπιστωτικό αθροιστικό κονδύλιο του άλλου μέρους. Το μικρότερο από τα κονδύλια αποσβήνεται ολοσχερώς, ενώ το μεγαλύτερο διατηρείται κατά το μέρος που υπερβαίνει το μικρότερο. Η συνέπεια αυτή επέρχεται αυτόματα με το κλείσιμο του λογαριασμού, έχει δε ως νομική της αιτία τη σύμβαση του αλληλόχρεου λογαριασμού. Επομένως, ο ως άνω συμψηφισμός είναι συμβατικός και όχι μονομερής. Επίσης, είναι «καθολικός» συμψηφισμός, δηλαδή δεν συμψηφίζεται ορισμένη απαίτηση με ορισμένη ανταπαίτηση, αλλά το άθροισμα των απαιτήσεων και καταβολών του ενός σκέλους με το άθροισμα των απαιτήσεων και καταβολών του άλλου σκέλους⁷⁴.

Περαιτέρω, η εκκαθάριση επιφέρει και δικαιοπρακτικά αποτελέσματα, διότι με αυτήν επέρχεται αυτοδίκαιη απόσβεση, με συμψηφισμό των απαιτήσεων που έχουν εισέλθει στον λογαριασμό. Αν το ένα μέρος αρνείται να καταβάλει το αληθινό κατάλοιπο, θεωρώντας εσφαλμένη τη λογιστική εκκαθάριση που ενδεχομένως του κοινοποιήθηκε, ο δικαιούχος θα εγείρει αγωγή, στην οποία θα παραθέσει όλα τα κονδύλια του λογαριασμού, αξιώνοντας το αληθινό κατάλοιπο, έστω και αν έχει συντάξει ο ίδιος τη λογιστική εκκαθάριση, την οποία το δικαστήριο θα εκτιμήσει ως εξώδικη ομολογία⁷⁵.

5 Το κατάλοιπο του αλληλόχρεου λογαριασμού

⁷³ ΑΠ 680/1996 ΕλλΔνη 28, 840

⁷⁴ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 507

⁷⁵ Κονδύλης, ΕλλΔνη 37, 508· Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 37, σελ. 651

5.1 Έννοια και νομική φύση

Κατάλοιπο ή υπόλοιπο του αλληλόχρεου λογαριασμού ονομάζεται το αποτέλεσμα της συμψηφιστικής ενέργειας κατά το κλείσιμο του λογαριασμού. Με τον συμψηφισμό των εκατέρωθεν κονδυλίων επέρχεται απόσβεση των αμοιβαίων απαιτήσεων. Εφόσον αποσβέννυνται όλες οι απαιτήσεις των μερών, κατά το κλείσιμο θα υπάρχει μηδενικό υπόλοιπο, οπότε δεν τίθεται θέμα ύπαρξης «καταλοίπου». Αν όμως προκύψει υπόλοιπο σε βάρος ενός από τα συμβαλλόμενα μέρη, το υπόλοιπο αυτό συνιστά το «κατάλοιπο» του αλληλόχρεου λογαριασμού, το οποίο συνιστά τη μόνη απαιτητή αξίωση του αλληλόχρεου λογαριασμού, η γέννηση της οποίας προϋποθέτει κλείσιμο του λογαριασμού⁷⁶. Ειδικότερα, η απαίτηση του καταλοίπου καθίσταται – εκτός αντίθετης συμφωνίας – αμέσως ληξιπρόθεσμη⁷⁷, είναι δικαστικά επιδιώξιμη, αυτοτελής αλλά αιτιώδης, διότι στηρίζεται στον λογαριασμό⁷⁸ και φέρει τόκους σύμφωνα και με την ΕισΝΑΚ 112 § 1. Επειδή η αξίωση του καταλοίπου θεμελιώνεται στην ίδια τη σύμβαση του αλληλόχρεου λογαριασμού, είναι αδιάφορη η φύση και η νομική θεμελίωση των κονδυλίων από την οποία προήλθε⁷⁹.

Περαιτέρω, η απαίτηση για το κατάλοιπο του αλληλόχρεου λογαριασμού έχει δική της δωσιδικία, τη δωσιδικία του τόπου κατάρτισης της σύμβασης του αλληλόχρεου λογαριασμού, έστω και αν οι συμβάσεις από τις οποίες προέκυψαν οι εισαχθείσες στο λογαριασμό απαιτήσεις, είχαν καταρτισθεί αλλού. Επίσης, η απαίτηση για το κατάλοιπο φέρει αυτοδικαίως τόκο, έστω και αν ο λογαριασμός περιέχει κονδύλια από τόκο, που οφείλεται για διάστημα μικρότερο του έτους (άρθρ. 112 § 1 ΕισΝΑΚ, που θεσπίζει απόκλιση από το άρθρ. 296 ΑΚ) ή απαιτήσεις μη τοκοφόρες⁸⁰.

5.2 Αναγνώριση του καταλοίπου

Το κατάλοιπο του αλληλόχρεου λογαριασμού συνιστά μορφή χρέους, του οποίου η αιτία είναι η συμψηφιστική δράση του οριστικού κλεισίματος του αλληλόχρεου λογαριασμού. Ο συμβαλλόμενος σε βάρος του οποίου προέκυψε το κατάλοιπο (οφειλέτης) μπορεί να αναγνωρίσει το χρέος αυτό, κατόπιν συμφωνίας με τον αντισυμβαλλόμενό του στον αλληλόχρεο

⁷⁶ Πρβλ. ΑΠ 263/1998 ΔΕΕ 4, 614

⁷⁷ ΑΠ 192/2005 ΧρΙΔ Ε', 546

⁷⁸ ΕφΑθ 316/2000 ΔΕΕ 6, 740

⁷⁹ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 38, σελ. 651-652· Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 508

⁸⁰ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 509

λογαριασμό. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη στη νομολογία, αν αναγνωρισθεί από τον αντισυμβαλλόμενο, τότε συνάπτεται αυτοτελής σύμβαση αφηρημένης υπόσχησης ή αναγνώρισης χρέους, η οποία δημιουργεί ίδια απαίτηση του δικαιούχου⁸¹. Ωστόσο, υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη⁸², σύμφωνα με την οποία, σκοπός των μερών με την αναγνώριση του καταλοίπου, είναι να καταστήσουν βέβαιη την ύπαρξη και την έκταση της απαίτησης που προέκυψε και όχι να δημιουργήσουν νέα ενοχή ή να καταργήσουν την παλαιά. Επομένως, η εν λόγω αναγνώριση είναι αιτιώδης, εκτός αν τα μέρη συμφωνήσουν ειδικά τη δημιουργία αφηρημένης αναγνώρισης χρέους, σύμφωνα με το άρθρο 873 ΑΚ⁸³. Αποτέλεσμα της αιτιώδους αναγνώρισης είναι η αντιστροφή του βάρους επίκλησης και απόδειξης⁸⁴.

Συνακόλουθα, η αποδοχή του αιτιώδους της αναγνώρισης προϋποθέτει για το ορισμένο της αγωγής απόδοσης του καταλοίπου, αναδρομή στην εξέλιξη του λογαριασμού, παραθέτοντας λεπτομερώς τις εκατέρωθεν χρεοπιστώσεις, ενώ με την αποδοχή της πρώτης άποψης, η αγωγή στηρίζεται αποκλειστικά στη σύμβαση αναγνώρισης των άρθρων 873 επ. ΑΚ, χωρίς να απαιτείται αναδρομή στον αλληλόχρεο λογαριασμό και ο οφειλέτης μπορεί να προσβάλει τη σύμβαση αναγνώρισης, χωρίς όμως, να μπορεί να προβάλει άλλες ενστάσεις από την παλαιά σχέση, η οποία δεν ερευνάται πλέον⁸⁵.

Περαιτέρω, η σύμβαση αιτιώδους αναγνώρισης χρέους, η οποία δεν ρυθμίζεται αυτοτελώς από το νόμο, σε αντίθεση προς την αφηρημένη αναγνώριση χρέους, εμπίπτει κατ' αρχήν στον κανόνα του ατύπου των δικαιοπραξιών (ΑΚ 158). Επομένως, η αναγνώριση του καταλοίπου αλληλόχρεου λογαριασμού, ως αιτιώδης αναγνώριση χρέους, κατά την ως άνω αναφερόμενη άποψη, μη υποκείμενη στον τύπο του ιδιωτικού εγγράφου που απαιτείται κατ' άρθρ. 873 εδ. α' ΑΚ για την αφηρημένη αναγνώριση χρέους, είναι δυνατό να γίνει και με άτυπη δήλωση του οφειλέτη της τράπεζας, ήτοι με δήλωση μη καλυπτόμενη από την υπογραφή του.

⁸¹ ΑΠ 192/2005 ΧρΙΔ Ε', 546· ΑΠ 109/1995 ΔΕΕ 1, 865· ΑΠ 1524/1991 ΕλλΔνη 34, 313· ΕφΛαρ 351/2002 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ· ΕφΛαρ 219/2002 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ· ΕφΘεσ 80/1994 Αρμ 48, 815

⁸² Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 510· Κ. Παμπούκης Περί της αναγνώρισεως του υπολοίπου τρέχοντος λογαριασμού ΝοΒ 11, 83· Μ. Σταθόπουλος/Κ. Ρούσσοι, Αναγνώριση καταλοίπου αλληλόχρεου λογαριασμού και οι τραπεζικές ρήτρες ΓΟΣ για την πλασματική αναγνώριση ΧρΙΔ ΣΤ', 366· Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 40, σελ. 652-653

⁸³ Β. Σαμαρτζής, Περί αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕΕΝ 1982, 455· βλ. όμως, Α. Χελιδόνη, Η αιτία στην αιτιώδη αναγνώριση χρέους, ΕφΑΔ 2/2013, 123: «Σε περίπτωση αμφιβολίας η αναγνώριση του καταλοίπου δεν είναι λοιπόν, κατά τη γνώμη μου, αιτιώδης αλλά αφηρημένη (παραίτηση από ενστάσεις που αφορούν τον εσφαλμένο υπολογισμό του καταλοίπου συνήθως δεν μπορεί να θέλουν τα μέρη), αφού το σχήμα της «επιβεβαιωτικής συμφωνίας χωρίς απώλεια των ενστάσεων» συνιστά *contradictio in adjecto*».

⁸⁴ Βλ. σε Φ. Δωρή, Αναγνώριση υπολοίπου οφειλής προς τράπεζα και αφηρημένη αναγνώριση χρέους, ΧρΙΔ Δ/2004, 484

⁸⁵ ΑΠ 192/2005 ΧρΙΔ Ε', 546· ΑΠ 1524/1991 ΕλλΔνη 34, 313· ΕφΛαρ 351/2002 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ· ΕφΛαρ 141/2002 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ· ΕφΘεσ 80/1994 Αρμ 48, 815

Συνεπώς, όταν ορίζεται ότι ο οφειλέτης της τράπεζας θεωρείται ότι έχει αναγνωρίσει το χρέος του από το κατάλοιπο αν δεν φέρει αντιρρήσεις στην τράπεζα για το λογαριασμό μέσα στην οριζόμενη με την πιστωτική σύμβαση προθεσμία, η σιωπηρή αυτή αναγνώριση (χωρίς ενυπόγραφη δήλωση του οφειλέτη) είναι ισχυρή μόνον αν ήθελε θεωρηθεί ότι η εν λόγω αναγνώριση είναι αιτιώδης. Στην περίπτωση αυτή, ο οφειλέτης έχει το δικαίωμα να αμφισβητήσει την ακρίβεια των πιστοχρεώσεων της τράπεζας στον τηρούμενο από αυτήν ανοιχτό λογαριασμό. Αντιθέτως, η αποδοχή της έτερης ως άνω άποψης περί αφηρημένης αναγνώρισης χρέους έχει ως συνέπεια την εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 873 εδ. α' ΑΚ, η οποία επιτάσσει την τήρηση τύπου για τη δήλωση αναγνώρισης του χρέους, ο οποίος είναι συστατικός και η μη τήρηση αυτού επιφέρει, κατ' άρθρο 159 § 1 Α, ακυρότητα της σύμβασης αφηρημένης αναγνώρισης χρέους. Εξαιρέση προβλέπεται στο άρθρο 874 ΑΚ, σύμφωνα με το οποίο, «το έγγραφο που αναφέρει το προηγούμενο άρθρο δεν απαιτείται αν η υπόσχεση ή η αναγνώριση αφορά υπόλοιπο αλληλόχρεου λογαριασμού που έχει κλείσει». Η εξαιρέση αυτή προϋποθέτει σύμβαση αλληλόχρεου λογαριασμού κατά την έννοια του άρθρου 112 ΕισΝΑΚ, ήτοι μία σύμβαση της οποίας απαραίτητο γνώρισμα είναι η αμοιβαιότητα των εκατέρωθεν αποστολών. Ήτοι, θα πρέπει να είναι δυνατόν, από τη φύση της μεταξύ των μερών σχέσης, να καταστεί δανειστής ή οφειλέτης, είτε το ένα είτε το άλλο από τα συμβαλλόμενα μέρη, έστω και αν δεν καταστεί ποτέ ο αλληλόχρεος λογαριασμός έως το οριστικό κλείσιμό του πιστωτικός υπέρ του πιστούχου. Η εν λόγω αμοιβαιότητα των εκατέρωθεν αποστολών λείπει όμως, στη σχέση τράπεζας και καταναλωτή, όπου ο καταναλωτής μπορεί, από τη φύση της καταναλωτικής σχέσης να είναι μόνον οφειλέτης και η τράπεζα μόνο δανείστρια. Συνεπώς, δεν είναι στην εν λόγω κατηγορία περιπτώσεων νομικά δυνατή η σύμβαση αλληλόχρεου λογαριασμού με την προδιαληφθείσα έννοια. Γι' αυτό το λόγο, σε μια τέτοια σχέση (καταναλωτή και τράπεζας), και αν ακόμη είχαν συμφωνήσει ρητά τα μέρη ή αν συναγόταν ερμηνευτικά ότι τα μέρη θέλησαν τη σύναψη αφηρημένης αναγνώρισης χρέους, δεν θα μπορούσε να τεθεί ζήτημα εφαρμογής του άρθρου 874 ΑΚ, καθότι θα έλειπε η κατά τα ανωτέρω απαραίτητη προϋπόθεση της αμοιβαιότητας των εκατέρωθεν αποστολών. Η διάταξη του άρθρου 874 ΑΚ, υποστηρίζεται ότι επιτρέπει την χωρίς έγγραφο αφηρημένη υπόσχεση ή αναγνώριση χρέους μόνον επί αληθούς αλληλόχρεου λογαριασμού και μόνον σε σχέσεις μεταξύ εμπόρων, ενώ ουδέποτε μπορεί να ευσταθήσει ισχυρισμός περί έγκυρης σιωπηρής υπόσχεσης ή αναγνώρισης σε περιπτώσεις των απλών τραπεζικών τρεχόντων ή ανοικτών λογαριασμών. Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, άτυπη αναγνώριση καταλοίπου από αλληλόχρεο λογαριασμό είναι νομικά δυνατή, στο πλαίσιο σχέσεων τράπεζας – καταναλωτή, μόνον όταν η αναγνώριση είναι αιτιώδης, οπότε έχει ως αποτέλεσμα ουσιαστικά την αντιστροφή του βάρους της απόδειξης αναφορικά με την υπόσταση και το μέγεθος του αναγνωριζόμενου χρέους, το οποίο φέρει ο αναγνωρίσας το κατάλοιπο

αντισυμβαλλόμενος της τράπεζας⁸⁶. Εντούτοις, έχει κριθεί και ότι δεδομένου ότι η εν λόγω αναγνώριση αφορά σε υπόλοιπο αλληλόχρεου λογαριασμού που έχει κλείσει, δεν προϋποθέτει την τήρηση έγγραφου τύπου (άρθρ. 875 ΑΚ). Συνεπώς, η αναγνώριση του καταλοίπου μπορεί να προκύψει και σιωπηρά, κατ' άρθρο 361 ΑΚ, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του ανοίγματος πίστωσης με ανοικτό λογαριασμό, όπου συμφωνείται ότι αν ο πιστούχος δεν υποβάλει παρατηρήσεις εντός ορισμένης προθεσμίας στον λογαριασμό που θα του γνωστοποιηθεί, λογίζεται ότι αναγνώρισε την ακρίβεια του λογαριασμού και αποδέχεται το κατάλοιπό του⁸⁷.

Περαιτέρω, αμφισβητείται το ζήτημα, αν από τη μεταξύ των μερών σύμβαση αναγνώρισης, δεσμεύεται και ο τρίτος που έχει παραχωρήσει ασφάλεια υπέρ του καταλοίπου, εφόσον βέβαια δεν μετέσχε ο ίδιος στην αναγνωριστική σύμβαση, ούτε είχε εκ των προτέρων αποδεχθεί τη δέσμευσή του από αυτή. Ορθότερη κρίνεται η αποφαιτική άποψη, άσχετα από το χαρακτήρα της αναγνωριστικής σύμβασης ως αφηρημένης ή αιτιώδους, καθότι η σύμβαση αυτή χειροτερεύει σε κάθε περίπτωση τη θέση του τρίτου, έστω και αν δεν δημιουργεί ενοχή ανεξάρτητη από την αιτία, αφού καταλήγει σε αντιστροφή του βάρους αποδείξεως. Από τα άρθρα 851 και 1218 § 1 ΑΚ, προκύπτει ότι η θέση του τρίτου που έχει παραχωρήσει την ασφάλεια (δηλαδή την εγγύηση, το ενέχυρο ή την υποθήκη) δεν μπορεί να χειροτερεύσει από μεταγενέστερη σύμβαση μεταξύ οφειλέτη και δανειστή⁸⁸.

5.3 Παραγραφή

Η αξίωση για το κατάλοιπο του αλληλόχρεου λογαριασμού, που δεν είναι απαιτητή κατά τη διάρκεια της σύμβασης, παραγράφεται σε είκοσι χρόνια από τότε που έγινε απαιτητό, ήτοι όπως προαναφέρθηκε, από τη στιγμή του κλεισίματος του λογαριασμού (άρθρ. 249 ΑΚ)⁸⁹. Η κρατούσα αυτή νομολογιακή άποψη εξηγείται από τη φύση της σύμβασης αλληλόχρεου λογαριασμού ως ιδιώνυμης σύμβασης που δημιουργεί ιδιαίτερη αξίωση επί του καταλοίπου, μη συμπίπτουσα κατά τη νομική της φύση προς τα κονδύλια⁹⁰. Είναι αδιάφορο σε ποια παραγραφή υπέκειντο οι απαιτήσεις που είχαν εισέλθει στο λογαριασμό.⁹¹ Περαιτέρω, η παραγραφή της αξίωσης τόκων είναι πενταετής (άρθρ. 250 αρ. 15)⁹².

⁸⁶ Φ. Δωρής, Αναγνώριση υπολοίπου οφειλής προς τράπεζα και αφηρημένη αναγνώριση χρέους, ΧρΙΔ Δ/2004, 484-485· Α. Γεωργιάδης – Μ. Σταθόπουλος, Αστικός Κώδιξ Κατ' άρθρο ερμηνεία, Τόμος IV, Ειδικό Ενοχικό (άρθρα 741-946), 1982, σελ. 447

⁸⁷ ΑΠ 1472/2004 ΧρΙΔ Ε', 546· ΕφΑθ 7096/2002 ΔΕΕ 9, 318

⁸⁸ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 511

⁸⁹ ΑΠ 1454/1995 ΕΕμπΔ ΜΖ', 310· ΕφΑθ 2023/1996 ΝοΒ 46, 216

⁹⁰ Γεωργακόπουλος Λ., Χρηματιστηριακό και Τραπεζικό Δίκαιο, Αθήνα 1999, σελ. 263

⁹¹ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 508-509

⁹² ΕφΑθ 376/1991 ΑρχΝ 42, 217

6 Η τοκοφορία στον αλληλόχρεο λογαριασμό

Με την είσοδό της στον αλληλόχρεο λογαριασμό, η απαίτηση καθίσταται άμεσα τοκοφόρα, ακόμη και αν δεν είναι τέτοια δύναμει της βασικής σχέσης, ως αντιστάθμισμα της οικονομικής απώλειας που υφίσταται ο δικαιούχος της απαίτησης από την καθυστέρηση ικανοποίησής του λόγω της ένταξης της απαίτησης στον αλληλόχρεο λογαριασμό, με ενιαίο κατά κανόνα επιτόκιο, το οποίο ελλείψει ειδικής συμφωνίας των μερών θα είναι το υπό στενή έννοια νόμιμο (295 ΑΚ), δηλ. το υπερημερίας⁹³. Η εν λόγω ρύθμιση είναι εθιμικά καθιερωμένη, χωρίς όμως, να αποτελεί ουσιώδες στοιχείο του αλληλόχρεου λογαριασμού. Συνεπώς επιτρέπεται απόκλιση από αυτή με συμφωνία των μερών⁹⁴. Μάλιστα, μεταξύ των κονδυλίων χρεώσεως και πιστώσεως κατά τη λειτουργία του λογαριασμού μπορεί να περιέχονται και τόκοι, οι οποίοι κεφαλαιοποιούνται, χάνουν την αυτοτέλειά τους, όπως και τα υπόλοιπα κονδύλια και τελικά περιλαμβάνονται στο κατάλοιπο που προκύπτει κατά το κλείσιμο του λογαριασμού⁹⁵.

Επίσης, το κατάλοιπο του αλληλόχρεου λογαριασμού παράγει τόκους αυτοδικαίως, χωρίς να απαιτείται όχληση από την πλευρά του δικαιούχου του, από την επόμενη ημέρα που κλείσθηκε ο λογαριασμός⁹⁶. Η αυτοδίκαιη τοκοφορία του καταλοίπου ορίζεται ρητώς στην διάταξη του άρθρου 112 § 1 ΕισΝΑΚ, για τον αλληλόχρεο λογαριασμό που καταρτίζουν πρόσωπα, από τα οποία τουλάχιστον το ένα είναι έμπορος.

Σημειώνεται ότι σύμφωνα με το άρθρο μόνον του Ν. 396/1968, προκειμένου οι τράπεζες να αποφύγουν σοβαρές δυσμενείς συνέπειες στην περίπτωση κατά την οποία θα ήσαν υποχρεωμένες να χρεώνουν τόκους και επί απαιτήσεων τις οποίες αυτές θα θεωρούσαν, με τραπεζικά κριτήρια, επισφαλείς, είχαν το δικαίωμα να μην εμφανίζουν λογιστικά (λογιστικοποιούν), τους οφειλόμενους στις υποθέσεις αυτούς τόκους, χωρίς βέβαια να χάνουν το δικαίωμά τους να τους αναζητούν από τον οφειλέτη. Στη συνέχεια με το άρθρο 27 Ν. 2076/1992 απαγορεύθηκε στις τράπεζες να εμφανίζουν λογιστικά (λογιστικοποιούν) τους οφειλόμενους τόκους σε οποιαδήποτε περίπτωση χορήγησης (ασφαλούς ή επισφαλούς) εάν δεν είχαν

⁹³ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 43, σελ. 653-654· Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 137-138

⁹⁴ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 43, σελ. 653-654

⁹⁵ Χ. Παπαδάκης, Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012, § 83 αριθμ. 8.4.1, σελ. 333

⁹⁶ Χ. Παπαδάκης, Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012, § 83 αριθμ. 8.4.2, σελ. 333

εισπραχθεί οι τόκοι του προηγούμενου έτους, ενώ διατηρήθηκε το δικαίωμά τους να υπολογίζουν και να επιδιώκουν την είσπραξη αυτών, των μη λογιστικά εμφανιζομένων τόκων⁹⁷.

7 Επιτόκια

7.1 Εξωτραπεζικά επιτόκια

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 293 ΑΚ, το ανώτατο όριο του τόκου που οφείλεται από δικαιοπραξία και το ποσοστό του τόκου που οφείλεται από το νόμο ή από υπερημερία, προσδιορίζεται όπως ορίζει ο νόμος. Έτσι, βάσει της νομοθετικής εξουσιοδότησης που περιέλαβε η διάταξη του άρθρου 109 ΕισΝΑΚ, εκδόθηκε το ΒΔ της 21 Αυγούστου 1946, που όρισε γενικά το ανώτατο όριο (επιτόκιο) του δικαιοπρακτικού τόκου σε 10% και το ποσοστό του νόμιμου και λόγω υπερημερίας τόκου σε 12%. Ακολούθως, το άρθρο 15 § 3 Ν. 876/1979 όρισε τα εξής: «Από της δημοσιεύσεως του παρόντος το ποσοστόν του νομίμου και εξ υπερημερίας οφειλομένου τόκου, ως και το ποσοστόν, κατ' ανώτατον όριον, του εκ δικαιοπραξίας τόκου ορίζονται εκάστοτε διά Πράξεως του Υπουργικού Συμβουλίου, μετά πρότασιν της Νομισματικής Επιτροπής, καταργουμένης πάσης αντιθέτου επί του θέματος τούτου διατάξεως». Με βάση την παραπάνω διάταξη ακολούθησε έκτοτε σημαντικός αριθμός Πράξεων Υπουργικού Συμβουλίου (ΠΥΣ) δια των οποίων προσδιορίζονταν εκάστοτε τα ως άνω (εξωτραπεζικά) επιτόκια και στη συνέχεια κατόπιν νομοθετικής εξουσιοδότησης τα εξωτραπεζικά επιτόκια προσδιορίζονται με πράξεις του Διοικητή ης Τράπεζας της Ελλάδος⁹⁸.

7.2 Τραπεζικά επιτόκια

Με το άρθρο 2 § 3 ΝΔ 588/1948 «περί ελέγχου πίστωσης», εξουσιοδοτήθηκε η Νομισματική Επιτροπή να καθορίζει με αποφάσεις της, το επιτόκιο και την προμήθεια ειδικά σε τραπεζικές πιστώσεις (αλλά και σε καταθέσεις κ.λπ.) κατά παρέκκλιση από τις κείμενες διατάξεις για το συμβατικό ή από υπερημερία (εξωτραπεζικό) τόκο ή για τις προμήθειες, πάντοτε όμως με έγκριση του Υπουργικού Συμβουλίου. Η ως άνω παράγραφος τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 Ν.Δ. 3760/1957 και το άρθρο 4 § 2 Ν. 128/1975 και στη συνέχεια αντικαταστάθηκε με το άρθρο 2 Ν. 1046/1980: «Δια των αποφάσεων τούτων δύναται να καθορίζεται και μεταβάλλεται εκάστοτε το ύψος του τόκου και των λοιπών επιβαρύνσεων εκ των προς οιονδήποτε σκοπόν υπό τραπεζών ή ετέρων πιστωτικών οργανισμών παρεχομένων ή

⁹⁷ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 73-74

⁹⁸ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 77

παρασχεθεισών πιστώσεων ή δανείων ή εκδοθέντων ομολογιακών δανείων ή τραπεζικών ομολόγων, το επιτόκιον των καταθέσεων πάσης φύσεως, ως και το ύψος και το είδος πάσης επιβαρύνσεως εισπραττομένης υπό των τραπεζών και ετέρων πιστωτικών οργανισμών δια τας παρεχομένας υπ αυτών πάσης φύσεως υπηρεσίας. Αι αποφάσεις αύται δύνανται να λαμβάνονται κατά παρέκκλινιν από πάσης γενικής ή ειδικής διατάξεως περί του ύψους του τόκου και των λοιπών επιβαρύνσεων, δύνανται δε να ορίζουν ότι τα δι' αυτών καθοριζόμενα εκάστοτε επιτόκια ή όρια επιτοκίων λοιπών επιβαρύνσεων ισχύουν και επί υφισταμένων τοιούτων συμβάσεων δανείων ή πιστώσεων, καταθέσεων, ομολογιακών δανείων ή τραπεζικών ομολόγων ανεξαρτήτως του κατά περίπτωσιν επιλεγέντος υπό των δικαιιοπρακτούντων τρόπου προσδιορισμού του επιτοκίου και των λοιπών επιβαρύνσεων υποκειμέναι εις την περίπτωσιν ταύτην εις την έγκρισιν του Υπουργικού Συμβουλίου». Επομένως, η άσκηση εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων της πιστωτικής πολιτικής ήταν ελεγχόμενη και προσδιοριζόμενη από το κράτος (Νομισματικές αρχές). Με αποφάσεις των νομισματικών αρχών, καθορίζονταν και τα επιτόκια, κατ' ανώτατο όριο, με τα οποία θα υπολογίζονταν οι οφειλόμενοι τόκοι στις διάφορες μορφές χορηγήσεων και επομένως, τα επιτόκια αυτά ήσαν, μέχρι το έτος 1987, διοικητικά καθορισμένα και ενιαία, κατ' ανώτατο όριο, για όλες τις εμπορικές τράπεζες. Τα εν λόγω επιτόκια διέφεραν από τα καθοριζόμενα επιτόκια βάσει των κοινών διατάξεων του Αστικού Κώδικα (εξωτραπεζικά επιτόκια), γι' αυτό επί των τραπεζικών χορηγήσεων, υπήρχε πάντοτε ο τραπεζικός τόκος που ήταν διαφορετικός από τον κοινό τόκο του Αστικού Κώδικα. Μετά την επικράτηση, όμως, απόψεων περί της ανάγκης εναρμονίσεως της ελληνικής οικονομίας με τα κρατούντα στις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της οποίας πλήρες μέλος είχε καταστεί και η χώρα μας, περί υπάρξεως ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζικών ιδρυμάτων, κατέστη αναγκαία η σταδιακή απελευθέρωση των τραπεζικών επιτοκίων, η οποία υλοποιήθηκε με σειρά πράξεων του Διοικητή της Τράπεζας Ελλάδος. Κατόπιν αυτών, προέκυψε η ανάγκη προσδιορισμού του ισχύοντος επιτοκίου και επιτοκίου υπερημερίας μεταξύ των τραπεζών και των δανειοληπτών. Έτσι, υπεγράφησαν μεταξύ των ως άνω μερών, αυτοτελείς ή τροποποιητικές πράξεις των ήδη υφισταμένων συμβάσεων δανείων ή πιστώσεων, με τις οποίες προσδιορίσθηκαν τα ισχύοντα (τραπεζικά) επιτόκια σε εκάστη των περιπτώσεων⁹⁹.

7.3 Διοικητικά καθορισμένο (τραπεζικό) επιτόκιο

⁹⁹ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 79-84

Είναι το επιτόκιο που προσδιορίζουν οι νομισματικές αρχές της Ελλάδας για τις διάφορες μορφές των χορηγουμένων από τις τράπεζες δανείων ή πιστώσεων¹⁰⁰.

7.4 Επιτόκιο (τραπεζικό) του οποίου προσδιορίζεται το ελάχιστο όριο

Από το έτος 1987 έως τον Αύγουστο του έτους 1994, οι Νομισματικές αρχές, για ορισμένου είδους χρηματοδοτήσεις, προσδιόριζαν μόνο το ελάχιστο όριο του επιτοκίου, ενώ οι τράπεζες ήσαν ελεύθερες, αν ήθελαν, να προσδιορίζουν τα επιτόκια των χορηγήσεών τους σε ποσοστό ανώτερο, του προσδιορισμένου κατώτατου ορίου, κατόπιν συμφωνίας βεβαίως με τους πελάτες τους¹⁰¹.

7.5 Επιτόκιο ελεύθερα διαπραγματεύσιμο

Από τότε που ο προσδιορισμός των τραπεζικών επιτοκίων (επί δανείων ή πιστώσεων για κεφάλαιο κίνησης ή παγίων εγκαταστάσεων) αφέθηκε στη συμφωνία μεταξύ των τραπεζών και δανειοδοτουμένων, θεωρείται ότι μπορούν να προσδιορισθούν ελευθέρως μεταξύ των συμβαλλομένων. Όποτε ο προσδιορισμός των επιτοκίων δεν θα γίνεται με συναίνεση του δανειολήπτη, αλλά με μονομερή ενέργεια της τράπεζας, τότε αυτή υπόκειται στο άρθρο 281 ΑΚ περί καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος εκ μέρους της τράπεζας. Όπως προκύπτει από τη σύγκριση των τραπεζικών και εξωτραπεζικών επιτοκίων καθ' όλη την περίοδο από το έτος 1987 έως σήμερα, τα τραπεζικά επιτόκια ήσαν πάντοτε μικρότερα των αντίστοιχων ισχυόντων κατά την ίδια χρονική περίοδο, εξωτραπεζικών επιτοκίων¹⁰². Περαιτέρω, i) επιτόκιο σταθερό είναι το επιτόκιο που παραμένει αμετάβλητο καθ' όλη τη διάρκεια της λειτουργίας του αλληλόχρεου λογαριασμού, αλλά και μετά το οριστικό κλείσιμο αυτού (προσαυξανόμενο με το ποσοστό που προβλέπει ο νόμος), ii) επιτόκιο κυμαινόμενο είναι το επιτόκιο που συμφωνείται ότι θα μεταβάλλεται κατά τη διάρκεια της λειτουργίας της πίστωσης, κατά τον τρόπο που προβλέπεται στη σχετική σύμβαση. Επίσης, iii) κατά τη συμφωνία προσδιορισμού του επιτοκίου είναι δυνατόν να συμφωνείται ότι το επιτόκιο με το οποίο θα υπολογίζονται οι οφειλόμενοι τόκοι, θα συντίθεται από διάφορα επιμέρους ποσοστά. Ήτοι, συμφωνείται μεταξύ της τράπεζας και του πιστολήπτη ότι το επιτόκιο της πίστωσης θα αποτελείται από το άθροισμα του βασικού επιτοκίου, του περιθωρίου επιτοκίου και της εισφοράς του Ν. 128/1975. Ως βασικό επιτόκιο μπορεί να ορίζεται κάποιο συγκεκριμένο ποσοστό, όπως 5% ή το εξωτραπεζικό επιτόκιο ή

¹⁰⁰ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 84-85

¹⁰¹ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 85· ΑΠ 491/2003 ΔΕΕ 2003. 1238

¹⁰² ΑΠ 78/1995 ΝοΒ 1996. 627· ΕφΔωδ 361/1995 ΕπισκΕΔ 1996. 370

κάποιος επιτοκιακός δείκτης αναφοράς όπως το Euribor, Euribor διατραπεζικών καταθέσεων σε ευρώ κυμαινόμενης διάρκειας (ημέρας, μηνός, τριμήνου κ.λπ.) και το επιτόκιο της Ε.Κ.Τ. (παρεμβατικό επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας) για πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης του ευρωσυστήματος κ.ά. Τα επιτόκια αυτά αποκαλούνται επιτόκια αναφοράς. Ως περιθώριο ορίζονται κάποιες ποσοστιαίες μονάδες που θα προστίθενται στο ανωτέρω βασικό επιτόκιο, που συνήθως κυμαίνονται μεταξύ 1-4%. Όσο περισσότερο εξασφαλισμένης είσπραξης κρίνεται από την τράπεζα το δάνειο, τόσο μικρότερο είναι το ποσοστό του περιθωρίου που ορίζεται και αντιστρόφως. Επί του αθροίσματος των ανωτέρω δύο ποσοστών προστίθενται και οι διάφορες τυχόν ισχύουσες εκάστοτε επί των τόκων επιβαρύνσεις ή εισφορές υπέρ του Δημοσίου. Επίσης, μπορεί να συνομολογηθεί iv) επιτόκιο πιστώσεων σε συνάλλαγμα.¹⁰³

8 Ανατοκισμός

Η διάταξη του άρθρου 112 § 1 ΕισΝΑΚ προβλέπει τον ανατοκισμό ακόμη και για διάστημα μικρότερο του έτους, όχι όμως και για διάστημα μικρότερο του τριμήνου (άρθρ. 112 §§ 1, 2 ΕισΝΑΚ). Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 112 ΕισΝΑΚ (από την ισχύ του μέχρι την 15-4-1998), το κατάλοιπο του αλληλόχρεου λογαριασμού από την ημέρα που αυτός έκλεισε, είναι αυτοδικαίως τοκοφόρο, έστω και αν περιέχει κονδύλια από τόκο που οφείλεται για διάστημα μικρότερο από ένα έτος. Σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, ο αλληλόχρεος λογαριασμός κλείεται περιοδικά ανά εξάμηνο, ενώ δύναται να συμφωνηθεί μεταξύ των συμβαλλομένων ότι δύναται να κλείεται περιοδικά και σε διαστήματα μικρότερα του εξαμήνου, όχι όμως και του τριμήνου. Από την εν λόγω διάταξη επιβάλλεται αυτοδίκαιος ανατοκισμός, ανά εξάμηνο ή τρίμηνο, για όσο χρόνο λειτουργεί ο αλληλόχρεος λογαριασμός¹⁰⁴.

Ο ανατοκισμός στον αλληλόχρεο λογαριασμό, στον οποίο δεν συμμετέχουν έμποροι (βλ. σχετικά με την εν λόγω υποστηριζόμενη άποψη στη σελ. 5 της παρούσας), υπόκειται στη ρύθμιση του άρθρου 296 § 1 εδ. α' ΑΚ, η οποία ορίζει ότι, «για τόκους κάθε είδους οφείλεται τόκος, αν τέτοιος τόκος συμφωνηθεί ή αν ζητηθεί με αγωγή και στις δύο όμως περιπτώσεις μόνο για οφειλόμενους τόκους ενός ολόκληρου τουλάχιστον έτους ή μιας χρήσης αν πρόκειται για το δημόσιο». Από την διάταξη του άρθρου 296 § 1 εδ. β' ΑΚ, η οποία ορίζει ότι, «η συμφωνία για

¹⁰³ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 85-87· ΑΠ 1575/1990 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ

¹⁰⁴ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 111

πληρωμή τέτοιου τόκου πρέπει να γίνεται ή η αγωγή να επιδίδεται, αφού λήξει το έτος ή η χρήση» συνάγεται ότι αποκλείεται εκ των προτέρων συμφωνία για ανατοκισμό¹⁰⁵.

Περαιτέρω, δυνάμει της § 6 του άρθρου 8 του Ν. 1083/1980, παρασχέθηκε στη Νομισματική Επιτροπή η εξουσιοδότηση, όπως δι' αποφάσεών της επιτρέπει τον άνευ οιοδήποτε χρονικού ή άλλου περιορισμού εκτοκισμόν των οφειλομένων, εις τα εν Ελλάδι λειτουργούντα πιστωτικά ιδρύματα, τόκων. Με το άρθρο μόνον του Π.Δ. 1017/4-11-1980 ορίσθηκε ότι: «Η ισχύς του νόμου 1083/80 "περί αγοράς και πωλήσεως συναλλάγματος και ξένων τραπεζικών γραμματίων", πλην των διατάξεων του άρθρου 8 αυτού, άρχεται την 12ην Νοεμβρίου 1980». Βάσει της νομοθετικής αυτής εξουσιοδότησης, εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 289/30-10-1980 (θέμα 3^{ον}) απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής. Απόσπασμα πρακτικών της υπ' αριθμ. 289/30-10-1980 συνεδρίασης της Νομισματικής Επιτροπής που εκδόθηκε την 4-11-1980 από τον (τότε) Διευθυντή της Μιχ. Κυριλόπουλο, δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ (τ. Α') 269/27-11-1980 και έχει ισχύ κανόνα ουσιαστικού δικαίου. Η ισχύς της εν λόγω απόφασης άρχισε την 8-12-1980, ήτοι 10 ημέρες από την επομένη της δημοσίευσής της στο ΦΕΚ, σύμφωνα με το άρθρο 2 ΑΚ, καθώς και το άρθρο 103 ΕισΝΑΚ σε συνδυασμό με το άρθρο 241 παρ.1 ΑΚ (ΟΛΑΠ 27/1988 ΝοΒ 38.264).

Το ως άνω απόσπασμα της Νομισματικής Επιτροπής έχει, ως ακολούθως: «Η Νομισματική Επιτροπή έχουσα υπόψη : α) Την παρασχεθείσαν εις αυτήν εξουσιοδότησιν δυνάμει της παρ. 5 του άρθρου 8 του Ν. 1083/1980 ίνα δι' αποφάσεών της επιτρέπει τον άνευ οιοδήποτε χρονικού ή άλλου περιορισμού εκτοκισμόν των οφειλομένων εις τα εν Ελλάδι λειτουργούντα πιστωτικά ιδρύματα τόκων και β) την αναγκαιότητα του εκτοκισμού των εν καθυστερήσει τόκων ευθύς ως ούτοι καταστούν απαιτητοί, προς κάλυψιν του αντιστοίχου εκτοκισμού των τόκων των οφειλομένων υπό των τραπεζών εις τους καταθέτας των και λοιπούς δανειστάς των. Απεφάσισεν : Όπως καθορίση ότι ο εκτοκισμός των οφειλομένων εις τας τραπεζάς και τους λοιπούς πιστωτικούς οργανισμούς εν καθυστερήσει τόκων, δύναται να γίνεται από της πρώτης ημέρας καθυστερήσεως άνευ οιοδήποτε χρονικού ή άλλου περιορισμού». Σημειώνεται ότι στο ως άνω απόσπασμα της απόφασης που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ, εκ παραδρομής αναφέρεται ως νομοθετική εξουσιοδότηση η παρ. 5, αντί της παρ. 6 του άρθρου 8 του Ν. 1083/1980.

Όπως η ανωτέρω απόφαση κρίθηκε επανειλημμένα έως το έτος 1998, προκύπτουν τα κάτωθι εκτιθέμενα: α) Ότι από την έναρξη ισχύος της εν λόγω απόφασης, δεν ισχύουν για τις

¹⁰⁵ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 44, σελ. 654

τράπεζες και τους άλλους πιστωτικούς οργανισμούς, οι περιορισμοί που τίθενται για οφειλή τόκου επί των τόκων από τις διατάξεις των άρθρων 296 ΑΚ, 110 και 111 παρ. 2 του Εισ. αυτού Νόμου. β) Ότι οι τράπεζες έχουν το δικαίωμα να εκτοκίζουν (υπολογίζουν) τόκους επί των καθυστερουμένων τόκων, από της πρώτης ημέρας της καθυστέρησής τους, χωρίς κανένα χρονικό ή άλλο περιορισμό και εξαίρεση πάσης άλλης αντίθετης διάταξης του νόμου. Σημειώνεται ότι με την ΠΔ/ΤΕ 2393/15-7-1996 (ΦΕΚ Α' 171/30-7-96) ορίστηκε ότι ο ανατοκισμός μπορεί να γίνεται με συχνότητα όχι συντομότερη του τριμήνου. γ) Ότι το ως άνω δικαίωμα υφίσταται υπέρ των τραπεζών, χωρίς να απαιτείται προηγούμενη σχετική συμφωνία μεταξύ της τράπεζας και του οφειλέτη και ανεξάρτητα αν πρόκειται περί ενεργού ή λήξασας σύμβασης ή για οφειλή που επιδικάσθηκε με απόφαση ή αν ζητήθηκε ή όχι με την αγωγή ή την αίτηση για έκδοση διαταγής πληρωμής, καθότι το δικαίωμα αυτό παρέχεται ευθέως εκ του νόμου. Ήτοι υφίσταται εκ του νόμου αυτοδίκαιος ανατοκισμός των σε καθυστέρηση οφειλόμενων προς τις τράπεζες τόκων εκ δανείων ή πιστώσεων (ή άλλων εξομοιούμενων με αυτά οφειλών)¹⁰⁶.

Η υπ' αριθμ. 289/1980 απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής είχε ερμηνευθεί παγίως ότι επί των καθυστερουμένων τόκων που οφείλονται στις τράπεζες οφείλεται αυτοδικαίως τόκος, άνευ οιασδήποτε χρονικού ή άλλου περιορισμού, ότι ο τόκος τόκου οφειλόταν αυτοδικαίως ανεξάρτητα αν υπήρχε σχετική συμφωνία στη δανειακή σύμβαση ότι καταλάμβανε αυτοδικαίως τους τόκους που οφείλονταν από 8-12-1980 (ημέρα ισχύος της υπ' αριθμ. 289/1980 απόφασης της Νομισματικής Επιτροπής) και ανεξάρτητα αν η σύμβαση από την οποία δημιουργήθηκε η απαίτηση της τράπεζας είχε λήξει ή όχι. Για το λόγο αυτό, πολλές τράπεζες θεώρησαν περιττό να θέσουν στις σχετικές δανειακές συμβάσεις όρο που θα προέβλεπε ρητά και κατηγορηματικά ότι και μετά την καταγγελία του δανείου ή της πίστωσης και το κλείσιμο του αλληλόχρεου λογαριασμού, οι οφειλόμενοι τόκοι θα ανατοκίζονταν με οποιαδήποτε περιοδικότητα. Βάσει της ανωτέρω άποψης, και τα Δικαστήρια έκριναν ότι όπου οι απαιτήσεις των τραπεζών επιδικάζονταν «εντόκως, νομίμως» σήμαινε ότι επιδικάζονταν συγχρόνως και ανατοκισμός των τόκων, χωρίς μάλιστα να προσδιορίζεται η περιοδικότητα του ανατοκισμού. Επίσης, είχε κριθεί ότι οι τόκοι εξ ανατοκισμού είχαν επιδικασθεί και επομένως, οι τράπεζες είχαν τη δυνατότητα να εγγράφουν προσημειώσεις για τις απαιτήσεις, βάσει διαταγών πληρωμής, στις οποίες περιλαμβάνονταν και οι τόκοι εξ ανατοκισμού ή να επιδίδουν επιταγές επιτάσσοντας και τους οφειλόμενους τόκους εξ ανατοκισμού, και δη υπολογιζόμενους με τρίμηνη περιοδικότητα. Η υπ' αριθμ. 6/1996 απόφαση του Αρείου Πάγου ανέτρεψε την ως άνω νομολογία. Η εν λόγω απόφαση δεν έκρινε το δικαίωμα ανατοκισμού, αλλά την επιδίκαση ή μη

¹⁰⁶ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 113-115

της απαίτησης αυτής και είχε σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις. Ακολούθως, εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 868/1997 απόφαση του Αρείου Πάγου, η οποία παρέπεμψε το θέμα της ερμηνείας της υπ' αριθμ. 289/1980 απόφασης της Νομισματικής Επιτροπής στην Ολομέλεια του Αρείου Πάγου και εξεδόθη η υπ' αριθμ. 8/1998 απόφασή της. Με την απόφαση αυτή, κρίθηκε ότι δεν επιτρέπεται ο προβλεπόμενος από την υπ' αριθμ. 289/1980 απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής ανατοκισμός, αν δεν έχει γίνει σχετική περί τούτου συμφωνία στη δανειακή σύμβαση¹⁰⁷.

Η μεταστροφή της νομολογίας κατέστησε αναγκαία την επέμβαση της Πολιτείας. Προς διευκρίνιση αρκετών εκ των αμφισβητήσεων που ανέκυψαν και κυρίως για την ελάφρυνση των οφειλετών των τραπεζών από τον εφαρμοζόμενο συνήθως υπολογισμό της οφειλής με τη μέθοδο του ανατοκισμού με τρίμηνη περιοδικότητα, ψηφίσθηκε η διάταξη του άρθρου 12 του Ν. 2601/1998, με την οποία ρυθμίζεται επί νέας βάσης το θέμα του ανατοκισμού των προς τις τράπεζες οφειλόμενων σε καθυστέρηση τόκων από συμβάσεις δανείων και πιστώσεων με ανοικτό (αλληλόχρεο) λογαριασμό (καθώς και των οφειλόμενων από πιστωτικές κάρτες και στεγαστικά δάνεια), ενώ συγχρόνως καταργήθηκε η παρ. 6 του άρθρου 8 του Ν. 1083/1980 και η 289/1980 απόφαση της Νομισματικής Επιτροπής¹⁰⁸.

Σχετικά με την περίπτωση του ανατοκισμού, λοιπόν, όταν συμβαλλόμενος είναι πιστωτικό ίδρυμα, ισχύει πλέον ο ν. 2601/1998, ο οποίος απαιτεί συμφωνία των μερών για τον ανατοκισμό των τόκων και δεν μπορεί να γίνεται σε διαστήματα μικρότερα του εξαμήνου (άρθρ. 12)¹⁰⁹. Υποστηρίζεται ότι η έμμεση τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 112 ΕισΝΑΚ, μέσω της συγκεκριμένης ρύθμισης, δεν περιορίζεται μόνο στον τραπεζικό ανοικτό λογαριασμό, αλλά αφορά και σε κάθε άλλος είδος αλληλόχρεο λογαριασμού, παρά το γράμμα του Ν. 2601/1998, διότι σε αντίθετη περίπτωση θα καθιερωνόταν δυσμενέστερο καθεστώς για τις τράπεζες από ό,τι για τους άλλους συμβαλλομένους, οι οποίοι θα μπορούσαν να συμφωνήσουν ανατοκισμό για διάστημα έως και τρίμηνο για κάθε περιοδικό κλείσιμο, κάτι που δεν φαίνεται να θέλησε ο νομοθέτης¹¹⁰.

8.1 Επιδίκαση ανατοκισμού

¹⁰⁷ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 148-149

¹⁰⁸ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 129

¹⁰⁹ ΟΛΑΠ 8/1998 ΝοΒ 46, 496· ΟΛΑΠ 9/1998 ΝοΒ 46, 629· ΕφΑθ 3365/2003 ΔΕΕ 9, 1079

¹¹⁰ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 45, σελ. 654

Επιδίκαση τόκων προερχόμενων από ανατοκισμό, μπορεί να γίνει είτε κατόπιν υποβολής σχετικού αιτήματος σε αγωγή, είτε κατόπιν αίτησης για έκδοση διαταγής πληρωμής, για επιδίκαση μαζί με το κεφάλαιο και τους νόμιμους τόκους και των τόκων με ανατοκισμό, είτε κατόπιν ανεύρεσης των εξ ανατοκισμού τόκων, να ζητηθεί η ανεξάρτητη επιδίκασή τους. Συνεπώς, πρέπει να υπάρχει διάταξη περί πληρωμής και των τόκων εξ ανατοκισμού στην απόφαση ή στη διαταγή πληρωμής, για να είναι δυνατή η αναζήτηση των τόκων αυτών βάσει του σχετικού τίτλου, καθώς και η εξασφάλιση αυτών με προσημείωση που θα εγγραφεί δυνάμει διαταγής πληρωμής. Σε περίπτωση που, καίτοι η τράπεζα είχε δικαίωμα ανατοκισμού των τόκων, η σχετική απαίτηση επιδικάσθηκε χωρίς να περιέχεται διάταξη περί επιδίκασης με ανατοκισμό, αλλά μόνον εντόκως, νομίμως, ήτοι χωρίς ανατοκισμό, η τράπεζα έχει ουσιαστική απαίτηση από ανατοκισμό και δικαιούται να ζητήσει αυτοτελώς την επιδίκαση της απαίτησής της με εξάμηνη περιοδικότητα, ή και τρίμηνη, αν έχει συμφωνηθεί και η συμφωνία αυτή εξακολουθεί να ισχύει (βλ. άρθρ. 12 Ν. 2601/1998)¹¹¹.

9 Ασφάλεια στον αλληλόχρεο λογαριασμό

Στόχος των ασφαλειών είναι η διασφάλιση της ικανοποίησης του δανειστή από την απαίτησή του κατά του οφειλέτη¹¹². Η ασφάλεια στον αλληλόχρεο λογαριασμό δύναται να αφορά είτε το κατάλοιπο, είτε τις κατ' ιδίαν απαιτήσεις¹¹³.

9.1 Ασφάλεια που αφορά στις απαιτήσεις που εισήλθαν στον αλληλόχρεο λογαριασμό

Εφόσον οι απαιτήσεις που εισέρχονται στον αλληλόχρεο λογαριασμό δεν ανανεώνονται, αλλά απλώς επέρχεται τροποποίησή τους, η ασφάλεια διατηρείται αναλλοίωτη για το κατάλοιπο και αποσβέννυται μόνο αν δεν υπάρξει κατάλοιπο υπέρ του ασφαλισμένου με αυτή. Αν το ποσό για το οποίο παρασχέθηκε η ασφάλεια είναι μικρότερο ή μεγαλύτερο από την απαίτηση που προκύπτει από το κατάλοιπο, τότε η ασφάλεια καλύπτει μόνο ανάλογο μέρος της απαίτησης στο κατάλοιπο ή αποσβέννυται κατά το υπερβάλλον αντίστοιχα¹¹⁴.

¹¹¹ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 143

¹¹² Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 46, σελ. 655

¹¹³ Ι. Βελέντζας, Τραπεζικό Δίκαιο (Θεωρία – Νομολογία), Θεσσαλονίκη 1992, σελ.169· ΑΠ 1125/1987 ΕΕμπΔ 1990, 222· ΑΠ 778/1987 ΕΕΝ 1988, 313· ΑΠ 807/1972 ΝοΒ 1973, 184

¹¹⁴ Ι. Βελέντζας, Τραπεζικό Δίκαιο (Θεωρία – Νομολογία), Θεσσαλονίκη 1992, σελ.170

Αν υπάρχουν περισσότερες ασφάλειες, διατηρούνται όλες υπέρ της απαίτησης του καταλοίπου και ο δανειστής δύναται να επωφεληθεί από όλες μέχρι την ολοσχερή ικανοποίησή του¹¹⁵.

Ωστόσο, η εισερχόμενη στον αλληλόχρεο λογαριασμό απαίτηση δεν προορίζεται να ικανοποιηθεί αυτοτελώς, δεδομένου ότι αυτή καθίσταται κονδύλι του λογαριασμού που θα συμψηφιστεί κατά το οριστικό κλείσιμό του, οπότε και θα προκύψει η μόνη αξίωση που μπορεί να ικανοποιηθεί, ήτοι το κατάλοιπο του λογαριασμού. Γι' αυτό το λόγο, μολονότι δεν υπάρχει ρητή νομοθετική ρύθμιση, θα πρέπει να γίνει δεκτό, εφόσον δεν υπάρχει αντίθετη ρητή ή σιωπηρή συμφωνία, ότι τεκμαίρεται, λόγω της ιδιαίτερης φύσης του αλληλόχρεου λογαριασμού, η βούληση των μερών για διατήρηση της ασφάλειας που τυχόν δίνεται υπέρ μίας απαίτησης που εντάσσεται στον αλληλόχρεο λογαριασμό υπέρ του καταλοίπου που θα προκύψει, ανεξάρτητα αν η ασφάλεια δόθηκε πριν ή μετά την κατάρτιση της σύμβασης αλληλόχρεου λογαριασμού. Εντούτοις, αν η απαίτηση ανακτήσει την αυτοτέλειά της, όπως συμβαίνει σε περίπτωση συμφωνίας των μερών να εξαιρεθεί αυτή από τον λογαριασμό, τότε η ασφάλεια καλύπτει αποκλειστικά αυτή¹¹⁶. Συνεπώς, ασφάλεια μόνον υπέρ της απαίτησης που εισέρχεται στον αλληλόχρεο λογαριασμό, χωρίς κάλυψη και του τυχόν καταλοίπου, έχει έννοια μόνο για την περίπτωση που είναι άκυρη η σύμβαση του αλληλόχρεου λογαριασμού, ή είναι άκυρη η υπαγωγή της απαίτησης σε αυτόν, ή για την περίπτωση που η απαίτηση αφαιρεθεί στο μέλλον, με συμφωνία των μερών από τον αλληλόχρεο λογαριασμό και ανακτήσει έτσι την αυτοτέλειά της¹¹⁷.

9.2 Ασφάλεια που αφορά στο κατάλοιπο στον αλληλόχρεο λογαριασμό

Σπανίως τα μέρη θα αποβλέπουν σε κάποια από τις αμέσως παραπάνω αναφερόμενες περιπτώσεις. Γι' αυτό είναι ορθή η άποψη, ότι, αν δεν συνάγεται σαφώς κάτι το αντίθετο, με την παροχή της ασφάλειας, τα μέρη θέλουν να ασφαλίσουν το κατάλοιπο¹¹⁸. Τούτο ισχύει και στην περίπτωση που τα μέρη υπάγουν με συμφωνία τους στον αλληλόχρεο λογαριασμό ορισμένη απαίτηση, καλυπτόμενη ήδη με ασφάλεια που έχει παράσχει ο ίδιος ο οφειλέτης. Αν όμως, την ασφάλεια έχει δώσει τρίτος, υποστηρίζεται η άποψη ότι απαιτείται σαφής δήλωση της βούλησής του για τη διατήρησή της¹¹⁹. Αντιθέτως, αν η ασφάλεια δίνεται συγχρόνως με την υπαγωγή ή

¹¹⁵ Ι. Βελέντζας, Τραπεζικό Δίκαιο (Θεωρία – Νομολογία), Θεσσαλονίκη 1992, σελ.170

¹¹⁶ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 46, σελ. 655

¹¹⁷ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 504

¹¹⁸ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 504

¹¹⁹ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 505

μετά την υπαγωγή της απαίτησης στον αλληλόχρεο λογαριασμό, πρέπει να θεωρηθεί ότι ισχύει υπέρ του καταλοίπου, έστω και αν δίνεται από τρίτο. Και σε αυτή την περίπτωση, έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι θα πρέπει αυτός να γνωρίζει ότι η απαίτηση υπάγεται στη ρύθμιση του αλληλόχρεου λογαριασμού¹²⁰.

Αφού η ασφάλεια που δίνεται υπέρ ορισμένης απαίτησης που υπάγεται στον αλληλόχρεο λογαριασμό, ισχύει, κατά τη σύμφωνη με τα συναλλακτικά ήθη ερμηνεία της βούλησης των μερών, υπέρ του καταλοίπου του λογαριασμού, έπεται ότι καλύπτει ισόποσο προς την απαίτηση μέρος του καταλοίπου, ανεξαρτήτως της κίνησης του λογαριασμού κατά το χρονικό διάστημα από την παροχή της ασφάλειας μέχρι το κλείσιμό του και της εισαγωγής ή μη στο λογαριασμό και άλλων απαιτήσεων, ασφαλισμένων ή ανασφάλιστων. Ήτοι, αν ο λογαριασμός ισοσκελίστηκε σε κάποια χρονική στιγμή μετά τη χορήγηση της ασφάλειας και συνεπώς, αν κλεινόταν τότε, δεν θα υπήρχε απαίτηση για να καλυφθεί από την ασφάλεια, αλλά αυτός δεν κλείστηκε τότε, συνέχισε να λειτουργεί και τελικά παρουσίασε κατά το κλείσιμό του, κατάλοιπο σε βάρος του προσώπου υπέρ του οποίου δόθηκε η ασφάλεια, το κατάλοιπο αυτό ασφαλίζεται μέχρι του ποσού της απαίτησης για την οποία δόθηκε αυτή. Αν έχουν δοθεί ασφάλειες για περισσότερες εισαχθείσες στο λογαριασμό απαιτήσεις, ασφαλίζουν όλες σωρευτικά το κατάλοιπο, κάθε μία μέχρι του ποσού της απαίτησης υπέρ της οποίας δόθηκε¹²¹.

Στην εξεταζόμενη περίπτωση που τα μέρη θέλουν να ασφαλίσουν το κατάλοιπο, η ασφάλεια παρέχεται για το ποσό που υποθέτουν οι συμβαλλόμενοι ότι θα ανέλθει το κατάλοιπο, χωρίς οι διακυμάνσεις του εκάστοτε υπάρχοντος καταλοίπου να ασκεί επίδραση στο κύρος της ασφάλειας, ανεξάρτητα από το χρόνο κατάρτισης¹²².

9.3 Εγγυητής

Την εκπλήρωση των όρων του αλληλόχρεου λογαριασμού μπορεί να αναλάβει και ο εγγυητής (ΑΚ 847 επ.). Ο εγγυητής γενικά ευθύνεται παρεπόμενα «για την έκταση που έχει κάθε φορά η κύρια οφειλή» (ΑΚ 851). Ενδέχεται βέβαια να συμφωνηθεί ένα ανώτατο όριο μέχρι το οποίο θα ευθύνεται ο εγγυητής¹²³. Στην περίπτωση ασφάλειας ειδικά για το κατάλοιπο που θα προκύψει από τον αλληλόχρεο λογαριασμό, ο εγγυητής απαίτησης του δανειστή για την καταβολή από μέρους του οφειλέτη του καταλοίπου που θα προκύψει από τη λειτουργία

¹²⁰ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 505

¹²¹ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 505

¹²² Ι. Βελέντζας, Τραπεζικό Δίκαιο (Θεωρία – Νομολογία), Θεσσαλονίκη 1992, σελ.169

¹²³ Χ. Παπαδάκης, Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012, § 83 αριθμ. 5.4, σελ. 329

αλληλόχρεου λογαριασμού, ευθύνεται, λόγω του παρεπόμενου χαρακτήρα της εγγύησης, μέχρι του ποσού της κύριας οφειλής (π.χ. πίστωσης της τράπεζας), για το οποίο εγγυήθηκε¹²⁴. Δεν ευθύνεται όμως, για χρηματικές απαιτήσεις (κονδύλια του λογαριασμού) που αναφέρονται σε άλλη μεταγενέστερη σύμβαση με τον οφειλέτη, την εκπλήρωση της οποίας αυτός δεν εγγυήθηκε¹²⁵, εκτός αν η μεταγενέστερη σύμβαση δεν είναι αυτοτελής, αλλά συμπληρωματική – πρόσθετη σύμβαση, δυνάμει της οποίας αυξάνεται απλώς το ποσό της αρχικής οφειλής, χωρίς να επέρχεται άλλη μεταβολή, οπότε ο εγγυητής ευθύνεται για την πληρωμή οποιουδήποτε χρεωστικού καταλοίπου από τη λειτουργία του λογαριασμού και αν ακόμη δεν εγγυήθηκε την πρόσθετη αυτή αύξηση που προέρχεται από τη λειτουργία της σύμβασης¹²⁶. Ωστόσο, η ευθύνη εξικνείται μέχρι του ποσού της βασικής σύμβασης, ή και των πρόσθετων μεταγενέστερων συμβάσεων, εφόσον και αυτές τις εγγυήθηκε, ήτοι αποδέχθηκε να ευθύνεται για την καταβολή μεγαλύτερου κάθε φορά χρεωστικού καταλοίπου εις βάρος του οφειλέτη, το οποίο προέρχεται από τη λειτουργία της σύμβασης¹²⁷. Εξαίρεση στην ως άνω ρύθμιση υπάρχει στην περίπτωση που η τράπεζα τήρησε χωριστό λογαριασμό για τις εγγυημένες απαιτήσεις και χωριστό για τις μη εγγυημένες, οπότε ο εγγυητής ευθύνεται μόνο για το κατάλοιπο του λογαριασμού στον οποίο έχουν εισαχθεί οι καλυπτόμενες από την εγγύηση απαιτήσεις¹²⁸. Περαιτέρω, γεννάται ευθύνη του εγγυητή και για την οφειλή από την ενδεχόμενη αναγνώριση του καταλοίπου, πάντοτε μέσα στα όρια του ανώτατου ποσού ευθύνης που ενδεχομένως έχει τεθεί με την εγγύηση εφόσον δεν έχει αποκλειστεί συμβατικά η ευθύνη του εγγυητή για την ενοχή από την αναγνώριση¹²⁹. Η αναγνώριση του καταλοίπου, αν έχει συμφωνηθεί, είναι δυνατό να συνίσταται και σε παράλειψη προβολής αντιρρήσεων¹³⁰.

9.4 Εγγύηση για κατάλοιπο αλληλόχρεου λογαριασμού και διάρρηξη καταδολιευτικής δικαιοπραξίας

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 939 ΑΚ, οι δανειστές έχουν το δικαίωμα να απαιτήσουν κατά τους όρους των επόμενων άρθρων τη διάρρηξη κάθε απαλλοτρίωσης που έγινε

¹²⁴ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 47, σελ. 655· Χ. Παπαδάκης, Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012, § 83 αριθμ. 5.4.1, σελ. 329· ΑΠ 27/1994 Αρμ 48. 1392

¹²⁵ ΑΠ 1193/1987 ΝοΒ 36, 1612

¹²⁶ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 47, σελ. 655-656· Χ. Παπαδάκης, Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012, § 83 αριθμ. 5.4.2, σελ. 329· Γ. Βελέντζας, Δίκαιο Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Τρίτη Έκδοση, σελ 56-58

¹²⁷ ΑΠ 1173/2001 ΕλλΔνη 43, 407· ΑΠ 1265/1994 ΔΕΕ 1, 66

¹²⁸ Χ. Παπαδάκης, Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012, § 83 αριθμ. 5.4.4, σελ. 330

¹²⁹ ΑΠ 1193/1987 ΝοΒ 36, 1612· ΕφΘεσ 2547/1998 Αρμ 54, 1388· Γ. Βελέντζας, Δίκαιο Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Τρίτη Έκδοση, σελ 58-59

¹³⁰ Γ. Βελέντζας, Δίκαιο Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Τρίτη Έκδοση, σελ. 59

από τον οφειλέτη προς βλάβη τους, εφόσον η υπόλοιπη περιουσία δεν αρκεί για την ικανοποίησή τους».

Από το συνδυασμό των άρθρων 939-942 προκύπτει ότι για να γεννηθεί η αξίωση για διάρρηξη απαιτείται η συνδρομή των εξής προϋποθέσεων:

α) Απαλλοτρίωση: απαλλοτρίωση με την έννοια της διάταξης του άρθρου 939 ΑΚ είναι κάθε διάθεση ή εκποίηση δικαιωμάτων περιουσιακής φύσης του οφειλέτη. Η διάθεση επέρχεται είτε με δικαιοπραξία είτε με άλλη ενέργεια, όπως με διαδικαστικές πράξεις (αναγνώριση ή παραδοχή της αγωγής ή παραίτηση από ένδικο μέσο κ.λπ.).

β) Εκ μέρους του οφειλέτη: Κατά το άρθρο 939 ΑΚ σε διάρρηξη υπόκειται «κάθε απαλλοτρίωση που έγινε από τον οφειλέτη». Επομένως, η διάθεση πρέπει να επήλθε με πράξη του ίδιου του οφειλέτη, είτε αυτοπροσώπως, είτε μέσω άμεσου αντιπροσώπου (άρθρ. 211 ΑΚ).

γ) Πρόθεση βλάβης των δανειστών (δόλος του οφειλέτη): Σε διάρρηξη υπόκειται η απαλλοτρίωση που έκανε ο οφειλέτης «προς βλάβη» των δανειστών του (ΑΚ 939, 941 § 1). Ήτοι, απαιτείται η ύπαρξη δόλου, πρόθεσης εκ μέρους του να βλάψει τους δανειστές. Περιεχόμενο του δόλου είναι η γνώση του οφειλέτη ότι με την απαλλοτρίωση μειώνεται η περιουσία του, ώστε να καθίσταται αδύνατη η ικανοποίηση του δανειστή, καθώς και η επιδίωξη του αποτελέσματος αυτού. Αρκεί, όμως, και η συνδρομή ενδεχόμενου δόλου, ήτοι όταν ο οφειλέτης γνωρίζει το ενδεχόμενο της πρόκλησης αφερεγγυότητάς του με τη συγκεκριμένη απαλλοτρίωση και αποδέχεται την πιθανότητα αυτή. Αντιθέτως, δεν αρκεί η υπαίτια άγνοια των ανωτέρω στοιχείων, έστω και αν αυτή οφείλεται σε βαριά αμέλεια του οφειλέτη.

δ) Γνώση του τρίτου: Στο τρίτο πρόσωπο, υπέρ του οποίου έγινε η καταδολιευτική απαλλοτρίωση, αναφέρονται οι διατάξεις των άρθρων 941 και 942, οι οποίες διακρίνουν μεταξύ απαλλοτρίωσης από επαχθή αιτία και απαλλοτρίωσης από χαριστική αιτία. Για την πρώτη ως άνω περίπτωση που ο τρίτος αποκτά περιουσιακό στοιχείο του οφειλέτη καταβάλλοντας αντάλλαγμα, το άρθρο 941 ΑΚ θεσπίζει ως προϋπόθεση της διάρρηξης της σχετικής απαλλοτρίωσης τη γνώση εκ μέρους του τρίτου ότι ο οφειλέτης απαλλοτριώνει προς βλάβη των δανειστών του. Για τη δεύτερη ως άνω περίπτωση που η απαλλοτρίωση προς τον τρίτο γίνεται από χαριστική αιτία, το άρθρο 942 ΑΚ ορίζει ότι για τη διάρρηξη δεν απαιτείται ως προϋπόθεση το στοιχείο της γνώσης του τρίτου. Έτσι, εκείνος που αποκτά από χαριστική αιτία δεν προστατεύεται, ακόμα και αν είναι καλόπιστος και αμέτοχος των καταδολιευτικών προθέσεων του οφειλέτη. Και

ε) Αφερεγγυότητα του οφειλέτη: Σύμφωνα με το άρθρο 939 ΑΚ οι δανειστές έχουν το δικαίωμα διάρρηξης της απαλλοτρίωσης, «εφόσον η υπολειπόμενη περιουσία δεν αρκεί για την ικανοποίησή τους». Η αφερεγγυότητα του οφειλέτη και η βλάβη που αυτή προκαλεί στους δανειστές, καθόσον οι απαιτήσεις τους δεν μπορούν πλέον να ικανοποιηθούν, αποτελεί αφενός το περιεχόμενο του δόλου του οφειλέτη και αφετέρου αυτοτελή ουσιαστική προϋπόθεση για τη γέννηση της αξίωσης διάρρηξης. Κρίσιμος χρόνος, κατά τον οποίο θα κριθεί το στοιχείο της αφερεγγυότητας και επομένως, της βλάβης, είναι ο χρόνος άσκησης της αγωγής διάρρηξης. Επιπλέον, απαιτείται η απόδειξη και αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της απαλλοτρίωσης και της ανεπάρκειας της περιουσίας¹³¹.

Η διάρρηξη της απαλλοτριωτικής πράξης του οφειλέτη χωρεί μόνο αν έγινε με πρόθεση βλάβης του δανειστή, η οποία θεωρείται ότι υπάρχει όταν ο οφειλέτης γνωρίζει ότι με την απαλλοτρίωση του περιουσιακού του στοιχείου θα περιέλθει σε τέτοια οικονομική κατάσταση, ώστε η περιουσία που του απομένει να μην επαρκεί για την ικανοποίηση του δανειστή. Αυτός που ασκεί αγωγή διάρρηξης πρέπει να είναι δανειστής κατά το χρόνο της καταδολιευτικής απαλλοτρίωσης, συνεπώς, και ο δανειστής που είναι φορέας απαίτησης από κατάλοιπο αλληλόχρεου λογαριασμού και πριν από το κλείσιμο αυτού· αρκεί το κλείσιμο να συντελεστεί μέχρι την πρώτη συζήτηση της αγωγής διάρρηξης.

Τη νομολογία έχει απασχολήσει το ζήτημα της νομιμοποίησης της τράπεζας να ζητήσει τη διάρρηξη καταδολιευτικής εκποιητικής δικαιοπραξίας, στην οποία προέβη ο πιστολήπτης κατά τη διάρκεια της σύμβασης ανοίγματος πίστωσης με ανοικτό (αλληλόχρεο) λογαριασμό, ήτοι πριν το οριστικό κλείσιμο, καθότι προϋπόθεση της καταδολίευσης είναι η ύπαρξη γεννημένης απαίτησης, ενώ πριν το κλείσιμο του λογαριασμού και την εξαγωγή του οριστικού καταλοίπου δεν υπάρχει απαίτηση υπέρ της τράπεζας κατά του πελάτη της και επομένως η τράπεζα δεν είναι ακόμα «δανειστρία». Ορθή κρίνεται η άποψη που δέχεται ότι η τράπεζα μπορεί να προβεί σε διάρρηξη, εφόσον κατά το χρόνο της απαλλοτρίωσης ο λογαριασμός εμφάνιζε λογιστικά υπόλοιπο υπέρ αυτής, ήτοι έστω και αν η απαίτηση δεν είχε ακόμα γεννηθεί κατά το χρόνο που έγινε η απαλλοτρίωση του περιουσιακού στοιχείου του πελάτη της¹³².

¹³¹ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Αθήνα 1999, σελ. 718-724

¹³² Ν. Ρόκας/Χρ. Γκόρτσος, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, Δημόσιο & Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο, Δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση, 2012, σελ. 208· ΟΛΑΠ 709/1974 ΝοΒ 1974, 929

Περαιτέρω, από τη διάταξη του άρθρου 939 ΑΚ προκύπτει με σαφήνεια ότι για να χωρήσει η αγωγή για διάρρηξη, η απαλλοτρίωση πρέπει να γίνει από τον ίδιο τον οφειλέτη και να αφορά περιουσιακό στοιχείο που αποχωρίζεται από την περιουσία του ίδιου και όχι από την περιουσία τρίτου που ενεργεί για λογαριασμό άλλου, όπως είναι λ.χ. ο εγγυητής, καθότι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του εγγυητή ρυθμίζονται από τις διατάξεις των άρθρων 847 επ. ΑΚ, οι οποίες δεν παρέχουν στο δανειστή το δικαίωμα να προσβάλλει με διάρρηξη κάθε εκποιητική δικαιοπραξία του εγγυητή του, ο οποίος, με τη σύμβαση εγγύησης αναλαμβάνει μόνον την ευθύνη απέναντι στο δανειστή ότι θα καταβληθεί η οφειλή (άρθρ. 847 ΑΚ). Συνακόλουθα, εφόσον οι εκποιητικές δικαιοπραξίες έγιναν από τρίτο και αφορούν την περιουσία του και όχι εκείνη του οφειλέτη, κάθε ένδικη αγωγή με σχετικό περιεχόμενο και αίτημα είναι νόμω αβάσιμη. Ωστόσο, έχει υποστηριχθεί και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία, με την εγγύηση που φέρει παρεπόμενο χαρακτήρα σε σχέση με την κύρια οφειλή, δεν παράγεται απλά ευθύνη χωρίς οφειλή σε βάρος του εγγυητή, αλλά πλήρης ευθύνη του εγγυητή. Ήτοι, ενέχεται όπως κάθε γνήσιος οφειλέτης απέναντι στο δανειστή του, με τη διαφορά ότι ο εγγυητής ενέχεται για την οφειλή άλλου (του πρωτοφειλέτη), δηλαδή για την εκπλήρωσή της. Καταβάλλοντας ο εγγυητής την οφειλή, δεν εκπληρώνει μόνο την παροχή του πρωτοφειλέτη, αλλά και τη δική του παροχή, η οποία κατευθύνεται στην επίτευξη της εκπλήρωσης της παροχής του πρωτοφειλέτη. Συνεπώς, είναι και ο εγγυητής οφειλέτης κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 939 ΑΚ και κάθε απαλλοτρίωση που έγινε από αυτόν προς βλάβη του δανειστή του που είναι ο ίδιος με αυτόν του πρωτοφειλέτη, εφόσον δεν επαρκεί η υπόλοιπη περιουσία του για την ικανοποίησή του, υπόκειται σε διάρρηξη κατά τους όρους των άρθρων 939 επ. ΑΚ. Περαιτέρω, στην αγωγή του άρθρου 939 ΑΚ, όταν η απαίτηση προς καταδολίευση της οποίας έγινε η απαλλοτρίωση περιουσιακών στοιχείων προέρχεται από σύμβαση αλληλόχρεου λογαριασμού που έκλεισε οριστικά και δεν εχώρησε αναγνώρισή του, πρέπει η απαίτηση να εξειδικεύεται στην αγωγή με την καταχώρηση στο δικόγραφο της όλων των επιμέρους κονδυλίων του λογαριασμού από τη λογιστική αντιπαράθεση των οποίων προέκυψε το αιτούμενο κατάλοιπο, άλλως η αγωγή είναι απορριπτέα ως αόριστη. Η παράθεση αυτή δεν είναι απαραίτητη όταν η αγωγή στηρίζεται στην αναγνώριση του καταλοίπου από τον οφειλέτη ή τον εγγυητή. Επίσης, η παράθεση των χρεοπιστωτικών κονδυλίων δεν είναι απαραίτητη, σε περίπτωση που για την ύπαρξη και το ύψος της από το κατάλοιπο απαίτησης υπάρχει δεδικασμένο (άρθρα 321 επ. ΚΠολΔ)¹³³.

10 Ευθύνη για την πληρωμή του καταλοίπου

¹³³ Γ. Βελέντζας, Δίκαιο Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Τρίτη Έκδοση, σελ. 70-78

10.1 Πιστούχος

Σύμφωνα με το άρθρο 112 ΕισΝΑΚ, για την πληρωμή του καταλοίπου του οριστικά κλεισθέντος αλληλόχρεου λογαριασμού, θεμελιούται ευθεία αγωγή κατά του οφειλέτη, και μάλιστα, είναι αδιάφορο αν ο οφειλέτης αναγνώρισε το κατάλοιπο. Κατ' αρχάς υπόχρεος για την πληρωμή του χρεωστικού καταλοίπου είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που συνεβλήθη ως πιστούχος στη σύμβαση πίστωσης και το οποίο είχε δικαίωμα να χρησιμοποιεί αυτήν και να λαμβάνει διάφορα χρηματικά ποσά μέσω του αλληλόχρεου λογαριασμού που ανοίχθηκε προς εξυπηρέτηση της πίστωσης. Πέραν τούτου, είναι δυνατόν να ευθύνονται άμεσα ή έμμεσα και άλλα πρόσωπα, είτε με συμβατικό δεσμό είτε εκ του νόμου, όπως κάτωθι αναλύεται¹³⁴.

10.2 Η ευθύνη του ομόρρυθμου εταίρου

Σε όσες περιπτώσεις πιστούχος είναι ΟΕ ή ΕΕ, σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Εμπορικού Νόμου, και ήδη του Ν. 4072/2012, τα ομόρρυθμα μέλη των εταιρειών αυτών ευθύνονται μετά της εταιρείας, αλληλεγγύως και εις ολόκληρον, με την ατομική τους περιουσία. Συνεπώς, η αγωγή του δανειστή κατά της πιστούχου εταιρείας, είναι δυνατόν να στρέφεται και κατά των ομορρύθμων μελών, προς απόδειξη της ιδιότητας των οποίων, θα πρέπει να προσάγεται το αρχικό συμφωνητικό συστάσεως της εταιρείας, όλες οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις αυτού και πιστοποιητικό του γραμματέα του αρμοδίου Πρωτοδικείου, στα οικεία βιβλία του οποίου έχον καταχωρηθεί τα εν λόγω συμφωνητικά, με σύγχρονη βεβαίωση του (Γραμματέα) ότι πλην των αναφερομένων στο εν λόγω πιστοποιητικό συμφωνητικών δεν υπάρχουν άλλες τροποποιήσεις του αρχικού συμφωνητικού¹³⁵.

10.2.1 Η ευθύνη του αποχωρήσαντος ομόρρυθμου εταίρου

Συμβαλλόμενο μέρος σε αλληλόχρεο λογαριασμό μπορεί να είναι και ομόρρυθμη εταιρεία. Δεδομένου ότι τυχόν αξιώσεις από τον αλληλόχρεο λογαριασμό προκύπτουν το πρώτο κατά το οριστικό κλείσιμό του, τίθεται το ζήτημα της ευθύνης του ομόρρυθμου εταίρου, ο οποίος αποχωρεί από αυτήν, ή γίνεται ετερόρρυθμος, πριν το κλείσιμο του λογαριασμού. Στην περίπτωση αυτή, υπάρχει προσωπική εις ολόκληρον ευθύνη του εταίρου αυτού για το κατάλοιπο που προκύπτει κατά το κλείσιμο του λογαριασμού εις βάρος της εταιρείας, υπό την προϋπόθεση

¹³⁴ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 150

¹³⁵ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 150-151

ότι ο λογαριασμός εμφάνιζε παθητικό σε βάρος της εταιρείας κατά το χρόνο της αποχώρησης και μέχρι του ύψους του παθητικού αυτού υπολοίπου. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, δεν δύναται να αχθεί κάποιος σε αντίθετο συμπέρασμα, από το γεγονός ότι η αξίωση πληρωμής του καταλοίπου γεννιέται το πρώτον με το κλείσιμό του, ήτοι σε χρόνο μεταγενέστερο της αποχώρησης του εταίρου από την εταιρεία, καθότι τα δημιουργικά της αξίωσης αυτής περιστατικά προϋπήρχαν της αποχώρησης και ο λογαριασμός αποτελούσε έκτοτε στοιχείο του παθητικού της εταιρικής περιουσίας και συνεπώς περιλαμβανόταν στο πλαίσιο της ευθύνης του εταίρου που αποχώρησε¹³⁶. Η ευθύνη ανέρχεται μέχρι το ύψος του (πλασματικού) αυτού χρεωστικού υπολοίπου και υπόκειται στην πενταετή παραγραφή της ΕμπΝ 64 και ήδη, του άρθρου 269 Ν. 4072/2012¹³⁷. Ωστόσο, είχε υποστηριχθεί και η αντίθετη άποψη, κατά την οποία, η ευθύνη εις ολόκληρον του ομόρρυθμου εταίρου που αποχώρησε από την εταιρεία προϋποθέτει αναγκαιώς οφειλή της εταιρείας, υφιστάμενη ήδη κατά το χρόνο της αποχώρησης και τέτοια οφειλή δεν υφίσταται πριν από το οριστικό κλείσιμο του αλληλόχρεου λογαριασμού. Συνεπώς, σύμφωνα με την εν λόγω υποστηριχθείσα άποψη, ο ομόρρυθμος εταίρος που αποχωρεί από την εταιρεία πριν από το οριστικό κλείσιμο του αλληλόχρεου λογαριασμού αυτής, δεν ευθύνεται εις ολόκληρον αν ο λογαριασμός κλείσει οριστικά μετά την αποχώρησή του και εμφανίσει χρεωστικό υπόλοιπο εις βάρος της εταιρείας¹³⁸.

10.2.2 Η ευθύνη του εταίρου που εισέρχεται στην ομόρρυθμη εταιρεία

Ο εταίρος που εισέρχεται στην ομόρρυθμη εταιρεία, ενώ λειτουργεί ήδη αλληλόχρεος λογαριασμός, ευθύνεται καθολικά για το κατάλοιπο που θα προκύψει, ανεξάρτητα από την κατάσταση του λογαριασμού τη στιγμή της εισόδου του στην εταιρεία, εξαιτίας του αδιαιρέτου του λογαριασμού και της αρχής ότι ο ομόρρυθμος εταίρος ευθύνεται και για τα πριν την είσοδό του χρέη της εταιρείας¹³⁹.

10.2.3 Η ευθύνη στην κοινοπραξία

Η κοινοπραξία θεωρείται ομόρρυθμη εταιρεία «εν τοις πράγμασι», στην οποία εφαρμόζονται όλες οι ρυθμίσεις που διέπουν την ομόρρυθμη εταιρεία, επομένως μπορεί να

¹³⁶ ΟΛΑΠ 31/1997 ΕλλΔνη 38, 1526· ΑΠ 1/2002 ΝοΒ 50, 1694· ΑΠ 725/2000 ΔΕΕ 7, 169· Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 50, σελ. 657

¹³⁷ Ν. Ρόκας, Εμπορικές Εταιρίες, Έκτη Έκδοση, Αθήνα – Κομοτηνή 2008, σελ. 138

¹³⁸ ΑΠ 31/1997 με σχόλιο Φ. Δωρή, ΝοΒ 46. 193 επ.

¹³⁹ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 51, σελ. 657

συνάψει και σύμβαση αλληλόχρεου λογαριασμού, οπότε ευθύνονται τα μέλη της ως ομόρρυθμοι εταίροι, εφόσον ενάγονται ως μέλη της και όχι ατομικά¹⁴⁰.

10.2.4 Μετά τη λύση και εκκαθάριση της ΟΕ ή ΕΕ

Το ομόρρυθμο μέλος ΟΕ ή ΕΕ που λύθηκε και τέθηκε υπό εκκαθάριση εξακολουθεί να ευθύνεται κατά τα ανωτέρω, για τα χρέη της εταιρείας. Η ευθύνη της εταιρείας που βρίσκεται σε εκκαθάριση διαρκεί για όσο χρόνο απαιτείται, προκειμένου να ολοκληρωθούν όλες οι διαδικασίες μέχρι την πλήρη εκκαθάριση της εταιρείας. Αντίθετα η ευθύνη των ομορρύθμων εταίρων διαρκεί επί πέντε έτη από της λύσεως της εταιρείας. Επίδοση δικογράφου γίνεται στον εκκαθαριστή στο κατάστημα της εταιρείας που ενεργείται η εκκαθάριση και επί ανυπαρξίας του στην οικία του εκκαθαριστή¹⁴¹.

10.2.5 Μετά τη μετατροπή της ΟΕ ή ΕΕ σε ΑΕ ή ΕΠΕ

Αν η ΟΕ ή ΕΕ μετατραπεί σε ΑΕ ή ΕΠΕ και η νέα εταιρεία αναλάβει την υποχρέωση να εξοφλήσει τον κινούμενο μέχρι της μετατροπής αλληλόχρεο λογαριασμό, τότε η τράπεζα προκειμένου να στραφεί κατά των ομορρύθμων μελών της μετατραπείσας εταιρείας, θα πρέπει να κλείσει τον αλληλόχρεο λογαριασμό, αμέσως μετά τη σύσταση της ΑΕ ευθύς ως το καταστατικό αυτής θα καταχωρηθεί στα Μ.Α.Ε. της αρμόδιας Νομαρχίας ή Υπουργείου. Οι δανειστές της ως άνω μετατραπείσας εταιρείας μπορούν να ασκήσουν τις αξιώσεις τους κατά της νέας εταιρείας και κατά των ομορρύθμων μελών της παλιάς¹⁴².

10.3 Ευθύνη κληρονόμων

Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 1901 και 1885 ΑΚ, οι κληρονόμοι του αποβιώσαντος, ευθύνονται και με τη δική τους περιουσία για τις υποχρεώσεις της κληρονομιάς οι οποίες διαιρούνται αυτοδικαίως μεταξύ αυτών, κατά το λόγο της κληρονομικής τους μερίδας. Κατά συνέπεια, οι δανειστές δύνανται να στραφούν με αγωγή ή αίτηση προς έκδοση διαταγής πληρωμής κατά των κληρονόμων του πιστούχου ή ομορρύθμου εταίρου ή εγγυητή και να ζητήσουν την επιδίκαση της απαίτησής τους, κατ' αυτών. Σημειωτέον ότι, ενώ ο θάνατος του

¹⁴⁰ Χ. Παπαδάκης, Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012, § 83 αριθμ. 5.3, σελ. 329· ΕφΘεσ 27/1994 Αρμ 48. 1392

¹⁴¹ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 151-152

¹⁴² Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 152

πιστούχου επιφέρει το κλείσιμο του λογαριασμού στη σύμβαση του αλληλόχρεου λογαριασμού, ο θάνατος του εγγυητή δεν επιφέρει το κλείσιμό του. Συνεπώς, επί εγγύησης της απαίτησης του δανειστή για την πληρωμή από τον οφειλέτη του καταλοίπου που θα προκύψει από τη λειτουργία συμβάσεως πίστωσης με ανοικτό (αλληλόχρεο) λογαριασμό, αν κατά τη διάρκεια της λειτουργίας του, πεθάνει ο εγγυητής, οι υποχρεώσεις αυτού από τη σύμβαση της εγγύησης μεταβιβάζονται στους κληρονόμους του (εφόσον αποδεχθούν την κληρονομία) οι οποίοι και ευθύνονται για το κατάλοιπο εις βάρος του πιστούχου που θα προκύψει κατά το κλείσιμο του λογαριασμού, οποτεδήποτε και εάν γίνει, και όχι κατά το θάνατο του εγγυητή, αφού αυτός δεν επηρεάζει τη λειτουργία της σύμβασης¹⁴³.

Περαιτέρω, αν οι κληρονόμοι αποβίωσαντος, ο οποίος δεν συνέταξε διαθήκη, είναι περισσότεροι του ενός, η τράπεζα στρέφεται κατά αυτών και ζητά από τον καθένα ποσό που είναι ανάλογο της κληρονομικής μερίδας τους. Οι συγκληρονόμοι δεν ευθύνονται εις ολόκληρον. Επίσης, σε ορισμένες περιπτώσεις της εκ διαθήκης διαδοχής, είναι δύσκολος ο προσδιορισμός της μερίδας του κάθε κληρονόμου. Στην αγωγή του δανειστή κατά κληρονόμων εκ διαθήκης, δεν είναι αναγκαίο να προσδιορίζεται στο δικόγραφο, η κληρονομική μερίδα εκάστου των κληρονόμων. Η διατύπωση της διαθήκης έχει πρωτεύουσα σημασία στον προσδιορισμό των υπευθύνων κληρονόμων για τα χρέη της κληρονομίας. Σύμφωνα δε, με τις διατάξεις των άρθρων 1901, 1904 και 1905 ΑΚ, ο εξ απογραφής κληρονόμος ευθύνεται όπως και οι λοιποί κληρονόμοι μέχρι, όμως, το ενεργητικό της κληρονομίας και όχι με την ατομική του περιουσία. Τέλος, η αγωγή στρέφεται κατά του προσώπου του διαχειριστή σχολάζουσας κληρονομίας και υπό την ιδιότητά του αυτή¹⁴⁴.

10.4 Πτώχευση

Με την κήρυξη της πτώχευσης, λύνεται η σύμβαση του αλληλόχρεου λογαριασμού λόγω του ιδιαίτερου προσωπικού χαρακτήρα αυτής και της αμοιβαίας πίστης των συμβαλλομένων. Ειδικότερα, η πτώχευση οποιουδήποτε των συμβαλλομένων επιφέρει αυτοδίκαια κλείσιμο του αλληλόχρεου λογαριασμού και το τυχόν κατάλοιπο γίνεται απαιτητό¹⁴⁵. Σε περίπτωση πτώχευσης οφειλέτη (πιστούχου, εγγυητή, ομόρρυθμου εταίρου), ο δανειστής (λ.χ. η τράπεζα) δύναται να ζητήσει από τον σύνδικο (προσωρινό – οριστικό – της ενώσεως) την επιδίκαση της απαίτησής της κατά του πτωχού, μόνον αν αυτή είναι εμπραγμάτως εξασφαλισμένη και μέχρι

¹⁴³ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 153· ΑΠ 1260/1993 ΕλλΔνη 1995. 135, 136· ΕφΑθ 2624/1999 ΔΕΕ 2000. 200

¹⁴⁴ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 153-154

¹⁴⁵ Γ. Βελέντζας, Δίκαιο Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Τρίτη Έκδοση, σελ. 62

του ποσού της ασφάλειάς της. Η προσημείωση που ενεγράφη πριν από τον ύποπτο χρόνο του άρθρου 537 ΕμπΝ μπορεί να τραπεί σε υποθήκη και μετά την κήρυξη της πτώχευσης. Η αγωγή (και η αίτηση διαταγής πληρωμής) με την οποία ζητείται η επιδίκαση της ασφαλισμένης με προσημείωση απαίτησης δεν υπόκειται στην αναστολή των ατομικών διώξεων, υπό τον όρο ότι θα επακολουθήσει η τροπή της σε υποθήκη. Για το τυχόν υπόλοιπο της απαίτησής της, η τράπεζα είναι δυνατόν να συμμετάσχει δι' αναγγελίας στην πτώχευση ως ανέγγυος δανειστής. Η αναγνώριση του καταλοίπου του αλληλόχρεου λογαριασμού από τον μετέπειτα πτωχεύσαντα οφειλέτη που έγινε από αυτόν κατά το, εντός της υπόπτου περιόδου, χρονικό διάστημα, είναι άκυρη και άνευ αποτελέσματος, αλλά μόνο ως προς την ομάδα των δανειστών και συνεπώς παραμένει ισχυρή μεταξύ οφειλέτη και τρίτου¹⁴⁶. Περαιτέρω, η κήρυξη συνοφειλέτη σε πτώχευση δεν επιφέρει καμία τροποποίηση ως προς τα δικαιώματα του δανειστή κατά των υπόλοιπων συνοφειλετών που δεν πτώχευσαν, διατηρουμένης περαιτέρω ισχυρής και της υπέρ του πτωχεύσαντος δοθείσης εγγύησης. Οι αρχές της αναστολής των ατομικών διώξεων, του απαιτητού των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων και της παύσης των τόκων εφαρμόζονται μόνο για τον οφειλέτη που πτώχευσε και όχι για τον μη πτωχεύσαντα εγγυητή. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, συνάγεται ότι ο δανειστής δύναται να στραφεί κατά του εγγυητή και να απαιτήσει την πληρωμή του χρέους¹⁴⁷.

11 Αγωγή

Στην αγωγή, εκδικαζόμενη κατά την τακτική διαδικασία, ο ενάγων, όπως προεκτέθηκε, πρέπει να εκθέτει, πέραν των εν γένει υποχρεωτικών στοιχείων που πρέπει να περιέχει κάθε δικόγραφο αγωγής (άρθρ. 118, 119, 216 ΚΠολΔ), τα κάτωθι στοιχεία:

α) Αν η απαίτησή του εκ του οριστικού καταλοίπου δεν έγινε αντικείμενο αφηρημένη (ή αιτιώδους, ή και απλώς επιβεβαιωτικής) αναγνώρισης από τον οφειλέτη, στην αγωγή πρέπει να εκτίθενται η κατάρτιση της παρεπόμενης σύμβασης του αλληλόχρεου λογαριασμού, η εξυπηρετούμενη κύρια συμβατική σχέση, αναλυτικά η κίνηση του λογαριασμού και τα επί μέρους πιστοχρεωτικά κονδύλια και η αιτία εκάστου εξ αυτών (εκτός αν συμφωνήθηκε η απόδειξη με το επισυναπτόμενο στη αγωγή «απόσπασμα» από τα εμπορικά βιβλία, οπότε αρκεί η επίκληση και επισύναψή του), τα τυχόν περιοδικά κλεισίματα, το οριστικό κλείσιμο και το αιτούμενο υπόλοιπο. Επίσης, υποστηρίζεται ότι θα πρέπει να αναγράφεται και το περιεχόμενο

¹⁴⁶ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 159

¹⁴⁷ Γ. Βελέντζας, Δίκαιο Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Τρίτη Έκδοση, σελ. 63· Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 159

της σύμβασης του αλληλόχρεου λογαριασμού, ήτοι ότι συμφωνήθηκε οι εκατέρωθεν παροχές να μην διατίθενται και επιδιώκονται αυτοτελώς αλλά να φέρονται σε κοινό λογαριασμό με μόνη απαίτηση το τελικό κατάλοιπο. Το βάρος επίκλησης και απόδειξης κατανέμεται κατά τις κοινές διατάξεις. Επομένως, ο εναγόμενος πρέπει να επικαλεστεί και αποδείξει την ύπαρξη και άλλων, μη αναγραφόμενων στην αγωγή, απαιτήσεών του ή καταβολών του που μειώνουν ή ενδεχομένως, μηδενίζουν το κατάλοιπο ή το τυχόν μεγαλύτερο ποσό των αναφερόμενων στην αγωγή απαιτήσεών του και καταβολών του¹⁴⁸.

β) Αν υπήρξε αφηρημένη υπόσχεση ή αναγνώριση του προσωρινού ή του περιοδικού καταλοίπου, τότε το εξ αυτής κονδύλιο θα αποτελέσει αυτοτελές κονδύλιο της νέας περιόδου και δεν απαιτείται η παράθεση των κονδυλίων από τα οποία εξήχθη. Αν δε, αναγνωρισθεί και το οριστικό κατάλοιπο, για τη θεμελίωση της σχετικής αγωγής, δεν απαιτείται η παράθεση στο σχετικό δικόγραφο της αγωγής ή αιτήσεως των επιμέρους κονδυλίων του λογαριασμού, ούτε η απόδειξη αυτών, αλλά κατά τη νομολογία, μόνον η αναφορά και εν συνεχεία απόδειξη α) της συμφωνίας περί αναγνώρισης και β) της βασικής σύμβασης ανοίγματος του λογαριασμού¹⁴⁹.

11.1 Αρμοδιότητα

α. Αρμόδιο κατά τόπον για την εκδίκαση της αγωγής είναι διαζευκτικά, σύμφωνα με τα άρθρα 22 και 33 ΚΠολΔ, το Δικαστήριο του τόπου κατοικίας του εναγομένου ή του τόπου κατάρτισης της σύμβασης του αλληλόχρεου λογαριασμού ή του τόπου εκτέλεσης της σύμβασης.

β. Το καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο καθορίζεται αναλόγως του ποσού του αξιούμενου ληξιπρόθεσμου καταλοίπου του λογαριασμού¹⁵⁰.

12 Διαταγή πληρωμής

12.1 Έκδοση διαταγής πληρωμής

Η έκδοση διαταγής πληρωμής είναι δυνατή και για το κατάλοιπο του αλληλόχρεου λογαριασμού που έκλεισε οριστικά, εφόσον αυτό είναι ορισμένο και δεν εξαρτάται από αίρεση, προθεσμία, όρο ή αντιπαροχή. Για την έκδοση διαταγής πληρωμής, είναι απαραίτητο να

¹⁴⁸ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 509-510

¹⁴⁹ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 222-224

¹⁵⁰ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 221-222

αποδεικνύονται εγγράφως η σύμβαση του αλληλόχρεου λογαριασμού, η κίνηση, το κλείσιμο και το κατάλοιπο αυτού¹⁵¹.

12.1.1 Διαδικασία

Η διαταγή πληρωμής εκδίδεται με την τήρησης της ειδικής διαδικασίας των άρθρων 623 επ. ΚΠολΔ.

12.1.2 Αρμοδιότητα

α. Η καθ' ύλην αρμοδιότητα κατανέμεται αναλόγως ποσού (αρθρ. 625 εδ. α σε συνδ. 14 § 1 εδ. α' ΚΠολΔ) μεταξύ του Ειρηνοδικείου και του Μονομελούς Πρωτοδικείου.

β. Κατά τόπον αρμόδιο δικαστήριο είναι εκείνο της κατοικίας του καθ' ου – οφειλέτη (αρθρ. 22 επ. ΚΠολΔ) ή του τόπου κατάρτισης της δικαιοπραξίας (αρθρ. 33 ΚΠολΔ, 320-322 ΑΚ), ήτοι του τόπου σύναψης της σύμβασης αλληλόχρεου λογαριασμού ή εκπλήρωσης αυτού (καταβολής του καταλοίπου)¹⁵².

12.1.3 Στοιχεία αίτησης για έκδοση διαταγής πληρωμής

Κατ' αρχήν η αίτηση πρέπει να περιέχει όλα τα τυπικά στοιχεία των άρθρων 117-119 ΚΠολΔ. Επιπλέον πρέπει να περιέχει όλες τις θετικές προϋποθέσεις έκδοσης διαταγής πληρωμής και βέβαια να μην συντρέχουν οι αρνητικές συνθήκες που αποκλείουν την έκδοσή της (ΚΠολΔ 623, 624). Επίσης, για την πληρότητα της αίτησης έκδοσης διαταγής πληρωμής (άρθρ. 118 εδ. 4 και 216 § 1 ΚΠολΔ) πρέπει να αναφέρονται όλα τα στοιχεία του αλληλόχρεου λογαριασμού και της απαίτησης του καταλοίπου και ειδικότερα, τα σχετικά με τη σύναψη και το περιεχόμενο της σύμβασης αλληλόχρεου λογαριασμού, οι επί μέρους πράξεις και οι συναφείς πιστοχρεώσεις του λογαριασμού, δηλαδή για να είναι πλήρης και ορισμένη η αίτηση πρέπει να αναφέρει με λεπτομέρεια τα κονδύλια χρεώσεως και πιστώσεως του λογαριασμού από τότε που άνοιξε αυτός μέχρι το οριστικό κλείσιμό του, από την αντιπαραβολή των οποίων και προκύπτει το αξιούμενο από τον αιτούντα δανειστή κατάλοιπο. Αν δεν περιέχονται τα στοιχεία αυτά η αίτηση είναι

¹⁵¹ Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος II, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 48, σελ. 656, ΑΠ 192/2005 ΧρΙΔ Ε', 546' ΑΠ 1472/2004 ΧρΙΔ', 448

¹⁵² Χ. Παπαδάκης, Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012, § 83 αριθμ. 9.1, σελ. 333' Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 287-288' Αντωνόπουλος, Η σύμβαση αλληλόχρεου λογαριασμού, 2007, αριθμ. 310, σελ. 233

αόριστη και το δικαστήριο της ανακοπής ακυρώνει τη διαταγή πληρωμής¹⁵³. Αν, όμως, ο οφειλέτης αναγνώρισε με σύμβαση το κατάλοιπο του λογαριασμού, τότε αρκεί η έγγραφη απόδειξη της αναγνώρισης αυτής, χωρίς να απαιτείται και παράθεση στην αίτηση για έκδοση διαταγής πληρωμής των κονδυλίων του λογαριασμού για την περίοδο στην οποία αναφέρεται η πιο πάνω αναγνώριση¹⁵⁴. Επίσης πρέπει να αναφέρονται ο τόπος και ο χρόνος του κλείσιματος του λογαριασμού και το προκύπτον κατάλοιπο υπέρ του αιτούντος.

Κατ' εξαίρεση, για τη θεμελίωση της αξίωσης του καταλοίπου του αλληλόχρεου λογαριασμού, δεν είναι απαραίτητο να αναφέρονται τα επί μέρους κονδύλια πιστώσεων και χρεώσεων στην αίτηση έκδοσης διαταγής πληρωμής για το ποσό αυτού, εφόσον αυτά περιλαμβάνονται στο επισυναπτόμενο στην αίτηση απόσπασμα, από το οποίο, σύμφωνα με σχετική αποδεικτική σύμβαση, όπως αναλύεται κατωτέρω, αποδεικνύεται η απαίτηση της πιστοδότριας τράπεζας. Επομένως, αρκεί στην αίτηση να αναφέρεται: α. η ως άνω συμφωνία, β. το ποσό του καταλοίπου που αποδεικνύεται από το απόσπασμα των εμπορικών βιβλίων της τράπεζας που υποβάλλει την αίτηση έκδοσης της διαταγής πληρωμής και γ. το κλείσιμο του λογαριασμού με ορισμένο κατάλοιπο υπέρ αυτής, το οποίο και αποδεικνύεται από το πλήρες απόσπασμα των εμπορικών βιβλίων της, στο οποίο εμφανίζεται η όλη κίνηση του λογαριασμού από την υπογραφή της σύμβασης του λογαριασμού μέχρι το κλείσιμό του και το οποίο επισυνάπτεται στην αίτηση, διατηρουμένου, ασφαλώς, του δικαιώματος ανταποδείξεως του οφειλέτη¹⁵⁵.

12.1.4 Περιεχόμενο διαταγής

Η διαταγή πληρωμής δεν είναι δικαστική απόφαση, αλλά τίτλος εκτελεστός. Επομένως δεν απαιτείται πλήρης αιτιολογία, αλλά αρκεί, εκτός των άλλων στοιχείων, η αναφορά έστω και συνοπτικά της αιτίας πληρωμής με τον προσδιορισμό του είδους της δικαιοπραξίας, από την οποία προέρχεται η απαίτηση. Ήτοι, στην προκειμένη περίπτωση, για την πληρότητα της διαταγής πληρωμής ως προς την αιτία της πληρωμής, αρκεί να αναφέρεται, έστω και συνοπτικά, η κατάρτιση της σύμβασης και ότι το ποσό, του οποίου διατάσσεται η πληρωμή, αποτελεί ισόποσο χρεωστικό υπόλοιπο σε βάρος του οφειλέτη που προέκυψε από το κλείσιμο του αλληλόχρεου λογαριασμού, χωρίς να απαιτείται να αναφέρεται και η κίνηση των κονδυλίων χρεώσεως και πιστώσεως, από την αντιπαραβολή των οποίων κατά το οριστικό κλείσιμο

¹⁵³ Χ. Παπαδάκης, Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012, § 84 αριθμ. 2, σελ. 335

¹⁵⁴ ΑΠ 1472/2004 ΧρΙΔ Ε', 448· ΕφΑθ 6700/1999 ΔΕΕ 6, 875· Α. Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006, § 27, αρ. 49, σελ. 657

¹⁵⁵ Χ. Παπαδάκης, Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012, § 84 αριθμ. 9, σελ. 339-340

προέκυψε το επιδικαζόμενο χρεωστικό υπόλοιπο. Περαιτέρω, το κύριο περιεχόμενο του διατακτικού της διαταγής πληρωμής που δέχεται τη σχετική αίτηση είναι η παραδοχή της και η υποχρέωση του καθ' ου οφειλέτη να πληρώσει το συγκεκριμένο ποσό που αποδεικνύεται ότι αποτελεί το κατάλοιπο. Τέλος, το ποσό του καταλοίπου οφείλεται εντόκως από την επομένη ημέρα που κλείεται ο λογαριασμός (ΕισΝΑΚ 112 § 1)¹⁵⁶.

12.2 Ανακοπή κατά της διαταγής πληρωμής

12.2.1 Διαδικασία

Η ανακοπή κατά της διαταγής πληρωμής για την εξεταζόμενη διαφορά καταβολής του καταλοίπου του αλληλόχρεου λογαριασμού σύμφωνα με το άρθρο 632 § 2 ΚΠολΔ, όπως τροποποιήθηκε δυνάμει του άρθρου 14 § 1 του Ν. 4055/2012 και ισχύει, εκδικάζεται κατά την ειδική διαδικασία των πιστωτικών τίτλων, ενώ κατά το προϋσχύσαν δίκαιο εκδικαζόταν κατά την τακτική διαδικασία.

12.2.2 Αρμοδιότητα

Σύμφωνα με το άρθρο 632 § 1 εδ. α' ΚΠολΔ, όπως αντικαταστάθηκε ως άνω με το άρθρο 14 παρ.1 Ν. 4055/2012, ο οφειλέτης κατά του οποίου στρέφεται η διαταγή πληρωμής έχει το δικαίωμα μέσα σε δεκαπέντε εργάσιμες ημέρες από την επίδοση της να ασκήσει ανακοπή, η οποία απευθύνεται στο εκδώσαν τη διαταγή πληρωμής Ειρηνοδικείο ή Μονομελές Πρωτοδικείο.

13 Δικονομικές συμβάσεις

Ο συνηθέστερος τύπος δικονομικών συμβάσεων είναι οι αποδεικτικές συμβάσεις. Επιτρεπτές είναι οι αποδεικτικές συμφωνίες για τον αποκλεισμό ή τον περιορισμό αποδεικτικών μέσων υπό τον όρο ότι: δεν αντίκεινται σε αντίθετες ρητές νομοθετικές διατάξεις, όπως το άρθρο 2 § 7 περ. κζ' Ν. 2251/1994, σύμφωνα με το οποίο θεωρούνται καταχρηστικοί οι ΓΟΣ που περιορίζουν υπέρμετρα τα αποδεικτικά μέσα, ότι το αντικείμενο της δίκης είναι απαλλοτριωτό δικαίωμα, ότι δεν αντίκεινται στη δημόσια τάξη και στα χρηστά ήθη, ιδίως δε ότι δεν οδηγούν σε αντικειμενική αδυναμία αποδείξεως και συνεπώς σε προσβολή του δικαιώματος προς απόδειξη, σε υπέρμετρη δέσμευση της ελευθερίας του συμβαλλομένου και εν γένει σε καταστρατήγηση κατοχυρωμένων από το Σύνταγμα (20 § 1) ή την ΕΣΔΑ (6 § 1) δικαιωμάτων

¹⁵⁶ Χ. Παπαδάκης, Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012, § 84 αριθμ. 5, 6, σελ. 336-337

του αντιδίκου και βεβαίως ότι δεν αποκλείουν την εξουσία αυτεπάγγελτης ενέργειας του δικαστή, λ.χ. την ευχέρειά του να διατάξει αυτοψία (355 ΚΠολΔ), πραγματογνωμοσύνη (368 ΚΠολΔ), εξέταση των διαδίκων (415 ΚΠολΔ)¹⁵⁷. Επίσης, όρια του επιτρεπτού δικονομικών όρων, θεμελιώνονται και στην γενική ρήτρα απαγόρευσης καταχρηστικών όρων του άρθρου 2 § 6 Ν. 2251/1994 (όπως τροποποιήθηκε δυνάμει των άρθρων 10 § 24 Ν.2741/1999 και 2 § 2 Ν. 3587/2007 και ισχύει), σύμφωνα με το οποίο: «6. Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται». Έτσι, έντυποι δικονομικοί όροι με τελείως απρόβλεπτο περιεχόμενο για τον μέσο καταναλωτή, είναι δυνατό να θεωρηθούν καταχρηστικοί, καθότι ανατρέπουν τη συμβατική ισορροπία, επιτρέποντας στον ένα συμβαλλόμενο να διαγνώσει πλήρως την δέσμευση που αναλαμβάνει και αφαιρώντας αυτήν την δυνατότητα από τον άλλο (αρχή της διαφάνειας). Αντίστοιχη νομοθετική θεμελίωση προσφέρει το άρθρο 2 § 6 Ν. 2251/1994, όταν με τη δικονομική ρήτρα ανατρέπεται η ισότητα των διαδίκων στη δίκη. Όμως, το άρθρο 2 § 6 δεν απαγορεύει μόνο την ουσιαστικού δικαίου διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας. Στοιχείο της ισορροπίας κάθε σύμβασης αποτελούν και οι δικονομικές ευχέρειες που έχει ο κάθε συμβαλλόμενος, σε περίπτωση που οδηγηθεί στα δικαστήρια μια διαφορά σχετική με τη σύμβαση. Συνεπώς ρήτρες, με τις οποίες ο αντισυμβαλλόμενος του προμηθευτή παραιτείται ή «συμφωνεί» στον περιορισμό αυτών των ευχερειών, εντάσσονται στο απαγορευτικό βεληγκεές του άρθρου 2 § 6 Ν. 2251/1994¹⁵⁸.

Ι) Κατόπιν των ανωτέρω, σημειώνεται ότι έγκυρες θεωρούνται, κατ' αρχήν, και οι συμφωνίες που διευρύνουν τις αποδεικτικές πηγές γνώσεως του δικαστή. Συνήθης στην πράξη είναι η δικονομική συμφωνία, που περιλαμβάνεται στη σύμβαση παροχής πιστώσεως με ανοικτό (αλληλόχρεο) λογαριασμό και προβλέπει ως αποδεικτικό μέσο για την κίνηση και το κατάλοιπό του τα αποσπάσματα των βιβλίων της Τράπεζας.

Ορισμένα επαγγελματικά βιβλία (βιβλία εμπορών, επαγγελματιών και άλλων προσώπων, όπως δικηγόρων, συμβολαιογράφων, δικαστικών επιμελητών, ιατρών κ.λπ.), εξομοιώνονται με

¹⁵⁷ Ν. Νίκας, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 20-22, ίδ. στη σελ. 22: «Κρίθηκε έτσι θεμιτή η συμφωνία σε ασφαλιστική σύμβαση ότι η απόδειξη της επελεύσεως του ασφαλιστικού κινδύνου θα αποδεικνύεται αποκλειστικά με έγγραφο (βεβαίωση αρχής)».

¹⁵⁸ Γ. Μεντής, Γενικοί όροι συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, 2000

ιδιωτικά έγγραφα (444 αριθ. 1, 2 ΚΠολΔ), μολονότι δεν φέρουν ιδιόχειρη υπογραφή του εκδότη τους, υπό την προϋπόθεση α) ότι είναι υποχρεωτικά κατά νόμον (τα τηρούμενα προαιρετικά βιβλία των ανωτέρω προσώπων αποτελούν έγγραφα και παράγουν αποδεικτική δύναμη μόνον υπό τους όρους του άρθρου 443 ΚΠολΔ) και β) ότι είναι συντεταγμένα σύμφωνα με τους νόμιμους τύπους (448 § 1 ΚΠολΔ) (αν δεν έχουν συνταχθεί σύμφωνα με τους νόμιμους τύπους, μπορεί να εκτιμηθούν ως μη πληρούντα τους όρους του νόμου αποδεικτικά μέσα, ως εξώδικη ομολογία κ.λπ.). Έτσι, κατ' εξαίρεση του κανόνα ότι τα ιδιωτικά έγγραφα αποδεικνύουν μόνον κατά του εκδότη τους (447 ΚΠολΔ), τα ως άνω επαγγελματικά βιβλία, αποδεικνύουν και υπέρ αυτού. Ωστόσο, η έκταση της αποδεικτικής τους δύναμης ποικίλλει ανάλογα με το πρόσωπο κατά του οποίου αυτά προβάλλονται. Μεταξύ εμπόρων και κατά προσώπων υπόχρεων σε τήρηση όμοιων βιβλίων, παρέχουν τα επαγγελματικά βιβλία πλήρη απόδειξη τόσο ως προς την ύπαρξη, όσο και ως προς το μέγεθος της απαίτησης, επιτρέπεται όμως ανταπόδειξη (448 § 1 εδ. α' ΚΠολΔ). Κατά προσώπων που δεν έχουν υποχρέωση τηρήσεως όμοιων βιβλίων (όπως είναι λ.χ. οι καταναλωτές) αποδεικνύουν μόνον το μέγεθος της απαίτησης, αν η ύπαρξη της τελευταίας είναι αποδεδειγμένη με άλλον τρόπο και μόνον για ένα έτος από την εγγραφή, εκτός αν μεσολάβησε ήδη αναγνώριση της οφειλής με την υπογραφή του υποχρέου (448 § 1 εδ. β' ΚΠολΔ). Δεν αποτελούν βιβλία κατά την ανωτέρω έννοια τα αποσπάσματα των εμπορικών βιβλίων τράπεζας, αφού κατ' αρχήν δεν ανήκουν στα υποχρεωτικά εμπορικά βιβλία (ημερολόγιο, βιβλίο απογραφής, βιβλίο επιστολών). Επιτρέπεται όμως, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, να συμφωνηθεί μεταξύ των συμβαλλόμενων ότι τα αποσπάσματα αυτά θα αποτελούν πλήρη απόδειξη και υπέρ του εκδότη τους. Η αναγκαιότητα αυτού του όρου, λόγω των όσων ήδη εκτέθηκαν είναι δεδομένη¹⁵⁹.

Ειδικότερα, οι ως άνω διατάξεις των άρθρων 444 § 1 και 448 § 1 ΚΠολΔ αναφέρονται στην αποδεικτική δύναμη των εγγραφών που γίνονται στα κατά νόμον τηρούμενα από εμπόρους βιβλία και όχι στην αποδεικτική δύναμη των αποσπασμάτων που εξάγονται από αυτά, όπως είναι και τα κατά την πρακτική των τραπεζών αποστέλλόμενα στους πελάτες τους αποσπάσματα για την κίνηση του λογαριασμού. Αυτό άλλωστε προκύπτει έμμεσα και από τον τιθέμενο με το άρθρο 453 ΚΠολΔ για τα ιδιωτικά έγγραφα κανόνα, που είναι – σε αντίθεση προς τα δημόσια έγγραφα – η υποβολή τους στο δικαστήριο «στο πρωτότυπο με όλο το περιεχόμενό τους» (§ 1 εδ. α'). Με την § 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι «Αν πρόκειται να διεξαχθεί απόδειξη με βιβλίο ή άλλο εκτενές έγγραφο που περιέχει περισσότερα θέματα τα οποία δεν έχουν συνάφεια με τη δίκη, μπορεί να υποβληθεί επικυρωμένο απόσπασμα που περιέχει τα μέρη του εγγράφου

¹⁵⁹ Ν. Νίκας, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 519-520· ΑΠ 1150/1998, ΔΕΕ 1998, 866· Φ. Δωρή, Αναγνώριση υπολοίπου οφειλής προς τράπεζα και αφηρημένη αναγνώριση χρέους, ΧρΙΔ Δ/2004, 486

τα οποία έχουν συνάφεια με τη δίκη». Ωστόσο, η διάταξη αυτή αναφέρεται αποκλειστικά στον τρόπο υποβολής των εν λόγω μέσων απόδειξης και δεν υπάρχει για τα αποσπάσματα αντίστοιχη διάταξη προς εκείνη του άρθρου 449 ΚΠολΔ που εξομοιώνει την αποδεικτική δύναμη του κεκυρωμένου αντιγράφου με αυτήν του πρωτοτύπου. Γι' αυτό το λόγο, γίνεται παγίως δεκτό στη νομολογία ότι το «απόσπασμα των εμπορικών βιβλίων ... δεν προβλέπεται ως αποδεικτικό μέσο από τα άρθρα 444 παρ. 1 και 448 παρ. 1 ΚΠολΔ» και ότι μόνο με συμφωνία των μερών μπορεί να οριστεί ότι αυτό «αποτελεί πλήρη απόδειξη». Αναφερόμενος στην κατά τα ως άνω θέση της νομολογίας για τις δικονομικές συμφωνίες με αποδεικτική λειτουργία, ο Ορφανίδης παρατηρεί ότι χαρακτηριστικό τους είναι ότι με αυτές, κατά τη βούληση των μερών «καθιερώνεται ως αποδεικτικό μέσο και το απόσπασμα των εμπορικών βιβλίων» το οποίο «δεν προβλέπεται» ως αποδεικτικό εκ του νόμου μέσο από τα άρθρα 444 § 1 και 448 § 1 ή άλλη διάταξη νόμου. Πρόκειται κατά την ταξινόμηση του Ορφανίδη ως συμβάσεις για «άτυπα αποδεικτικά μέσα» τις οποίες η νομολογία αντιμετωπίζει θετικά επειδή, κατά τη διατύπωση του ίδιου συγγραφέα «επιφέρουν μια κατά κάποιο τρόπο διεύρυνση αποδεικτικών δυνατοτήτων» και δεν οδηγούν σε αποκλεισμό αποδεικτικών μέσων που επάγεται συρρίκνωση του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος δικαστικής προστασίας¹⁶⁰.

Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 444 § 1, 448 § 2 ΚΠολΔ, σε συνδυασμό με τις διατάξεις των άρθρων 361, 873, 874 ΑΚ και 112 ΕισΝΑΚ προκύπτει ότι η δικονομική συμφωνία με την οποία καθορίζεται ως αποδεικτικό μέσο, μεταξύ της πιστοδότριας Τράπεζας και του πιστούχου αυτής και το απόσπασμα των εμπορικών βιβλίων της, για την απόδειξη του ύψους της οφειλής, από το κλείσιμο του αλληλόχρεου λογαριασμού, είναι έγκυρη, δεδομένου ότι δεν προσκρούει στη δημόσια τάξη, παρά το γεγονός ότι τα αποσπάσματα των αλληλόχρεων λογαριασμών δεν προβλέπονται από τις παραπάνω διατάξεις, ή κάποια άλλη διάταξη του νόμου, ως αποδεικτικά στοιχεία και τα οποία άλλως θα στερούντο αποδεικτικής δυνάμεως¹⁶¹. Έτσι, το απόσπασμα που εξάγεται από τα βιβλία τραπέζης κ.λπ., δεν θεωρείται έγγραφο κατά την έννοια των άρθρων 441 § 1 και 448 § 1 ΚΠολΔ. Προβλέπεται όμως, συνήθως, στις συμβάσεις παροχής πίστωσης η ως άνω ειδική συμφωνία, που ανυψώνει το απόσπασμα αυτό σε αποδεικτικό μέσο με ισχύ ιδιωτικού εγγράφου¹⁶². Οι συμβάσεις με τις οποίες προσδίδεται, όμως, στα αποσπάσματα αυτά αποδεικτική δύναμη ιδιωτικού εγγράφου, υπό την απαραίτητη πάντως προϋπόθεση ότι δεν αποστερούν τον οφειλέτη από το δικαίωμα αντίθετης απόδειξης,

¹⁶⁰ Φ. Δωρής, Αναγνώριση υπολοίπου οφειλής προς τράπεζα και αφηρημένη αναγνώριση χρέους, ΧρΙΔ Δ/2004, 486-487

¹⁶¹ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 285

¹⁶² Ν. Νίκας, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 527· Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας (-Τέντες), Ερμηνεία ΚΠολΔ, Τόμος Ι, 2000, αρθρ. 448 αριθ. 3 σελ. 805· ΑΠ 558/1996, ΕλλΔνη 1998, 538 ΑΠ 558/1996, ΕλλΔνη 1998, 538

θεωρούνται κατά την πάγια επίσης επί του θέματος νομολογία δικονομικές (αποδεικτικές) συμβάσεις έγκυρες ως μη αντιβαίνουσες στη δημόσια τάξη. Το πρακτικό αποτέλεσμα αυτής της θέσης της νομολογίας και κρατούσας επίσης άποψη στη θεωρία είναι, η αντιστροφή του βάρους της απόδειξης. Ο δανειστής (τράπεζα) αποδεικνύει με το απόσπασμα σε συνδυασμό και προς το εμπεριέχον τη σχετική δικονομική συμφωνία κυρωμένο αντίγραφο της πιστωτικής σύμβασης, την επίδικη απαίτησή του, χωρίς να απαιτείται να αναφερθεί στα επιμέρους κονδύλια του λογαριασμού. Ο οφειλέτης, όμως, δεν αποστερείται του ρητά άλλωστε προβλεπόμενου για κάθε ιδιωτικό έγγραφο και για κάθε αποδεικτικό μέσο εξομοιούμενο με ιδιωτικό έγγραφο δικαιώματος να φέρει ανταπόδειξη (άρθρα 445, 448 § 1 εδ. α' και 448 § 2 ΚΠολΔ). Πρόκειται για κανόνα δημόσιας τάξης που συνέχεται αξιολογικά με το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας, το οποίο έχει αναμφισβήτητη σημασία και κατά το στάδιο της απόδειξης¹⁶³.

Περαιτέρω, η τράπεζα, προσκομίζοντας στο δικαστήριο τη σύμβαση που περιέχει τον όρο περί αναγνώρισης του εμφανιζόμενου στο απόσπασμα χρέους, το περιελθόν στον οφειλέτη απόσπασμα από τα βιβλία της και την ενυπόγραφη εκ μέρους του οφειλέτη αναγνώριση του εμφανιζόμενου στο απόσπασμα χρέους, μπορεί να ζητήσει κατά τα άρθρα 623 επ. ΚΠολΔ και την έκδοση διαταγής πληρωμής, προκειμένου να κινήσει τη διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης κατά του οφειλέτη της. Ειδικά, όσον αφορά στην επιταγή της έγγραφης αναγνώρισης του χρέους από τον οφειλέτη της τράπεζας για την έκδοση διαταγής πληρωμής, υποστηρίζεται η άποψη ότι αυτή προκύπτει και από το άρθρο 623 ΚΠολΔ, σύμφωνα με το οποίο, η έκδοση διαταγής πληρωμής μπορεί να ζητηθεί, εφόσον η απαίτηση και το οφειλόμενο ποσό αποδεικνύονται με έγγραφο, ιδιωτικό ή δημόσιο. Ωστόσο, τέτοιο έγγραφο δεν υπάρχει, αφού με τον όρο που περιέχεται με διάφορες παραλλαγές στη διατύπωση, στη σύμβαση με την τράπεζα, η δήλωση για την αναγνώριση είναι σιωπηρή. Στην περίπτωση της σιωπηρής αναγνώρισης του καταλοίπου, δεν υπάρχει ούτε έγγραφο που να αποδεικνύει την αναγνώριση ούτε επίσης έγγραφο που να αποδεικνύει τη σιωπή από την οποία προκύπτει η αναγνώριση και επομένως, δεν συντρέχει η πρωταρχική προϋπόθεση για την έκδοση διαταγής πληρωμής κατά το άρθρο 623 ΚΠολΔ¹⁶⁴. Περαιτέρω, ο όρος περί «πλασματικής» αποδοχής (αναγνώρισης) του λογαριασμού θα είχε ως συνέπεια την ανατροπή της συμβατικής ισορροπίας (άρθρο 2 § 6), ενώ η πλασματική αποδοχή θα μπορούσε να θεωρηθεί ως (άκυρη) απαλλαγή του προμηθευτή από την ευθύνη του, αν συντρέχουν περιστατικά που θεμελιώνουν τέτοια ευθύνη. Επίσης, χωρίς τον συγκεκριμένο όρο, η τράπεζα θα είχε το βάρος να αποδείξει την αποδοχή του πελάτη ως προς το ύψος της

¹⁶³ Φ. Δωρής, Αναγνώριση υπολοίπου οφειλής προς τράπεζα και αφηρημένη αναγνώριση χρέους, ΧρΙΔ Δ/2004, 489

¹⁶⁴ Φ. Δωρής, Αναγνώριση υπολοίπου οφειλής προς τράπεζα και αφηρημένη αναγνώριση χρέους, ΧρΙΔ Δ/2004, 490

απαίτησής της, ενώ με τον ως άνω όρο, το βάρος αυτό εξαφανίζεται, χωρίς, ασφαλώς, να μετακυλιέται στον καταναλωτή (ήτοι, να αποδείξει τη μη αποδοχή), αφού λόγω της διατύπωσης του όρου δεν χωρεί ανταπόδειξη και γι' αυτό το λόγο τίθεται ζήτημα συμβατού του όρου αυτού με την ειδική απαγόρευση της περ. κζ' (βλ. αναλυτικά κάτωθι), ήτοι της απαγόρευσης αντιστροφής (εις βάρος του καταναλωτή) του βάρους απόδειξης¹⁶⁵.

Το απόσπασμα αυτό, ασχέτως αν θα είναι μια πρωτότυπη μορφή περιλήψεως του περιεχομένου των βιβλίων του συνταγμένη από τον δανειστή ή πιστό αντίγραφο ορισμένων σελίδων των βιβλίων του πρέπει, για να γίνει δυνατή η έκδοση της διαταγής, να αποτυπώνει την κίνηση, το κλείσιμο και το κατάλοιπο του λογαριασμού¹⁶⁶. Αυτή η δικονομική συμφωνία λοιπόν, ευνοεί το μέρος υπέρ του οποίου συμφωνήθηκε, καθότι δεν υφίστανται οι αποδεικτικοί περιορισμοί του άρθρου 448 ΚΠολΔ. Τυπικά μιν, δεν απαλλάσσει τον δανειστή από το βάρος της αποδείξεως της υπέρ αυτού απαιτήσεως, καθορίζει όμως συμβατικά, ως αποδεικτικό υπέρ αυτού μέσου, το απόσπασμα, απαλλάσσοντάς τον κατά την κρατούσα νομολογία από περαιτέρω απόδειξη – ιδίως μαρτυρική- της απαιτήσεώς του. Δύναται όμως ο οφειλέτης (με την ανακοπή του άρθρου 632 ΚΠολΔ, σε περίπτωση έκδοσης διαταγής πληρωμής) να αμφισβητήσει και να ανταποδείξει κατ' άρθρο 448 παρ. 1 ΚΠολΔ σε συνδυασμό προς το άρθρο 48 παρ. 2 Ν.Δ. 17.7/13.8.1923, κατά τρόπο όμως ειδικό και συγκεκριμένο, την ύπαρξη ή το ύψος των κονδυλίων τα οποία περιέχονται στο απόσπασμα, φέροντας εκείνος πλέον το βάρος αποδείξεως των ισχυρισμών του,¹⁶⁷ κατά το άρθρο 338 παρ. 1 ΚΠολΔ, δηλαδή δεν αρκεί γι' αυτό μόνη η γενική και αόριστη εκ μέρους του αμφισβήτηση της ακρίβειας του λογαριασμού αυτού¹⁶⁸.

Εξ άλλου, ρήτρα σε δικονομική συμφωνία, με την οποία αποκλείεται πλήρως στον οφειλέτη το δικαίωμα ανταποδείξεως είναι άκυρη, ως αντίθετη είτε σωρευτικά προς όλους ή ορισμένους από τους παρακάτω κανόνες δικαίου, ήτοι: α) είτε προς το άρθρο 20 Σ το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα ακροάσεως και δικαστικής ανταποδείξεως, β) είτε ειδικότερα προς τα άρθρα 448 παρ. 1 ΚΠολΔ, καθώς και τα άρθρα 47 παρ. 2 και 65 παρ. 2 ν.δ. της 17.7./13.8.1923

¹⁶⁵ Γ. Μεντής, ΧρΙΔ Α/2001, Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, σελ. 571-572· βλ. και σε Δ. Ρούσση, Καταστρατήγηση Δικαίου Στις Τραπεζικές Συμβάσεις, Αθήνα 2010, σελ. 132: «Συνηθέστατα, εξοπλίζουν το συμβατικό κείμενο ανοίγματος πίστωσης με ρήτρες υπόσχεσης εκ των προτέρων του τελικού υπολοίπου του λογαριασμού, δίχως δυνατότητα αμφισβήτησης των κονδυλίων που θα προκύψουν ή με όρους πλασματικής αναγνώρισης του οριστικού καταλοίπου, εφόσον αυτό δεν αμφισβητηθεί μετά την έγγραφη ειδοποίηση του πιστούχου γι το κλείσιμο του λογαριασμού εντός της προβλεπόμενης στη σύμβασης προθεσμίας. Πάντως, η ενδοτικό δικαίου ρύθμιση της ΑΚ 874, ο άτυπος χαρακτήρας της σύμβασης αναγνώρισης χρέους, καθώς και η διάπλαση των επιμέρους συμβατικών όρων από τα πιστωτικά ιδρύματα εγείρουν ιδιαίτερα ερμηνευτικά ζητήματα, διχάζοντας τα πορίσματα των δικαιοδοτικών οργάνων».

¹⁶⁶ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 229

¹⁶⁷ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 230

¹⁶⁸ Ιωάννης Βελέντζας, Τραπεζικό Δίκαιο (Θεωρία – Νομολογία), Θεσσαλονίκη 1992· ΑΠ 717/1979, ΝοΒ 1980,46, ΕφΑθ 4756/1986, ΕλλΔνη 1986, 1349

τα οποία ρητά προβλέπουν την αντίθετη απόδειξη, γ) είτε διότι –και συνηθέστερα στη νομολογία- ενέχει «υπέρμετρη δέσμευση του οφειλέτη» και η περί αυτής (οικονομική) συμφωνία δεν διαφέρει εκείνης (της δικαιοπρακτικής) με την οποία ανατίθεται ο προσδιορισμός της παροχής στην ανεξέλεγκτη κρίση του δανειστή του άρθρου 372 ΑΚ (ΕφΑθ 8093/1983, ΕΕμπΔ 1984, 586, ΕφΘεσ 2622/1982, Αρμ 1986, 327) δ) είτε ως καταχρηστικός όρος, αντίθετος προς το άρθρο 2 παρ. 7 κζ' του ν. 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή, σύμφωνα με το οποίο, καταχρηστικοί είναι οι όροι που «αναστρέφουν το βάρος της απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή ή περιορίζουν υπέρμετρα τα αποδεικτικά του μέσα»¹⁶⁹.

Περαιτέρω, τόσο με τη σύμβαση αιτιώδους αναγνώρισης χρέους, όσο και με την οικονομική σύμβαση με την οποία συμφωνείται ως αποδεικτικό μέσο το απόσπασμα από τα βιβλία της τράπεζας, εφόσον αναγνωρίσει εγγράφως το περιεχόμενό του ο αντισυμβαλλόμενός της (οφειλέτης), ο τελευταίος δεν αποστερείται του δικαιώματός του να αμφισβητήσει την υπόσταση και το μέγεθος της οφειλής που προκύπτει από το απόσπασμα, όμως, υποστηρίζεται ότι επέρχεται αντιστροφή του βάρους της απόδειξης, η οποία αποδοκιμάζεται από την ισχύουσα σήμερα νομοθεσία. Σύμφωνα με το άρθρο 2 § 7 εδ. κζ' Ν. 2251/1994, όπως η πρώτη φράση της § 7 αντικαταστάθηκε με την § 24 του άρθρου 10 Ν.2741/1999 (ΦΕΚ Α 199/28.9.1999), «σε κάθε περίπτωση καταχρηστικοί είναι ιδίως οι όροι που: ... κζ) αναστρέφουν το βάρος της απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή ή περιορίζουν υπέρμετρα τα αποδεικτικά του μέσα». Συνέπεια του χαρακτηρισμού αυτών των όρων ως καταχρηστικών είναι, σύμφωνα με την § 6 του ίδιου άρθρου, ότι οι όροι αυτοί «απαγορεύονται και είναι άκυροι», διότι επιφέρουν «διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή». Οι εν λόγω ρήτρες, οι οποίες μετακυλίνουν το βάρος της απόδειξης από τον προμηθευτή στον καταναλωτή, είναι άνευ ετέρου καταχρηστικές και ως εκ τούτου άκυρες, ενώ οι ρήτρες που περιορίζουν τα αποδεικτικά μέσα του καταναλωτή είναι καταχρηστικές μόνον όταν δεσμεύουν υπέρμετρα τον καταναλωτή. Ο λόγος αυτής της νομοθετικής τομής στο πλαίσιο μιας σχέσης (προμηθευτή – καταναλωτή) που χαρακτηρίζεται από την αδυναμία του καταναλωτή να συνδιαμορφώσει με τον προμηθευτή το περιεχόμενο της σύμβασης είναι ότι ο κίνδυνος ήττας στη δίκη, αν δεν αποδειχθούν τα θεμελιωτικά περιστατικά του κρίσιμου κανόνα δικαίου, μετακυλιέται με τις ρήτρες αυτές από τον προμηθευτή στον καταναλωτή, ο οποίος έχει πολύ λιγότερες πιθανότητες για ευνοϊκό δικαστικό αποτέλεσμα¹⁷⁰. Ήτοι, διαταράσσεται εις βάρος του καταναλωτή η αναγκαία ισορροπία για την άσκηση ενός ατομικού του δικαιώματος,

¹⁶⁹ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 231-232· ΑΠ 491/1994 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ

¹⁷⁰ Γ. Μεντής, Γενικοί όροι συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, 2000, σελ. 165

και ειδικότερα του δικαιώματος για την παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 σε συνδυασμό με άρθρο 25 § 1 Σ)¹⁷¹. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, η κατ' αρχήν επιτρεπτή, σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του αστικού και του αστικού δικονομικού δικαίου αντιστροφή του βάρους της απόδειξης με συμφωνία των μερών προσκρούει άνευ ετέρου στην αναγκαστικού δικαίου ρύθμιση του άρθρου 2 § 7, περ. κζ' Ν. 2251/1994. Συνεπώς, όταν εντάσσεται ο σχετικός όρος σε συμβατική σχέση μεταξύ «προμηθευτή» και «καταναλωτή» κατά την έννοια του άρθρου 1 § 4 Ν. 2251/1994, είτε ως γενικός όρος των συναλλαγών (άρθρο 2 § 1), είτε ως όρος που «δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης» (άρθρο 2 § 10) είναι άκυρος, ως καταχρηστικός¹⁷².

Με το απόσπασμα εξομοιώνονται και οι τηρούμενες νόμιμα –συνήθως από τράπεζες– καρτέλες κινήσεως του λογαριασμού από το αναλυτικό καθολικό βιβλίο που τηρείται νόμιμα σε κινητά φύλλα, οι οποίες θα προσκομίζονται είτε σε πρωτότυπο, είτε σε αντίγραφο επικυρωμένο από δικηγόρο¹⁷³.

Σχετικά με τα προσαγόμενα στο Δικαστήριο αποσπάσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού δημιουργήθηκε αμφισβήτηση, εάν αυτά μπορούν να εκδίδονται και να επικυρώνονται από υπαλλήλους της Τράπεζας που τηρούν την κίνηση των λογαριασμών, ή αυτά πρέπει να εκδίδονται και να επικυρώνονται από Δικηγόρο ή άλλο πρόσωπο που έχει εκ του νόμου το δικαίωμα να επικυρώνει έγγραφα¹⁷⁴.

Μία άποψη υποστήριξε ότι αφού σύμφωνα με τα άρθρα 47 παρ. 3, 4 του ΝΔ 27.7/3.8.1923 «περί ειδικών διατάξεων περί ανωνύμων εταιρειών» κατά το οποίο η πιστώτρια τράπεζα επί πίστωσης δι' ανοικτού (αλληλόχρεου) λογαριασμού, δύναται βάσει αποσπασμάτων των βιβλίων της, εκδιδομένων υπ' αυτής (υπαλλήλων της), να χωρήσει σε αναγκαστική εκτέλεση, πολλώ μάλλον επιτρέπεται η βάσει τοιούτων αποσπασμάτων έκδοση διαταγής πληρωμής¹⁷⁵. Επίσης, διότι τα προσκομιζόμενα από την τράπεζα αντίγραφα των λογαριασμών, δεν είναι πράγματι αντίγραφα, εκ των βιβλίων της ώστε να απαιτείται επικύρωσή τους από Δικηγόρο, αλλά αποσπάσματα που έχουν εκδοθεί από τα αρμόδια όργανά της, από το αναλυτικό

¹⁷¹ Φ. Δωρής, Αναγνώριση υπολοίπου οφειλής προς τράπεζα και αφηρημένη αναγνώριση χρέους, ΧρΙΔ Δ/2004, 490-491

¹⁷² Φ. Δωρής, Αναγνώριση υπολοίπου οφειλής προς τράπεζα και αφηρημένη αναγνώριση χρέους, ΧρΙΔ Δ/2004, 492-493

¹⁷³ Σ. Αντωνόπουλος, Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 233· ΑΠ 916/2002· ΑΠ 592/1999, ΑΠ 316/1990

¹⁷⁴ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 285-286

¹⁷⁵ ΑΠ 1146/1990, ΝοΒ 40,78

καθολικό της, που αποδεικνύει την κίνηση του λογαριασμού¹⁷⁶. Τέλος, διατυπώνεται και η άποψη ότι «μόνη και καθ' εαυτήν η μη βεβαίωση της ακρίβειας του αντιγράφου από Δημόσια Αρχή ή Δικηγόρο δεν καθιστά το έγγραφο μη επιτρεπόμενο αποδεικτικό μέσο¹⁷⁷. Κατ' άλλη όμως άποψη, η οποία επικράτησε παγίως μέχρι σήμερα, υποστηρίζεται ότι τα εξαχθέντα υπό υπαλλήλων της τράπεζας αποσπάσματα, στερούνται αποδεικτικής δυνάμεως, τούτο δε, διότι ορίζουσα η διάταξη του άρθρου 449 παρ. 1 ΚΠολΔ, ότι αντίγραφα των οποίων την ακρίβεια βεβαιώνει ο, προς τούτο, αρμόδιος υπάλληλος, έχουν αποδεικτική δύναμη ίση προς το πρωτότυπο, δεν εννοεί προδήλως οποιοδήποτε πρόσωπο έχον την ιδιότητα δημοσίου ή ιδιωτικού υπαλλήλου, αλλ' αρμόδιο πρόσωπο σύμφωνα με ειδική διάταξη νόμου, όπως είναι οι συμβολαιογράφοι, δικηγόροι, υποθηκοφύλακες, δικαστικοί επιμελητές κ.ά. Επομένως τα εν λόγω αποσπάσματα, για να θεωρηθούν, ως έγκυρα αποδεικτικά στοιχεία, θα πρέπει να εκδίδονται και να επικυρώνονται από δικηγόρο¹⁷⁸. Αν, όμως, τα βιβλία της τράπεζας τηρούνται σε ηλεκτρονική μορφή, το εξαγόμενο από τον υπολογιστή απόσπασμα αποτελεί πρωτότυπο έγγραφο και δεν απαιτείται η επικύρωσή του, ως αντιγράφου, από αρμόδια αρχή ή Δικηγόρο¹⁷⁹. Έτσι, το εξαγόμενο απόσπασμα από τα μηχανογραφικώς τηρούμενα εμπορικά βιβλία, που περιέχονται σε ηλεκτρονική μορφή εντός του υπολογιστή, με τη σχετική βεβαίωση της γνησιότητας της εκτυπώσεως από τον υπάλληλο της τράπεζας που ενήργησε την εκτύπωση, αποτελεί πάντως πρωτότυπο¹⁸⁰ και όχι αντίγραφο¹⁸¹, για να χρειάζεται ειδική επικύρωση από δικηγόρο υπό τους όρους του άρθρου 449 § 1 ΚΠολΔ. Η ύπαρξη και ο τρόπος βεβαιώσεως της ακρίβειας του αποσπάσματος ρυθμίζεται από την ίδια την αποδεικτική συμφωνία, ώστε να μην είναι απαραίτητη η προσφυγή στο άρθρο 449 § 1 ΚΠολΔ. Κρίθηκε από τον Άρειο Πάγο¹⁸² ότι ο ανωτέρω όρος, σύμφωνα με τον οποίο τα αποσπάσματα από τα βιβλία της τράπεζας αποτελούν πλήρη απόδειξη, είναι νόμιμος ακόμη και στις συμβάσεις δανείων ή πιστώσεως προς τους καταναλωτές¹⁸³.

II) Άλλη δικονομική σύμβαση συνιστά, η συμφωνία παρέκτασης, η οποία μπορεί να συνάπτεται όχι μόνον κατά αλλά και πριν από την έναρξη της δίκης, συνήθως με σχετική ρήτρα στη σύμβαση ουσιαστικού δικαίου (πώληση, δάνειο κ.ο.κ.). Για το κύρος της αρκεί να προσδιορίζεται το δικαστήριο ή τα δικαστήρια, στα οποία απονέμεται η κατά τόπον

¹⁷⁶ ΠΠρΑθ 9710/1985 αδημ.: Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 286

¹⁷⁷ ΑΠ 592/1999 Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ

¹⁷⁸ ΑΠ 558/1996 ΔΕΕ 1997, 58

¹⁷⁹ Ν. Βερβερίδης, Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009, σελ. 286· ΑΠ 717/1979 ΝοΒ 28, 46

¹⁸⁰ ΑΠ 1117/2002 αδημ.: 1022/2003 ΕλλΔνη 2004.90 Ν. Νίκας, Πολιτική Δικονομία II, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 528

¹⁸¹ βλ. όμως 722/2000, ΕΕμπΔ 2000, 491

¹⁸² ΑΠ 430/2005 αδημ., ΑΠ 925/2002, ΕλλΔνη 2003, 1297 (απόσπασμα λογαριασμού πιστωτικής κάρτας)

¹⁸³ Ν. Νίκας, Πολιτική Δικονομία II, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 527-528

αρμοδιότητα, χωρίς περαιτέρω εντοπισμό της καθ' ύλην αρμοδιότητας. Η συμφωνία παρέκτασης ενεργεί άμεσα στο επίπεδο του δικονομικού δικαίου, θεμελιώνοντας την αρμοδιότητα ενός καθεαυτό αναρμόδιου δικαστηρίου. Συνεπώς, συνιστά δικονομική σύμβαση με όλες τις συμπαρομαρτούσες συνέπειες ως προς την παράσταση, τις αιρέσεις κ.λπ., εφαρμοζομένων σε αυτήν ανάλογα των διατάξεων του ουσιαστικού δικαίου αναφορικά με τα ελαττώματα βούλησης, το κύρος, την ακυρότητα της συμφωνίας κ.λπ. Περαιτέρω, τέμνοντας αμφισβητήσεις που προέκυψαν υπό το προϊσχύον δίκαιο, ο ΚΠολΔ (άρθρ. 44) διατυπώνει ερμηνευτικό κανόνα υπέρ του αποκλειστικού χαρακτήρα της κατά παρέκταση αρμοδιότητας, ο οποίος ισχύει ακόμη και για την έκδοση διαταγής πληρωμής. Δηλαδή, το δικαστήριο που συμφωνήθηκε ως αρμόδιο (42, 43 ΚΠολΔ) παραμερίζει όχι μόνον τις συντρέχουσες, αλλά και τις αποκλειστικές δωσιδικίες. Εντούτοις, επιτρέπεται να συμφωνηθεί ή και να προκύπτει απλώς έμμεσα ο συντρέχων χαρακτήρας της αρμοδιότητας του δικαστηρίου που επιλέχθηκε.

Η συμφωνία αυτή πρέπει να είναι αποτέλεσμα ελεύθερων διαπραγματεύσεων¹⁸⁴, να μην αντίκειται στα χρηστά ήθη (ΑΚ 178, 179)¹⁸⁵, να είναι απαλλαγμένη από ελαττώματα βουλήσεως, η ίδια δε πρέπει να ερμηνεύεται με βάση τις αρχές των άρθρων 173 και 200 ΑΚ¹⁸⁶. Θεωρείται άκυρη η συμφωνία, όταν είναι απότοκος απεριόριστης υποταγής του ενός συμβαλλομένου¹⁸⁷, όπως και όταν ανατίθεται σε έναν μόνον από τους συμβαλλομένους να καθορίσει μελλοντικά και κατ' αρέσκειά του το αρμόδιο δικαστήριο¹⁸⁸. Επίσης, άκυρη κρίθηκε¹⁸⁹ η απονομή αρμοδιότητας για όλες τις διαφορές, που θα προκύψουν από συγκεκριμένη σύμβαση δανείου, που χορηγεί σε καταναλωτή η τράπεζα, σε δικαστήριο στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η έδρα της¹⁹⁰.

Ο Ν. 1961/1991 (άρθρο 25 § 3 εδ. κστ') απαγόρευε κάθε παρέκταση αρμοδιότητας περιεχόμενη σε ΓΟΣ με αποτέλεσμα να κρίνονται άκυρες σχετικές ρήτρες που περιλαμβάνονται συνήθως σε ασφαλιστήρια, συμβάσεις καταναλωτικών ή άλλων δανείων κ.λπ. Αναλογική εφαρμογή της ειδικής διάταξης του άρθρου 2 εδ. λα' Ν. 2251/1994 για τις ρήτρες παρέκτασης (αποκλειστικής) εσωτερικής αρμοδιότητας περιεχόμενες σε καταναλωτικούς ΓΟΣ, δυσχερώς θα μπορούσε να υποστηριχθεί, αφού αυτή αναφέρεται ρητά μόνο στις ρήτρες αποκλειστικής

¹⁸⁴ ΕφΘεσ 3819/1990, Αρμ 1992, 160, 161, 162

¹⁸⁵ ΑΠ 884/1994, ΕλλΔνη 1996, 605, 606Π, ΕφΠειρ 280,281/1995, ΕΝΔ 1996.200,201,203-204

¹⁸⁶ ΕφΑθ 7390/1991, ΝοΒ 1992, 726, ΕφΠειρ 389/1994, ΔΕΕ 1995, 84,86Ι

¹⁸⁷ ΜΠρΠειρ 1201/1987, ΕΝΔ 1988,518

¹⁸⁸ ΕφΠειρ 1137/1983, ΕλλΔνη 1984, 1410,1411

¹⁸⁹ βλ. σε Ν. Νίκα, Πολιτική Δικονομία Ι, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 254 την υποσημ. 22: ΑΠ 1219/2001, ΔΕΕ 2001, 1128 επ.(1136): ανατρέπεται η συμβατική ισορροπία, ιδίως όταν ο καθοριζόμενος χωρίς διαπραγμάτευση τόπος εκδικάσεως της διαφοράς απέχει πολύ από την κατοικία του εναγομένου

¹⁹⁰ Ν. Νίκας, Πολιτική Δικονομία Ι, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2003, σελ. 253-254, 258-259

αλλοδαπής δικαιοδοσίας. Ωστόσο, θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι ρήτρες παρέκτασης εσωτερικής αρμοδιότητας απαγορεύονται κατά τη γενική διάταξη (§ 6), εφόσον επιβαρύνουν υπέρμετρα τον καταναλωτή ή εφόσον δεν ανταποκρίνονται σε κάποιο εύλογο συμφέρον του προμηθευτή. Ο καταναλωτής επιβαρύνεται υπέρμετρα, όταν είναι αναγκασμένος, ιδίως για μικρού ύψους απαιτήσεις (όπως είναι συνήθως οι καταναλωτικές απαιτήσεις) να ενάγει ή να εναχθεί, αντίθετα με τον ΚΠολΔ, σε δικαστήριο που απέχει πολύ από την κατοικία του. Για την ελληνική επικράτεια, μια τέτοια μη εύλογη απόσταση είναι, π.χ. η απόσταση μεταξύ βόρειας και νότιας Ελλάδας. Έτσι, αν για διαφορά που εντοπίζεται (π.χ. τόπος κατάρτισης και εκτέλεσης της σύμβασης) στη Θεσσαλονίκη, ο καταναλωτής- κάτοικος Θεσσαλονίκης είναι αναγκασμένος, δυνάμει ρήτρας παρέκτασης, να ενάγει ή να εναχθεί στα δικαστήρια της Αθήνας, πρόκειται κατά κανόνα για άκυρη, σύμφωνα με το άρθρο 2 § 6, ρήτρα παρέκτασης. Περαιτέρω, ο προμηθευτής έχει εύλογο συμφέρον στην πρόβλεψη ρήτρας παρέκτασης (εσωτερικής) αρμοδιότητας μόνο όταν είναι πραγματικά δυσχερής η οργάνωση νομικής υποστήριξης στον τόπο, τα δικαστήρια του οποίου είναι κατά τον ΚΠολΔ αρμόδια για την εκδίκαση της διαφοράς. Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι και το κόστος διεξαγωγής του δικαστικού αγώνα «εκτός έδρας» είναι πιο χαμηλό για τον προμηθευτή απ' ό,τι για τον καταναλωτή, αφού ο προμηθευτής αντιμετωπίζει κατά κανόνα πληθώρα τέτοιων διαφορών και επιτυγχάνει ένα χαμηλότερο κόστος. Είναι χαρακτηριστικό ότι αν και σε πολλούς τραπεζικούς ΓΟΣ υπάρχουν ρήτρες παρέκτασης δικαστηρίων της Αθήνας, ωστόσο οι Τράπεζες συνήθως ενάγουν στον τόπο κατοικίας του οφειλέτη, αγνοώντας την δικονομική ρήτρα¹⁹¹.

Περαιτέρω, κρίθηκε με την υπ' αριθμ. 27/1993 απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου ότι έντυπες ρήτρες αποκλειστικού αποδεικτικού μέσου: α) δεσμεύουν υπέρμετρα (ΑΚ 178-179, 281) τον βαρυνόμενο με την απόδειξη συμβαλλόμενο διάδικο όταν είναι δυσχερής η προσαγωγή του, ενώ αντίθετα υπάρχουν άλλα αποδεικτικά μέσα που μπορούν να οδηγήσουν την απόδειξη του ζητουμένου πραγματικού περιστατικού, β) προσκρούουν στη δημόσια τάξη, όταν το αποδεικτικό μέσο δεν είναι πρόσφορο να παράσχει την απόδειξη για την οποία εντάχθηκε. Τούτο συμβαίνει είτε όταν ουδεμία αποδεικτική σχέση υπάρχει μεταξύ του συμφωνηθέντος αποδεικτικού μέσου και του προς απόδειξη θέματος είτε όταν το συμφωνηθέν αποδεικτικό μέσο, από τη φύση του, υπόσχεται αμφίβολο αποδεικτικό αποτέλεσμα. Σήμερα, η εφαρμογή της διάταξης (μεταγενέστερης της απόφασης) του άρθρου 2 παρ. 7 κζ ν. 2251/94 φαίνεται να αποκλείει το κύρος τέτοιων αποδεικτικών ρητρών.

¹⁹¹ Γ. Μεντής, Γενικοί όροι συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις

Η συμφωνία για αποκλεισμό όλων των άλλων αποδεικτικών μέσων πλην ενός, με το οποίο δεν μπορεί να επιτύχει η απόδειξη, ισοδυναμεί πράγματι με κατάργηση της απόδειξης και πλήττει τον πυρήνα του συνταγματικά και διεθνώς κατοχυρωμένου δικαιώματος δικαστικής ακροάσεως και προστασίας, συνεπώς και την δημόσια τάξη. Ανεξάρτητα από το ότι η σκέψη αυτή μπορεί να υπαχθεί και στο πραγματικό προστασίας του ιδιωτικού συμφέροντος (ΑΚ 178, 179 I, 281, 288), η επίκλησή της είναι συχνή και σε άλλες δικονομικές συμφωνίες, η ουσιαστική εμβέλεια των οποίων φθάνει μερικές φορές σε αποκλεισμό του ανωτέρω θεμελιώδους δικαιώματος.

Περαιτέρω, υποστηρίζεται ότι η ρήτρα αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας, όταν π.χ. έχει συμφωνηθεί παρέκταση δικαστηρίων μακρινής, μη σχετικής με την ένδικη διαφορά πολιτείας για μικρού ύψους απαιτήσεις, δεν είναι επιτρεπτή, αφού λόγω απόστασης και εξόδων αποκλείει ουσιαστικά στο συμβαλλόμενο τη διεκδίκηση των αξιώσεών του¹⁹².

14 Η επιβολή κατάσχεσης στο καθ' ορισμένη χρονική στιγμή υπόλοιπο του αλληλόχρεου λογαριασμού

Η (μελλοντική) απαίτηση για την καταβολή του καταλοίπου που πρόκειται να προκύψει από το οριστικό κλείσιμο του λογαριασμού είναι κατασχετή στα χέρια της τράπεζας ως τρίτης από τους δανειστές των συμβαλλομένων, με την επιφύλαξη των διατάξεων που αφορούν το απόρρητο των καταθέσεων. Σύμφωνα με την κρατούσα γνώμη, αποκλείεται η δυνατότητα κατάσχεσης καταχωρηθείσας στο λογαριασμό επιμέρους απαίτησης. Περαιτέρω, γίνεται δεκτό ότι επιτρέπεται η κατάσχεση και του καθ' ορισμένη χρονική στιγμή υπολοίπου του λογαριασμού. Η κατάσχεση αυτή επιφέρει το κλείσιμο του λογαριασμού και δη κατά πλαγιαστική ενάσκηση από τον κατασχόντα των δικαιωμάτων του καθ' ου η κατάσχεση οφειλέτη, έστω και αν είχε συμφωνηθεί κλείσιμο του λογαριασμού σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο. Ωστόσο, υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη, κατά την οποία η κατάσχεση αυτή δεν επιφέρει το κλείσιμο του αλληλόχρεου λογαριασμού, αλλά περιχαράκώνει το κατασχεθέν υπόλοιπο και κωλύει την έναντι του κατασχόντος μείωσή του, μέχρι το κλείσιμο του λογαριασμού, οπότε επέρχονται οι συνέπειες του άρθρου 988 ΚΠολΔ. Εντούτοις, η τελευταία άποψη δεν συνάδει απόλυτα με την όλη λειτουργία του αλληλόχρεου λογαριασμού. Συγκεκριμένα, η απόσπαση του καθ' ορισμένη στιγμή υπολοίπου και η παραμονή του αμετάβλητου μέχρις ότου κλείσει ο λογαριασμός, οπότε θα περιέλθει στον κατασχόντα, δεν

¹⁹² Γ. Μεντής, Όρια του κύρους αποδεικτικών συμφωνιών – Η δικονομική ισότητα των όπλων και η «προσφορότητα» του συμφωνηθέντος αποδεικτικού μέσου, ΚριτΕ 1995,319

συμβιβάζεται με τον ασφαλιστικό σκοπό των απαιτήσεων των μερών, το οποίο επιδιώκει και πραγματώνει ο αλληλόχρεος λογαριασμός. Έχει υποστηριχθεί, λοιπόν, η άποψη¹⁹³ ότι η πραγμάτωση του σκοπού αυτού που εντάσσεται οργανικά στην όλη λειτουργία του αλληλόχρεου λογαριασμού, επιβάλλει να γίνει δεκτό ότι το κατασχεθέν υπόλοιπο μπορεί να μειωθεί υπέρ του καθ' ου η κατάσχεση οφειλέτη, ήτοι να συμψηφισθούν προς αυτό δικές του επιγενόμενες της κατασχέσεως απαιτήσεις του καθ' ου η κατάσχεση οφειλέτη, όταν οι απαιτήσεις αυτές συνδέονται αμέσως προς απαιτήσεις του άλλου μέρους, που έχουν ήδη καταχωριστεί στο λογαριασμό.

15 Συμπέρασμα

Όπως προεκτέθηκε, η έννοια της σύμβασης του αλληλόχρεου λογαριασμού δεν αποδίδεται από το νόμο, με εξαίρεση των ανωτέρω αναφερομένων διατάξεων που παραπέμπουν σε αυτόν. Η σύμβαση του αλληλόχρεου λογαριασμού, συνεπώς, οφείλει την ύπαρξη και ρύθμισή της σε εθιμική επικράτηση, όπως, άλλωστε συνέβη και σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, όπως στη Γερμανία στην Ελβετία και στην Ιταλία, στις οποίες, ωστόσο, προέβησαν σε μία πιο λεπτομερή ρύθμιση του θεσμού¹⁹⁴. Με την παρούσα επιχειρήθηκε η ερμηνευτική προσέγγιση ζητημάτων του αλληλόχρεου λογαριασμού, ο οποίος ως θεσμός της συναλλακτικής πρακτικής, αλλά και ως μέσο εξυπηρέτησης και διακανονισμού άλλων, ποικίλου περιεχομένου συμβάσεων και δοσοληψιών, συνεχώς μεταβαλλόμενων, ενόψει των αναγκών των πιστωτικών συναλλαγών κάθε τόπου και χρόνου, ευρίσκεται σε συνεχή διαμόρφωση και εξέλιξη. Γι' αυτό το λόγο, όπως κατέστη σαφές από την παρούσα, η θεωρία και η νομολογία διαδραμάτισαν και εξακολουθούν, μέχρι σήμερα, να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διάπλαση αυτού του θεσμού.

¹⁹³ Δ. Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 506-507· Ν. Ρόκας/Χρ. Γκόρτσος, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, Δημόσιο & Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο, Δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση, 2012, σελ. 207

¹⁹⁴ Π. Μάζης, Εμπράγματη Εξασφάλιση Τραπεζών και Ανωνύμων Εταιριών, 2^η Έκδοση, Αθήνα – Κομοτηνή, 1993, σελ. 76-78

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Αντωνόπουλος Σ., Η Σύμβαση Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005
- ΑΠ 31/1997 με σχόλιο Φ. Δωρή, ΝοΒ 46. 193 επ.
- Αργυριάδης Α., Γνωμοδότησις «Απώλεια Αυτοτελείας Κονδυλίων Αλληλοχρέου Λογαριασμού», Αρμενόπουλος 1977 (3). 177-178
- Βελέντζας Γ., Δίκαιο Αλληλόχρεου Λογαριασμού, Τρίτη Έκδοση
- Βελέντζας Ι., Τραπεζικό Δίκαιο (Θεωρία – Νομολογία), Θεσσαλονίκη 1992
- Βερβερίδης Ν., Σύμβαση πίστωσης με αλληλόχρεο λογαριασμό, 2009
- Γεωργακόπουλος Λ., Χρηματιστηριακό και Τραπεζικό Δίκαιο, Αθήνα 1999
- Γεωργιάδης Α. – Σταθόπουλος Μ., Αστικός Κώδιξ Κατ' άρθρο ερμηνεία, Τόμος IV, Ειδικό Ενοχικό (άρθρα 741-946), 1982
- Γεωργιάδης Α., Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, Αθήνα 1999
- Γεωργιάδης Α., Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό μέρος, Τόμος Ι, Αθήνα 2004
- Γεωργιάδης Α., Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό μέρος, Τόμος ΙΙ, Αθήνα 2006
- Δωρή Φ., Αναγνώριση υπολοίπου οφειλής προς τράπεζα και αφηρημένη αναγνώριση χρέους, ΧρΙΔ Δ/2004, 481 επ.
- Κεραμεύς/Κονδύλης/Νίκας, Ερμηνεία ΚΠολΔ, Τόμος Ι, 2000
- Κονδύλης Δ., Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕλλΔνη 37(1996), 497 επ.
- Μάζης Π., Εμπράγματα Εξασφάλιση Τραπεζών και Ανωνύμων Εταιριών, 2^η Έκδοση, Αθήνα – Κομοτηνή, 1993
- Μεντής Γ., ΧρΙΔ Α/2001, Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών

συμβάσεων, σελ. 558 επ.

- Μεντής Γ., Γενικοί όροι συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, 2000
- Μεντής Γ., Όρια του κύρους αποδεικτικών συμφωνιών – Η δικονομική ισότητα των όπλων και η «προσφορότητα» του συμφωνηθέντος αποδεικτικού μέσου, ΚριτΕ 1995,319
- Νίκας Ν., Πολιτική Δικονομία Ι, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2003
- Νίκας Ν., Πολιτική Δικονομία ΙΙ, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005
- Παμπούκης Κ., Περί της αναγνώρισεως του υπολοίπου τρέχοντος λογαριασμού ΝοΒ 11, 81 επ.
- Παπαδάκης Χ., Διαταγή Πληρωμής (Θεωρία και πράξη), 2012
- Πελλένη – Παπαγεωργίου Α., Η κατάθεση σε κοινό λογαριασμό, Τα ζητήματα αστικού & δικονομικού δικαίου, Αθήνα 2005
- Ρόκας Ν., Εμπορικές Εταιρίες, Έκτη Έκδοση, Αθήνα – Κομοτηνή 2008
- Ρόκας Ν./Γκόρτσος Χ., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, Δημόσιο & Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο, Δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση, 2012
- Ρούσσης Δ., Καταστρατήγηση Δικαίου Στις Τραπεζικές Συμβάσεις, Αθήνα 2010
- Σαμαρτζής Β., Περί αλληλόχρεου λογαριασμού, ΕΕΝ 1982, 445 επ.
- Σταθόπουλος Μ. / Ρούσσης Κ., Αναγνώριση καταλοίπου αλληλόχρεου λογαριασμού και οι τραπεζικές ρήτρες ΓΟΣ για την πλασματική αναγνώριση ΧρΙΔ ΣΤ', 363 επ.
- Χελιδόνης Α., Η αιτία στην αιτιώδη αναγνώριση χρέους, ΕφΑΔ 2/2013, 110 επ.
- Ψυχομάνης Σπ., Τραπεζικό Δίκαιο Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, Τεύχος Ι, Γενικό Μέρος, Στ' Έκδοση, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2008

Copyright © , **Ελένη Καραγιαννοπούλου, 2014**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.